

Univerza v Ljubljani  
Fakulteta za socialno delo

Željka Kovačević

**ODNOS OČE - HČI**  
**Očetov vpliv na izbor partnerjev pri hčerah**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

Mentor: prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič

## PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

**Ime in priimek:** Željka Kovačević

**Naslov naloge:** ODNOS OČE - HČI, Očetov vpliv na izbor partnerjev pri hčerah

**Kraj:** Ljubljana

**Leto:** 2008

**Št. strani:** 110

**Št. bibl. opomb:** 19

**Št. prilog:** 3

**Mentor:** prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič

**Deskriptorji:** odnos oče - hči, očetovstvo, avtoriteta, identiteta, izbira partnerja, projekcijska identifikacija, ranljivost.

### **Povzetek:**

Diplomsko delo v prvi vrsti raziskuje odnos oče - hči in vpliv tega odnosa na izbiro partnerja. To, kakšen je očetov odnos do njene ženskosti, bo vplivalo na način njenega odraščanja v zrelo žensko. V sklopu raziskovanja se dotaknem pojmovanja vloge očeta in odnosa oče - hči v družbi. V raziskavi so opisane osebne izkušnje sogovornic v njihovem odnosu z očetom ter izražanje le-teh pri njihovih kasnejših odnosih z moškimi.

**Title:** FATHER – DAUGHTER RELATIONSHIP,

Father's influence on his daughter's choice of partners

### **Abstract:**

The research project investigates a father – daughter relationship in the first place and further on the influence of this relationship on the choice of daughter's partner. The father's attitude towards her femininity will determine the way of her development into a grown-up woman.

Within the research work I came across the position of the father's role as well as the father – daughter relationship in the society. There are the descriptions of personal experience of the participants in the research project gained in the father – daughter relationship and consequently their influence on their later relationships with men.

**Descriptors:** father – daughter, relationship, fatherhood, authority, identity, choice of a partner, projection identification, vulnerability.



## PREDGOVOR

Vsak oče zaznamuje otroka pri njegovem razvoju v socialnem okolju. V svoji temi sem se osredotočila na odnos očeta v življenju hčera in na njegov neposredni vpliv na hčerino izbiro partnerja. Zanimala me je predvsem situacija čustvene odsotnosti očeta v odnosu do hčere. Kakšen čustveni odnos so imele vzpostavljen z lastnim očetom?

Diplomska naloga je razdeljena na tri, več ali manj zaključene celote: oče v otrokovem življenju, soustvarjanje vloge očeta v sodobnih družbah ter odnos oče - hči. V prvem delu me je zanimal zgodovinski razvoj očetovstva. Temu je sledil premik na sedanji čas, kjer sem obravnavala sodobni tip očeta. V drugem delu sem podrobneje raziskala oblikovanje vloge očetovstva, kjer me je med drugim posebej zanimala umestitev njegovega odnosa z otrokom v družbi. Pri tem sem pod drobnogled vzela njegov vpliv na hčerino identiteto ter nenazadnje vprašanje čustvene odsotnosti očeta, ki danes predstavlja enega od najbolj ključnih vplivov pri zaznamovanju hčere in na njen izbor partnerja oz. na njene odnose z moškimi. Tretji del tvori analiza odnosov med hčerami in njihovimi očeti, ki pravzaprav predstavlja izhodišče za obravnavo določenih konceptov, značilnih za odnos oče - hči, hči - partner.

K nastanku tega diplomskega dela so pripomogli mnogi, ki so vsak na svoj način prispevali k sestavljanju mozaika, imenovanega *odnos oče - hči*. Najprej se zahvaljujem Lei Beznik za njeno nesebično posredovanje svojega socialno-psihološkega znanja. Velika hvala Gregorju Žvelcu z Inštituta za integrativno psihoterapijo in svetovanje za univerzalen pristop in predvsem za res izčrpne informacije, izkušnje o *hčerah in njihovih očetih*, še posebej pa za to, da je točno vedel, kaj želim raziskovati. Rada bi se zahvalila tudi vsem hčeram (ženskam) za njihovo odprtost k prispevanju določenih ključnih delcev mozaika. Velika zahvala gre vsekakor Liljani Rihter za strokovno pomoč in nasvete pri empiričnem delu diplome. Hvala tudi Ireni za čisto neformalne pogovore, ki so pripomogli k razumevanju obravnavane teme, ter Goranu za kolegialno pomoč.

Posebej se zahvaljujem prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič za mentorstvo (z velikim m) in ogromno spodbudo.

In nenazadnje gre velika zahvala mojima staršema za nesebično finančno in moralno pomoč; zahvaljujem se jima tudi, da sta mi omogočila brezskrben in prijeten študij.

# KAZALO

<b>I. UVOD.....</b>	<b>6</b>
<b>I. OČE V OTROKOVEM ŽIVLJENJU .....</b>	<b>8</b>
<b>2. SODOBNE DILEME V VLOGI OČETA.....</b>	<b>10</b>
<b>3. PSIHODINAMIČNI RAZVOJ OČETOVSTVA .....</b>	<b>12</b>
3.1 PONOTRANJENJE ( INTERIORIZACIJA) DRUŽBENEGA SVETA .....	13
3.2 OČETOVA VLOGA PRI PONOTRANJENJU SVETA .....	13
3.3 DOJEMANJE OČETOVSKÉ VLOGE ZNOTRAJ SVOJE IDENTITETE .....	15
<b>4. GLAVNI OSI DRUŽINSKIH ODNOSOV: AVTORITETA IN LJUBEZEN.....</b>	<b>15</b>
4.1 OČETOVA AVTORITETA .....	16
4.2 ČUSTVENI POLOŽAJ OČETA.....	16
<b>II. ODNOS OČE – OTROK IN DRUŽBA DANES .....</b>	<b>18</b>
<b>1. OBLIKOVANJE VLOGE OČETA V PRETEKLOSTI .....</b>	<b>18</b>
2.1 OČETJE IN GENERATIVNOST .....	20
2.2 DRUŽABNE IGRE.....	23
2.3 ODSOTEN OČE, ODDALJEN OČE.....	24
2.4 IDENTITETA KOT OSEBNO PREPOZNAVANJE.....	26
<b>III. HČERKE IN NJIHOVI OČETJE .....</b>	<b>28</b>
<b>1. PRVI MOŠKI - OČE V ŽIVLJENJU HČERA.....</b>	<b>28</b>
<b>2. NEPOSREDNI OČETOV VPLIV NA RAZVOJ HČERINE (ŽENSKÉ) SPOLNE IDENTITETE .....</b>	<b>33</b>
<b>3. HČERINO IZBIRANJE PARTNERJA (PODOBNEGA OČETU).....</b>	<b>35</b>
3.1 TEORIJA IZMENJAVE.....	36
3.2 OBJEKT-RELACIJSKA TEORIJA .....	36
3.3 ZAVESTNI IN NEZAVEDNI VPLIVI PRI IZBIRI PARTNERJA .....	37
3.3.1 Zavestni dejavniki .....	37
3.3.2 Nezavedni dejavniki .....	38
3.3.2.1 <i>Notranje-psihična romantična podoba o drugem</i> .....	38
3.3.2.2 <i>Teorija navezanosti</i> .....	41
3.3.2.3 <i>Teorija obrambnih mehanizmov</i> .....	41
<b>2. PROBLEM.....</b>	<b>43</b>
<b>3. METODOLOGIJA .....</b>	<b>44</b>
3.1 VRSTA RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE .....	44
3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV .....	44
3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE .....	45
3.4 ZBIRANJE PODATKOV .....	45
3.5 OBDELAVA PODATKOV.....	45
3.5.1 Izhodiščno besedilo .....	46
3.5.2 Izbor relevantnih delov besedila.....	46
3.5.4 Združevanje sorodnih pojmov v kategorije .....	52
3.5.5 Opredelitev pojmov - definicije.....	58
<b>4. REZULTATI .....</b>	<b>60</b>
4.1 POSKUSNA TEORIJA .....	60
4.1.1 Očetova odsotnost .....	60
4.1.2 Doživljanje očeta .....	61
4.1.3 Odnos z očetom in partnerjem.....	62
4.1.4 Komunikacija z očetom in partnerjem.....	63
4.1.5 Čustvena podpora očeta.....	65
4.1.6 Čustvena sprejetost, občudovanost, zavrnitev s strani očeta in partnerja .....	65
4.1.7 Strah ob očetu.....	66

4.1.8 Zavedanje vzorcev iz preteklosti .....	67
4.1.9 Vpliv na odločitev ostati s partnerjem .....	67
4.1.10 Pozitivne/moteče/ nevtralne lastnosti partnerja .....	68
4.1.11 Podobnosti v odnosu s partnerjem in očetom .....	69
4.1.12 Elementi podobnosti/razlike med očetom in partnerjem .....	70
<b>5. RAZPRAVA .....</b>	<b>73</b>
<b>6. SKLEPI .....</b>	<b>77</b>
<b>7. PREDLOGI.....</b>	<b>78</b>
<b>8. POVZETEK.....</b>	<b>79</b>
<b>9. LIERATURA.....</b>	<b>80</b>
<b>10. DODATEK.....</b>	<b>85</b>
10.1 VPRAŠALNIK .....	85
10.2 INTERVJUJI.....	86
10.3 IZPIS RELEVANTNIH DELOV BESEDILA IN KODIRANJE .....	99

## I. UVOD

Odnos oče - hči bi lahko šteli za središče družinskega življenja, vendar manj viden, manj ozaveščen kot odnos mati - hči. V njem lahko vidimo presečišče dejavnikov in elementov, ki v neki družbi obstajajo, saj ljudje v vsak novi odnos prinašajo svoje osebne »univerzume«. Tako se v odnosu med očetom in hčerami izražajo vrednote in norme, ki veljajo v določeni družinski strukturi, načini druženja, odnosi med spoloma itd.

Dogajanje v odnosu se spreminja sorazmerno s širšim družbenim dogajanjem - kot se spreminjajo družbene in družinske norme in vrednote, tako se spreminja struktura in vsebina odnosa oče - hči.

Znano je, da očetje vsekakor niso več to, kar so bili včasih, ponovno se vračajo iz svojega azila v družinsko življenje. Ni več patriarha oziroma glava družine, ki obvladuje ženo in otroke. Danes govorimo o novodobnem očetovstvu, ki izpostavlja predvsem željo po preživljanju prostega časa z otroki in zблиževanju z njimi ter aktivnem sodelovanju pri njihovi vzgoji. Poleg tega je lahko vloga očeta zelo specifična v določenih segmentih. Martina Žmuc- Tomori, ki se je v svoji knjigi ukvarjala s pomenom očetovstva, pravi, da je *čustvena odsotnost očeta* eden izmed največkrat ugotovljenih neugodnih vplivov na razvoj in psihodinamiko različnih motenj pri rasti osebnosti in pri raznoterih duševnih stiskah tudi kasneje v življenju (1989: 97). Menim, da so koncepti, ki so se pokazali pri raziskovanju čustvene odsotnosti očeta v odnosu s hčerko, ključni za razumevanje dinamike v odnosu hči - partner.

Za lažje razumevanje terminologije, ki sem jo uporabljala, je potrebno omeniti še drug pomemben dejavnik v razvoju hčere, to je vloga matere.<sup>1</sup> Zaradi samega zastavljenega okvira te naloge, ki se suče okrog odnosa oče - hči, se nisem podrobno poglobljala v vpliv matere na razvoj hčera, ampak sem ga poskušala začrtati le v grobih obrisih.

Pogovori v raziskavi so potekali v socialno delovnem odnosu. Za vsako sogovornico sem skrbno vzpostavila deloven odnos tako, da sem varovala odprt prostor za pogovor, ki mi je omogočil samoraziskovanje v varnem odnosu.

Pojavi in koncepti, ki sem jih pri tem obravnavala, vsekakor niso v celoti predstavljeni. Zavedam se, da obstaja še veliko fenomenov v interakciji med očetom in hčerjo, ki bi bili vredni svojega izpostavljanja, toda zaradi omejenega obsega te naloge sem se poglobila

---

<sup>1</sup> Vloga matere pri razvoju ženske je zelo obširna tematika, o kateri je bilo napisano že veliko. Na primer, Nancy Friday v *My Mother, My Self* (Dell Publishing, New York 1977) odkriva vpliv matere na razvoj hčerine identitete. Jungovski pogled daje Eric Neumann v analizi arhetipa velike matere in njegovega ozaveščanja v *The Great Mother*, Princeton University Press, Princeton 1963.

predvsem v najbolj vidne elemente, ki so se najpogosteje izražali v intervjujih z sogovornicami.

Večina izsledkov, predstavljenih v diplomski nalogi, temelji na opravljeni raziskavi, ki sem jo izvedla v drugi polovici novembra 2008. S 5 sogovornicami sem naredila obširne polstrukturirane intervjuje. Ob tem sem uporabljala kvalitativno metodo, in sicer s pomočjo besednih opisov, kot daleč najbolj pomemben vir za raziskovanje odnosa med očetom in hčerjo in njegovega vpliva na izbor partnerja pri hčerah.



# I. OČE V OTROKOVEM ŽIVLJENJU

Očetovstvo je do današnjega dne preživelo kar nekaj menjav družbenih pogledov na družinski sistem. Spremembe, ki so se dogajale, so pomenile tudi spreminjanje same očetove vloge. Skozi različna zgodovinska obdobja sta se spreminjali tudi oblika in vsebina odnosa oče - otrok. V današnjem času družbenih dogajanj in sodobnih tokov, se vloga očeta prepleta med tradicionalno in moderno usmerjeno. To se lahko vidi skozi konkretno vsebino družinskih odnosov, od prepletanja čustvenega položaja očeta do avtoritete, zlasti pa skozi perspektivo vsakodnevne izkušnje očeta in otroka.

## 1. OČE DANES: PREPLETANJE TRADICIJE IN MODERNOSTI

Raziskovanje vloge očeta v družini in njegovega vpliva na posamezne družinske člane oziroma na dogajanje v družinski skupnosti se je pričelo šele v sedemdesetih letih, a ni prineslo zadovoljstva, saj se je poudarjala povezava med materjo in otrokom in zanemarjala vloga moških staršev.

V knjigi *Prostori moškosti*, ki vsebuje osem esejev različnih očetov, Niklas Radstrom razmišlja o očetovski vlogi: »Biti oče pomeni biti nekdo, ki je lahko v nekem obdobju storil vse in ki se potem spremeni v nekoga, ki ni zmožen storiti vsega. Biti oče nikakor ne pomeni, da si svojim otrokom vse, ampak da boš že kako. Kaj pa če odpoveš na celi črti, če se izkaže, da kljub vsem naporom ne moreš storiti za svoje otroke vsega, kar si želiš? To je bojazen, ki nam ponoči ne da spati.« (Radstrom; v: Goran Bergstrand 1996: 22)

Skoraj vse 20. stoletje je družba moškim pripisovala zgolj instrumentalno vlogo materialnega oskrbnika družine, ki je družini zagotavljal ekonomsko podlago. V kulturi je bilo zakoreninjeno, da je starševstvo vloga matere oziroma kar materinstvo. Mati je skrbela za nego in vzgojo otroka: to je bilo ženskam naravno in tuje moškim. »V socializaciji moškega so v ospredju drugačna sporočila: treba se je čimprej razmejiti, osamosvojiti, obvladati meje, varovati neodvisnost, nevpletenost. Moški se najprej uči prepoznavati konflikte, ki izvirajo iz grožnje njegovi neodvisnosti.« (Čačinovič Vogrinčič 1993: 25)

Očetovi vlogi so zato v glavnem pripisovali finančno skrb za otroka. Dobri očetje so bili tisti z dobrim zaslužkom in dobri hranilnici družine. Materina zaposlitev pa je predstavljala grožnjo družini, saj bi ob njej težko skrbela za otroke in gospodinjstvo; tako je očetom samoumevno pripadel položaj zaposlenega v družini in s tem višji status v družbi.

Oče je v preteklem stoletju predstavljal tudi temelj morale, reda in discipline. Prevladoval je dominantni model, ki ni vključeval skupnega starševstva.

Kot pravi Maca Jogan (1990: 13), je ena neločljivih sestavin tradicije tudi moškosrediščnost kot princip organizacije vsega družbenega življenja. Androcentristična tradicija pa ni obstajala kot nekaj naravnega, temveč je bila plod mnogih – med sabo povezanih – sistematičnih prizadevanj, ki so rutinizirana postala nevidna, zato je vselej obstajal videz naravnosti vsakdanjega življenja na vseh ravneh. Razkrivanje načina zgodovinskega oblikovanja tradicije, ki ga omogočajo najnovejša znanstvena spoznanja, je nujno pogoj za kritično presojo in hkrati izhodišče za vrednotenje retradicionalizacije in nezdružljivosti s procesi emancipacije obeh spolov. Vse te velike spremembe so po svoje zapletle oblikovanje moškega in očetovskega lika. Negotovost pri razvoju in vzdrževanju moške podobe, ki niti pri dejavnostih, odločilnih za obstoj, niti v spolnosti ni imela več zagotovljene prevlade, je dolgo spodbujala k utrjevanju zunanjih potez, ki so veljale kot izrazito moške.

Tako je v opisu »tradicionalnega« moškega in očeta, ki je živel v mestu v začetku 20. stoletja, še vedno poudarjena njegova skrbniška funkcija, medtem ko je njegov osebni in čustveni prispevek k družini v ozadju. Čustveno izražanje je bilo ob koncu šestdesetih let 20. stoletja za očeta prepovedano, nekaj, česar se ne počne. Očetje niso bili naklonjeni zblíževanju s svojimi otroki. Večina jih svojega prostega časa ni preživljala z otroki ali iskala načinov za izboljšanje čustvenih odnosov. Oče je imel glavno vlogo avtoritete in kaznovalca ter oblast nad delom in časom tako žene kot njenih otrok.

Postopno se je ob tem moškem liku začela razvijati drugačna podoba moškega, ki jo sociologi za razliko od »tradicionalne« imenujejo »moderna«. Večje zadoščenje pri delu in možnosti svobodnejšega izražanja sebe so pri moških sprožili premik v poglobitnem viru samospoštovanja. Pomembnejše kot zgolj zunanji izrazi moškosti in moči so postale vrednote, kot so uspešnost, dinamičnost, storilnost in napredovanje. Ta zgodnji sodobni moški ni več povsem ločeval družabnih in čustvenih zadoščenj od družine, v skupnih dejavnostih v prostem času se ni družil le z ženskami, temveč celo z lastno ženo.

Obe moški vlogi – tradicionalna in moderna - sta se razlikovali tudi po čustvenem izražanju in medosebnih stikih. Tradicionalna moška vloga ni poudarjala pomena čustvenega izraza in socialnih spretnosti; rahločutnost in nežnost sta bili prepovedani in nikakor cenjeni lastnosti. Neprikrito izražanje jeze in agresivno, celo neobvladano vedenje je veljalo za moško, posebno v odnosu do drugih moških. Za razliko od tega pa sta bili odliki modernega moškega družabna spretnost in sposobnost za nekonfliktne stike in sodelovanje z drugimi. Izražanje nežnosti in čustvenosti je bilo spodbujeno, vendar le v odnosih med različnima

spoloma. Tudi v vzgoji in odnosu do otrok je bil moderni moški manj avtoritativen, prednost je dal razumnim in bolj demokratičnim vzgojnim posegom in si je dovolil tudi izražanje čustev do otrok. Občutja lastne trdnosti in moči ni več črpal iz avtoritativne vloge v družini, kar je povečalo možnost za pristnejše, bolj sproščene in zato bolj zadovoljujoče odnose v družini.

Ta premik od tradicionalnega k modernemu liku moškega pa ni bil ne popoln ne takojšen. Kakor so se postopno, neenakomerno in ob silno različnih kulturnih spodbudah oziroma zavorah spreminjali splošne življenjske razmere in delovni pogoji, tako je v različnih družbenopolitičnih ureditvah tudi družina postopno in neenakomerno spreminjala svoj obraz. Podobi tradicionalnega in modernega moškega se prepletata še danes, zagovarja Tomorijeva (1989: 43-44) in sta hkrati bolj ali manj izrazito prisotni celo v istem družbenem sistemu v različnih socialnih slojih. Hirschfeld (2001: 49) ugotavlja, da je v moških revijah še sedaj malo člankov o starševstvu, medtem ko so jih ženske revije polne. Nekateri moški na vzgojo otrok še vedno gledajo kot na »žensko zadevo«. Svoje otroke imajo sicer radi, vendar le v okviru nekoliko ozkih meja. »Biti dober oče ne pomeni, da se morate naučiti biti mama«, pravi Hirschfeld. Moški in ženske gledajo na stvari iz različnih kotov; otroci, ki so izpostavljeni samo enemu načinu vzgoje, veliko zamujajo.

Položaj očeta v sodobni družbi zahteva opuščanje patriarhalnih vzorcev, novo vsebino vlog, ustvarjanje drugačnih možnosti skupnega življenja, emancipacijo. Sodobni moški naj bi družabno in čustveno zadostitev našel v družini, v odnosu do otrok naj ne bi nastopal kot močnejši, v ospredju naj bi bili demokratični vzgojni posegi.

## **2. SODOBNE DILEME V VLOGI OČETA**

V prejšnjih poglavjih sem zajela nekatera temeljna izhodišča obravnave očetovstva. V nadaljevanju dela pa opozarjam na nekatere vidike očetove vloge.

Očetova vloga je bistvenega pomena za razvoj otroka in odraščajočega mladostnika. Tu ne gre za funkcijo očeta roditelja, ampak tistega, ki izvršuje očetovsko funkcijo.<sup>2</sup> Oče je tista figura v družini, ki otroka nauči odgovornosti in ga s tem zavaruje. To pomeni, da zaščiti otroka pred pretirano povezanostjo z materjo. Otrok zaradi svoje zgodnje navezanosti na mater čuti odgovornost do nje, češ da je ne sme nikoli razočarati. Oče pa pripomore k temu, da se otrok

---

<sup>2</sup> Izvajanje teh funkcij pa je pomembno pri vzgoji. (Balažic 1999)

počuti sprejetega, da je ljubljjen takšen, kot je, ne da bi čutil obveznost do izpolnjevanja predstav o tem, kakšen bi moral biti.

Po mnenju Čačinovič Vogrinčič (1998) lahko na ravni interakcije razčlenimo proces prevzemanja vloge na: dojetanje vloge, pričakovanja v vlogi in aktiviranje vloge oziroma igranje vloge. Biti v vlogi - na ravni interakcije pomeni zaznavati lastno in recipročno vlogo, formirati pričakovanja o lastni vlogi ter manifestno vlogo odigrati. Gre za proces, ki je možen znotraj določenih družbenih norm in je z njim povezan. Zaznave in pričakovanja se subjektivno interpretirajo. Starši se morajo naučiti komunicirati, še posebej, ko se je treba prilagoditi novemu ravnovesju z novimi vlogami staršev. Posebej boleče je za starša odrekanje njuni predstavi in razočaranje nad prvimi nerealnimi predstavami o starševstvu; da lahko sprejemata otroka in to, kar jima otrok pomeni. »Oče se mora odreči iluzijam popolnega očetovstva, čudovitim sanjam, ki jih je prenesel na otroke, da bo znal sprejeti slabosti svojih otrok in svoje slabosti in da bo razumel, da tudi on dela napake. Tako bo tipaje našel svoje mesto, ki mu ne pripada več samoumevno.« ( Arenes 2003: 9)

Otrok svojega očeta zelo močno doživlja. Kakovost njunega odnosa mu govori o njegovi lastni vrednosti. Očetova odločna beseda mu pomiri dvome, njegovo zagotovilo prežene bojzani in ga spodbuja k njegovi ustvarjalnosti. Zaupanje v očeta je izvor otrokovega zaupanja vase in njegove samozavesti. Ob trdnem očetu so otrokovi koraki v neznan in zanj morda nevaren svet bolj zanesljivi. V času, ko dojenček preraste v malčka, mora oče opraviti nekaj življenjsko pomembnih nalog. Potrebno je po Skynner in Cleese (1994: 189) zagotoviti podporo in spodbudo otroku, ko začne ta odkrivati svet zunaj matere. Od poroda dalje je običajno oče tisti, ki daje življenjsko oporo mami, katere čas in pozornost v celoti potrebuje otrok. Oče je mora potegniti k sebi, jo nekako zahtevati, od otroka nazaj zase. S tem otrok čuti, da ne pripada le njemu, temveč da si jo z očetom delita. Oče pa spet postavi v ospredje svoj zakonski odnos. Mati bo tudi doživljala izgubo neverjetne tesne zveze, zato ji bo oče pomagal nadoknaditi izgubo tako, da bosta vzpostavila svoj odnos. Če oče v tem trenutku ne zahteva zase svojega mesta soproga - za razliko od zgolj očetovskega položaja - s tem materi ne pomaga, pa tudi ne otroku; zdaj je pred njima pomembna naloga, naslednji korak v medsebojnem oddaljevanju. Poleg tega je oče kot drugi vir ljubezni in opore (tako za materjo) edinstveno usposobljen za to, da otroku pomaga odkrivati okolje. Njegov odnos je navadno malo hladnejši, zato pa bolj glasen, krepek in spodbuden. Oče podpira otrokove prve korake stran od matere; po njegovi zaslugi je lahko za otroka slovo od matere celo privlačno. Deluje torej kot most med materjo in zunanjim svetom. Malčku pomaga in ga vzpodbuja pri risanju njegovega zemljevida, kako deluje družba, odkrivanju sveta, ki sega dalj od matere. Otroku

postavlja meje tako, da »zariše črte do kam sme«, ko je to potrebno. S tem otroku pomaga pri zarisovanju njegovega notranjega zemljevida sveta, ki mora vsebovati tudi otroka samega.

Če otrok ne zna določiti pravilno svoje velikosti na zemljevidu, če ne ve, kje so meje, kako daleč lahko gre, ne da bi se zaletel v druge, je oče tisti, ki je nekoliko odmaknjen, vendar tako mati kot otrok ga potrebujeta, da lahko pomaga k objektivnosti pri oceni malčkovih zmožnosti. (povzeto po Skynner in Cleese 1994: 194)

Omenjena avtorja navajata življenjsko pomembno lekcijo za malčka; da mora priti do spoznanja, da mati ni Bog. In da je to prvi korak k ugotovitvi, da oče ni Bog, in da tudi nihče drugi ni. Pomembno je, da si moč, oblast starša delita z dogovorom, da izmenično prevzemata različne vloge, otroku v prid.

Kot otroci vsi potrebujemo zanesljivo in trajno ljubezen ter nego. Ko smo še zelo majhni, igra pri tem najpomembnejšo vlogo mati. Pomembnost očetovske vloge se pokaže predvsem takrat, ko otrok začne razvijati samostojnost in voljo, takrat potrebuje tudi ljubečo oporo, trdnost in nadzor staršev, da lahko najde pravo mero med avtoriteto in svobodo. To pomeni, da si mora v adolescenci ustvariti pravilen odnos do avtoritete, pri tem mu odločilno pomaga oče. Oče nas nauči samoobvladovanja. Brez tega človek nikoli ne bi imel pravega odnosa do avtoritete. Ne bo se znal ukloniti, reagiral bo z zamero ali pa celo razvil potrebo po avtoriteti. Po drugi strani pa mu bo težko, ko bo moral z avtoriteto nastopiti sam. ( Skynner, Cleese 1994: 22)

Naj zaključim ta del poglavja z mislijo Jelenca (1969: 64), ki pravi da je očetova vloga vseskozi bolj socialna, kar pomeni, da lahko oče vpliva na otroka predvsem s svojim odnosom do njega, s tem, da ga vzgaja, uči, da z otrokom čustvuje in ga oblikuje s svojim zgledom ali ravnanjem. Pri vsem tem pa je bistveno, čimprej se bo oče vključil v otrokovo življenje, tem globlji pečat bo vtisnil v otrokovo osebnost in značaj.

### **3. PSIHODINAMIČNI RAZVOJ OČETOVSTVA**

Temeljni psihoanalitski pristop k razumevanju razvoja osebnosti človeka poudarja dogajanja, njegove prejšnje izkušnje, doživetja iz najbolj zgodnjih razvojnih obdobj. To, kakšen je možki kot oče, je delno odvisno od uveljavljenih kulturnih meril in njegovih človeških potez značilne zanj. (Tomori 1989: 54)

Prav za oblikovanje teh potez so posebno odločilne čustvene izkušnje z ljudmi iz njegovega otroštva, ob katerih je odraščal in so mu največ pomenili. Psihodinamični razvoj očetovstva ima torej korenine v najbolj zgodnjem obdobju gradnje osebnosti.

### 3.1 Ponotranjenje ( interiorizacija) družbenega sveta

Vsak posameznik se rodi v objektivno družbeno strukturo, v kateri se sreča s pomembnimi Drugimi, in ti ga seznanijo s svetom, v katerem živi, in ki so odgovorni za njegovo vzgajanje. Ker otrok pomembnih Drugih ne izbira, temveč jih mora sprejeti, lahko rečemo, da otrok ne ponotranji sveta svojih pomembnih Drugih kot enega izmed mnogih svetov, temveč kot edini obstoječi in mogoči svet. »Vključen v socialno interakcijsko strukturo mnogih družinskih članov, sprejme otrok neka osnovna pravila skupinskega življenja in delovanja, nauči se ubogati in zapovedovati, sprejme avtoriteto »pomembnih Drugih«, nauči se varovati in pomagati, sprejemati pomoč in varstvo, upoštevati druge in deliti z drugimi, uči se posnemati vrsto statusov in vlog članov družine /.../.« ( Bergant 1970: 35)

Otrok prek okrepitve svojega jaza omogoči dober, stvaren in spodbuden odnos z očetom, varno in postopno trganje iz odvisnosti od matere. Mati na eni strani predstavlja simbol odvisnosti in čustvene sprejetosti, oče na drugi pa simbol stvarnosti in individualnosti. Oba simbola sta neposredno in odločilno povezana in drug drugega omogočata, piše Tomorijeva (1989: 52-53). Razlika med otroškim in odraslim svetom mora biti jasna in vsestransko potrjena, da ni nobenega dvoma o vlogah in mejah. Samo tako lahko otrok (deklica in deček) najde svojo identiteto ter jo pozneje nadgradita v zrelo žensko in moško osebnost. (Rebula 1999: 190)

### 3.2 Očetova vloga pri ponotranjenju sveta

Omembe vredne so Freudove oporne točke<sup>3</sup>, kar zadeva odnos med očetom in otrokom, temelji analitski nauk. (Tomori 1989: 50-51) Govori o otrokovem čustvu ljubezni in občudovanja, spoštovanja do očeta, ki deluje kot gonilna sila otrokovih prizadevanj, da bi se z očetom poistovetil. Brez otrokove pozitivne čustvene navezanosti na očeta torej ne more priti do identifikacije, kajti otroku je oče zgled in model le, če ga ima rad. To pa pomeni, da je le ob zadostni čustveni opori in spodbudi sprejemljiv za vrednote in merila, ki mu jih posredno in neposredno predaja oče, da bi jih vgradil v doživetje samega sebe in v svoje vedenje.

Druga točka označuje otrokovo potrebo po zaščiti in varnosti kot eno izmed najpomembnejših pričakovanj, ki jih v zgodnjem razvojnem obdobju goji otrok do očeta. To je odnos med močnim in nebogljenim in varnosti potrebnim otrokom. Otroka postavlja njegova tesnoba, doživljanje nemoči v določeno odvisnost od očeta, od njegove moči, trdnosti in zanesljivosti

---

<sup>3</sup> Prvine tega odnosa so kasneje razširili še drugi psihoanalitiki.

pa tudi naklonjenosti. Njegova prisotnost daje več možnosti za zagotovitev omenjenega, njegova odsotnost pa lahko predstavlja ogrožajoč dejavnik v otrokovem razvoju. Po Balažiču (1999) portret takega očeta, kot mu pravi »oče brez tveganja«, naj bi bil sicer prisoten, a naj ne bi dokazoval svoje avtoritete zaradi strahu pred konflikti.

Tretja pomembna točka postavlja v ospredje otrokovo doživljanje očeta kot avtoritete, ki mu določa merila, postavlja meje, prepoveduje in ga tudi kaznuje. Grožnje, nadzor in omejitve, ki sprva prihajajo od zunaj, otrok postopoma ponotranji in jih včleni vase kot njegov nadzor - svoj super ego. Oče tako postane del njega - njegov vodnik. Otrok čustva jeze do tistega, ki ima moč nad njim, usmeri navznoter, v jezo nase in jih preoblikuje v občutek krivde. Če krši pravilo, ga ta občutek spremlja; ogniti se mu skuša tako, da se raje ravna po moralnih načelih. Otrok moralno dozori, ko samostojno presoja, kaj je prav in kaj ne in ko je svoje vedenje zmožen uravnati po teh navodilih. Ko govorimo o očetovi vlogi, očetovem pomenu pri razvoju posameznikove osebnosti in pri včlanjevanju posameznika v družbo, govorimo o očetu kot tistem, ki deluje kot utelešenje »pravil igre«. Očetova odsotnost tako ne pomeni empirične odsotnosti, temveč pomeni, da oče ni opravil svoje vloge.

Psihoanaliza označuje tretjo fazo otrokovega psihoseksualnega razvoja - t.i. falično fazo, v kateri je v ospredju vprašanje razrešitve Ojdipovega kompleksa. Mati je otrokov prvi ljubezenski objekt. Očeta, ki ga ima otrok rad in ga sicer občuduje, pa doživlja kot tekmeča v boju za materino naklonjenost. Govorimo o ljubezni in naklonjenosti do starša nasprotnega spola ter o tekmovalnosti s staršem istega spola. Deček goji do očeta razen naklonjenosti tudi sovražna čustva, katerih del je strah pred kastracijo kot simbolično kaznijo. Tako je ujet med željo po materi in strahom pred očetovo močjo. Ta konflikt deček po Freudu reši tako, da svoja občutja do matere potisne v podzavest in se identificira z očetom. Ta proces zajema inkorporiranje (utelešenje, ponotranjenje) vseh očetovih lastnosti: vedenj, stališč, idej, moralnih norm... Otrok naj bi sebe naredil tako podobnega očetu, da mu oče ne bo mogel storiti nič žalega. Proces identifikacije povzroči, da deček zavzame ustrezno moško spolno vlogo, sprejme pa tudi očetov moralni sistem. Bergantova (1970) navaja, da je za uspešen proces identifikacije potrebna čustvena navezanost ali vsaj čustvena bližina med subjektom, ki se identificira, in njegovim zgledom. Šele, ko ta čustva razreši in razvije varen, nesporen in sproščen odnos do očeta, dobi trdno izhodišče za svojo spolno usmeritev.

Nerazrešen Ojdipov kompleks lahko postane gojišče poznejših bolj ali manj nevrotičnih težav pri navezovanju odnosov z ljudmi drugega spola in pri oblikovanju lastne spolne identitete. Z ustrezno razrešitvijo tega konflikta, v širšem smislu pa si otrok najde pravo mesto v odnosu do drugih, sprejme realnost in opusti nezrele infantilne želje.

Po psihodinamski teoriji se začne otrok na očeta nekoliko kasneje čustveno navezovati kakor na mater. A tudi če prevzema mati večino nege in skrbi za otroka, postane čustveni svet do očeta že zgodaj bistvena sila njegove osebne rasti.

### **3.3 Dojemanje očetovske vloge znotraj svoje identitete**

Teoretiki simboličnega interakcionizma v svoji teoriji identitet trdijo, da je sebstvo (self) »... sestavljeno iz več dinamičnih samopercepcij, ki izvirajo iz interakcij in pogajanj v procesu konstrukcije vloge odnosov, povezanih z njo.« (Marsiglio 1995a: 6) Posameznik si izgradi identiteto prek pojmovanj in pomenov, povezanih s svojim specifičnim položajem, ki si ga oblikuje v interakcijah z drugimi. Poljšak Škrabanova (2001) dodaja, da vzajemni učinki interakcije med očetom in otrokom prav tako pomembno vplivajo na izgradnjo identitete obeh. Oče, ki izgubi stike s svojim otrokom, izgublja tudi stik s svojo starševsko identiteto, kar pomeni, da ne gre le za odnos, temveč tudi za razvoj identitete starša in otroka, za kar je nujno, da vzdržujeta stike, ki ju zadovoljujejo.

Drug pomemben izraz, ki se veže na identiteto v socialnem interakcionizmu, je zaveza ( angl. commitment), ki jo različni avtorji različno razumejo. Ihinger-Tallman, Pasley in Buehlerjeva (1995) govorijo predvsem o zavezi roditelja k razvijanju in vzdrževanju ali spreminjanju svoje identitete in sebe v vlogi ter ravnanj, namenjenih vzdrževanju odnosa med otrokom skozi čas. Simbolični interakcionizem poudarja v svoji teoriji identitete posameznika. Burke in Reitzes (1991; po Marsiglio 1995a) menita, da je za oblikovanje identitete očeta pomembna skladnost med njegovo osebno identiteto in njegovim dojetjem odzivov drugih. Zadnji, a ne nepomemben element v razumevanju sprememb v izgradnji identitete je tudi časovna dimenzija.

## **4. GLAVNI OSI DRUŽINSKIH ODNOSOV: AVTORITETA IN LJUBEZEN**

Izraza avtoriteta in ljubezen, ki sta pogosta sopotnika družinskih odnosov, sem izbrala za lažje razumevanje pomena skupne vzgoje in otrokovega čustvenega sveta v odnosu do očeta.

Po dolgem zorenju generacij se bosta glavni osi družinskih odnosov- ljubezen in avtoriteta – približali in povezali, ne da bi se povsem prekrili in zlili. ( Tomori 1989: 6)



Skupna vzgoja daje dovolj možnosti za razvoj obeh »polov« v otroku ne glede na njegov spol. Omogoča istovetenja, sprejemljiva za njegovo/ njeno izvorno avtentično naravo, istovetenja, ki niso le naličja, kakršna postavljajo merila okolja za ta ali oni spol.

#### **4.1 Očetova avtoriteta**

Očetov lik je v otrokovem doživljanju tesno povezan s pojmom avtoritete, z izražanjem zdrave agresivnosti in z izgrajevanjem moralnih in etičnih vrednot. Samo oče, ki vnaša v svoj odnos poleg odločnosti in doslednosti tudi dovolj emocionalne spodbude, lahko omogoči in olajša vključevanje teh tako pogosto konfliktnih področij v otrokov vrednostni sistem. Danes lahko govorimo o zmanjšani avtoriteti očeta in njegovega vpliva v družini. Oče ni več patriarh, ki naj bi bil edini odgovoren za dobro in slabo svojih družinskih članov. Očetovska avtoriteta se je spreminjala v vse bolj starševsko avtoriteto. (Zavrl 1999: 16)

Raziskave o vplivu očeta na otrokov osebnostni razvoj in njegovo življenjsko pot opozarjajo na odločilni pomen, ko ga ima oče za razvoj ustvarjalnosti, samostojno udejstvovanje in splošno prilagodljivost zahtevam stvarnosti, še posebno pa za razvoj otrokove socialne zrelosti. Avtoritete namreč ne doživljamo le prek kazni, zahtev ali omejitev, doživljamo jo tudi kot varnost, zaščito in oporo v okoliščinah, ko sami iz različnih razlogov nismo kos lastnim notranjim ali objektivnim zunanjim obremenitvam.

#### **4.2 Čustveni položaj očeta**

Materi priznavajo večje možnosti in večje sposobnosti za nego in vzgojo otroka kot očetu. Lahko mu jih bolj odkrito pokaže kot oče. Danes to še bolj zapleta dejstvo, da žene ohranjajo to svojo čustveno prednost, ne želijo jo deliti z moškim in mu je ne prepuščajo, hkrati pa počasi prevzemajo številne moške funkcije, postajajo vse bolj družbeno in ekonomsko neodvisne in tudi na seksualnem področju bolj svobodne in samostojnejše. Moškega s takim ravnanjem potiskajo na obrobje strateškega dogajanja.

Volker Elis Piligrim<sup>4</sup> v svoji knjigi apelira na manifest za svobodnega moškega, govori o potrebi organiziranega boja za emancipacijo moškega, o ogroženosti »moške vrste«, o izčrpanosti sodobnega moškega, ki ga bomo videli samo še pod steklom v muzejskih

---

<sup>4</sup> Volker Elis Piligrim, Manifest za svobodnega moškega.

prostorih. Danes resno pišejo in govorijo o emancipaciji moških na čustvenem področju.<sup>5</sup> Vzgojeni kot moški imajo priznanje in izražanje ljubezni za nekaj, kar ni moško, nekaj, kar je pravica in dolžnost ženske. Celotako ljubijo na skrivaj, ko so sami z žensko, ki jo imajo radi. Pogosto si ne želijo priznati ljubezni niti samemu sebi. V izražanju teh čustev so zavrti, čeprav zaradi tega lahko trpijo.« (Brajša 1989: 70)

Praper (1995: 85-86) namreč pravi, da otrok trpi, če izgubi očetovo ljubezen, saj ostaja brez samospoštovanja in samovrednotenja, hkrati pa ima težave na področju obvladovanja agresivnosti in je preveč izgubljen v ugodju, da bi se znal konstruktivno uveljavljati ter se odgovorno odzvati na težave. Velikokrat se zgodi, da zaradi neznanja, napačnih predstav in zastarelih načel o vzgoji in razvoju otroka, moški (očetje) zamudijo tista prva leta, ki so za oblikovanje odnosa do otroka bistvenega pomena. Pozneje oče in otrok težje zgradita polnovredne in pristne medsebojne odnose, če sta vsa zgodnja leta otrokovega čustvenega in umskega dozorevanja živela odtujeno in ni bilo med njima pomembnejših in globljih medsebojnih stikov. Millerjeva (2005: 154) meni, da s tem otrok si verjetno dobro zapomni, da čustva odraslih izvirajo iz njihove lastne preteklosti in niso odvisna od ravnanja otrok. In če ravnanje in neobgljenost otroka zbudi v očetu močna čustva, ni treba, da se otrok čuti krivega, niti tedaj, če oče poskuša prevaliti krivdo nanj. Nekateri očetje se bojijo vsakršnega izkazovanja čustev, vsaka okoliščina, ki jih v tem smislu ogroža, jih spravlja v napetost in jim je neprijetna. Zato se od samega začetka izogibajo okoliščinam, v katerih bi morali otroku pokazati, kaj čutijo do njega, ali se v njih soočiti z otrokovimi čustvi do sebe. Drugi očetje spet postavljajo med otroka in sebe neprehoden zid očetovske avtoritete, ki ne dopušča navezovanja zadovoljujočih odnosov ne s te ne z druge strani.

Prepletanje očetovske avtoritete in njegovih čustev ponazarjam tudi z naslednjim odlomkom: *»Sodeč po videzu, si nihče ni mogel bolj zamisliti manj tiranskega soproga, kot je bil očka. Nikoli ni ničesar zahteval. Stvari je sprejemal takšne, kot so bile. Po svoje nam je povedal, kaj je čutil- bolj z očmi, kot z besedami. V njegovih očeh je bil zdaj izraz, ki je čestital mami za dober obed, zdaj tisti, ki nas je opozoril, da se bo zaradi našega neprimernega vedenja odprl pekel. In včasih nam je njegov pogled v posebnih trenutkih povedal, kako ponosen je, da je naš oče.«* (Buscaglia 2008: 28)

---

<sup>5</sup> Po Brajši (1970: 70), so prav starševstvo, očetovstvo in materinstvo tista področja, kjer mora potekati bitka

Mnoge raziskave (po Bokan 1991) so pokazale, da tudi bodoči očetje doživljajo strese. To je tudi zanje čas napetosti in sprememb. Tako kot pri ženi se dogaja podoben psihološki proces tudi pri moškem. Pri bodočih očetih se poleg čustvenih in socialnih sprememb v času ženine nosečnosti pojavijo celo telesni simptomi, imenovani *kuvadni*<sup>6</sup> sindrom. Gre za simptome, kot so zmanjšan ali povečan apetit, slabost in druge črevesne težave, pomanjkljivo spanje, povečana utrujenost, depresivnost. Prav to pa dokazuje, kako globoko očetje doživljajo nosečnost svoje partnerke oziroma svoje bodoče očetovstvo.

## II. ODNOS OČE – OTROK IN DRUŽBA DANES

Od preteklosti do danes se je odnos med očetom in otrokom vsekakor občutno spremenilo, kot se je spremenil tudi sam duh časa, čeprav vseeno obstajajo določene vsebine, ki so se le malo spremenile, npr. igranje družabnih iger.

Na drugi strani obstajajo manj vidni družbeni segmenti, ki so pomembni za vsakdanjik odnosa oče-hči, kot so nepisana pravila, ki močno vplivajo na potek vsakdanjih dogodkov ali pa sama struktura odnosov, ki se vzpostavljajo v družinah.

### 1. OBLIKOVANJE VLOGE OČETA V PRETEKLOSTI

Številne družbene spremembe so vplivale na spremenjeno podobo moškosti, ki se prav tako povezuje s spremenjeno podobo očetovstva, o čemer bo tekla beseda v naslednjih vrsticah.

Današnje pojmovanje prisotnosti/odsotnosti očeta v družini torej skozi časovna obdobja variira. Pleck<sup>7</sup> (v Lupton, Barclay 1997: 14; po Švab 2000: 253) je to ponazoril s časovno periodizacijo očetovstva in loči štiri obdobja oziroma kulture očetovstva: 1.) oče kot avtoritativen moralni in verski pedagog (18. in zgodnje 19. stoletje); 2.) oče kot distancirani preskrbovalec družine (druga polovica 19. in sredina 20. stoletja); 3.) oče kot vzor za

---

<sup>6</sup> Kuvada je poseben obred pri preprostih ljudstvih. Medtem, ko žena rojeva v kolibi ob pomoči drugih žensk, mož skupaj s plemenskimi starešinami izvaja zapleten javni obred, v katerem posnema porod ob precejšnjem hrupu in svečanem plesu. S tem naj bi odgnal zle duhove, za katere ve, da čakajo na priložnost, da bi v določenem trenutku povzročili gorje. (Pitt 1988; po Bokan 1991)

<sup>7</sup> Pojasnitev konteksta Pleckove periodizacije. Zanimivo je, da avtor v vseh obdobjih, razen v drugem, očeta definira kot prisotnega člana v družinskem življenju. Ne brez razloga, saj v tekstu poskuša dokazati, da je bil oče v vseh omenjenih obdobjih tako ali drugače prisoten. Pleckova periodizacija pokaže, da je v prvem navedenem obdobju, očetovska vloga usmerjena predvsem v zagotavljanje avtoritete očeta (klasična patriarhalna vloga), v drugem obdobju, nadomesti jo z vlogo materialne preskrbe družine, v tretjem obdobju pa z vzgojno vlogo očeta. Čeprav avtor zanemari vlogo materialne preskrbe v prvem in tretjem obdobju, pa je jasno razvidno, da je bila v prvih treh obdobjih vloga očeta definirana z avtoriteto in materialno preskrbo, torej s povsem premisami kot v današnjem, četrtem obdobju, kjer se prisotnost očeta v družini razume v negi in skrbi za otroka.

ponotranjanje spolne vloge (od 1940 do 1965); 4.) »novi« oče, ki neguje in skrbi za otroke in je hkrati zaposlen (od poznih 1960-ih do danes).

Pojav, tesno povezan s percipiranjem očetovstva v postmodernosti, je pluralizacija moškosti.

Švabova (2000) navaja, da v postmodernosti zaznavamo družbeno prepoznavanje pluralnosti moškosti- tudi skozi pluralizacijo življenjskih stilov – v ta kontekst pa uvrščamo tudi pojav novega očetovstva. Nekateri teoretiki pravijo, da imamo opraviti z več »tipi« očetov (Russel; v Munice et.al. 1995: 222; po Švab 2000: 255)<sup>8</sup> ali, povedano drugače, tudi očetovska identiteta je vse prej kot homogena in monolitna. To je le vidik novega očetovstva. Pomembnejši je obrat v razumevanju in legitimiziranju različnih oblik moškosti in tudi očetovstva. Če je modernost legitimizirala le eno podobo moškosti in očetovstva, pa postmoderni obrat pomeni legitimizacijo pluralizacije moškosti in tudi očetovskih podob.

Novo očetovstvo dodaja Švabova (2000: 259), se najbolj intenzivno izkazuje le na ravni pluralizacije moških identitet (moška vpletenost v skrb in vzgojo otrok) ter skozi ideologijo novega očetovstva ki deluje (tudi na očetovsko identiteto) skozi različne mediatorje.

Tudi Frykman (1996) se strinja, da v sodobni moškosti obstajajo nasprotujoče si in različne smeri očetovanja. Oblike moškosti, ki jih sedaj preizkušajo mladi možje, vsebujejo mnoge značilnosti tradicionalne moške vloge od patriarhalnega očetovstva do moškega, ki brez zadržkov pokaže svoja čustva. Čeprav lahko opazujemo, kako so moški uporabili moškost kot neke vrste eskapizem (pobeg) in kot toplo gredo upora, obstajajo še druge tendence.

V sodobni psihologiji in sociologiji je dobro znan pomen družinskih odnosov. Ti neposredno vplivajo tako na prenos vzgojnih sporočil neke družbe ali kulture na posameznika kakor tudi na osebni razvoj in identiteto rast vsakega človeka.

Vloga očeta in kakovost očetovstva nista pomembni le za eno generacijo. Vzgojna sporočila, ki jih dobiva sin od svojega očeta in po njih ob vseh drugih dejavnikih tudi uravnava gradnjo svoje osebnosti, prenaša naprej svojim sinovom in hčeram, ko postane sam oče.

Matere skrbijo za otroke in moža, ker imajo očetje pravico, da je zanje poskrbljeno, in videti je, da je pravica nekaj, kar izhaja iz avtoritete. Od vseh možnih atributov očetovstva je prav avtoriteta tista, ki je najbolj opredeljevala očetovsko pozicijo, zaposlovala tiste, ki z očeti živijo, in seveda zanimala družbene vede.

---

<sup>8</sup> Njene empirične ugotovitve govorijo o štirih tipih očetov: nezaintresirani očetje (ki ne preživijo veliko časa doma), tradicionalni očetje (ki preživijo več časa doma, a je njihov družinski angažma omejen na igro z otroci), »dobri« očetje (ki so pripravljeni negovati in skrbeti za otroka in ki so pripravljeni pomagati partnerkam) in »netradicionalni očetje« (ki si družinsko delo enakopravno delijo s partnerkami).

V družbenih teorijah o očetovski avtoriteti T. Knijn (1987) razlikuje med teorijami, ki avtoriteto pojasnjujejo kot (ideološki) učinek ekonomskega položaja očetov, in drugimi, kjer je očetovska avtoriteta izvedena iz očetovskih družbenih funkcij.

Parsons (1956) je primer funkcionalistične analize očetovske avtoritete, ki pravi, da je oče bolj usposobljen za instrumentalno vlogo (kontrola, discipliniranje). Zagotavlja ekonomski in socialni status družine (breadwinner), kot piše Renerjeva (1993), pri materah pa obstaja zveza med sprejemanjem otroka in ekspresivnostjo (čustva, impulzivnost).

Avtorica (prav tam) tudi opozarja, da je očetova pozicija veliko manj stabilna, kot se zdi: zmanjšuje se namreč ekonomska dominacija očetov, poniknila je pravna superiornost, ženske začenjajo svoje servisiranje zasebnosti tržiti in očetje materiniti. Frykman (1996) poudarja, da tesni stiki z očetom v zgodnjem otroštvu zelo verjetno širijo začetni socialni in čustveni repertoar otroka. Otroci vzpostavljajo zvezo z ljudmi, ki ustrezajo njihovim potrebam po stiku. Očetova prisotnost in dostopnost dajeta otroku možnost, da poleg matere še oče postane kar najbolj pomemben predmet ljubezni. Sicer pa oče s svojim načinom vzgoje v veliki meri prispeva tudi k razvoju spolne vloge pri otrocih, navaja Žmuc-Tomorijeva (1989). To vzgojno funkcijo pri očetu imenujemo instrumentalna, sestavljajo pa jo spodbude in vzorci za dejavnost, samostojen pristop k nalogam, ekspanzivnost in odprtost navzven.

## **2. POMEN VLOGE OČETA SKOZI RAZLIČNE NALOGE**

Pomembna dogajanja, ki sestavljajo odnos med očetom in otrokom se odražajo na podobi obeh. Istočasno z razvojem otrokove osebnosti poteka v intimnem očetovem svetu postopen proces, ki vpliva na njegovo doživljanje, mišljenje in predstavo o samem sebi. Vzporedno z otrokom stopa tudi oče naprej in k svoji zrelosti dodaja nova spoznanja. Kakor vsak drug odnos, je tudi ta ves čas vzajemen in obojesmeren.

### **2.1 Očetje in generativnost<sup>9</sup>**

Skoraj nemogoče je, da bi se tako pomembna dogajanja, ki sestavljajo odnos med očetom in otrokom, ne odražala na podobi obeh. Istočasno z razvojem otrokove osebnosti poteka v intimnem očetovskem svetu postopen proces, ki vpliva na njegovo doživljanje, mišljenje in

---

<sup>9</sup> Generativnost je širša sposobnost - biti koristen sebi in širšemu socialnemu okolju.

predstavo o samem sebi. Tudi oče raste ob svojem odnosu z otrokom. ( Žmuc-Tomori 1989: 131) Kakor vsak drug odnos je tudi ta ves čas vzajemen in obojesmeren. Sama mislim, da je še vedno premalo očetov, ki bi se zavedali pozitivnega vzajemnega vpliva tega odnosa na oba udeleženca, otroka in očeta.

Od mnogih dejavnikov, ki vplivajo na očetovo vlogo pri vzgoji otrok, je pomembno omeniti dejavnik prenašanja vzgojnih navad s staršev na otroke oziroma povzemanje le-teh od svojih staršev, v tem primeru očetov. To pomeni, da se očetje s svojimi otroki ukvarjajo tako in toliko, kot so se z njimi ukvarjali njihovi očetje, ali pa je njihova dejavnost v družini po kakovosti in količini popolnoma drugačna od dejavnosti njihovih očetov. Schlenz (1998: 152) v svoji knjigi opiše, kako je opazal, da je kot oče vedno znova posnemal svojega očeta. S svojim sinom se je igral tako, kot se je njegov oče igral z njim, prav tako kot on se je tudi šalil. Pravi, da človek intuitivno počne prav tiste stvari z otroki, ki jih je imel kot otrok najraje, tistim stvarjem, ki jih je kot otrok sovražil, pa se skuša izogniti oziroma kompenzira primanjkljaje, ki jih je sam občutil v svojem otroštvu v odnosu z očetom.

Tudi Žmuc-Tomori (1989: 55) meni, da se oče v odnosu do svojih otrok nenehno, čeprav nezavedno, primerja hkrati s seboj, ko je bil še otrok, kot tudi s svojim lastnim očetom. Prvo primerjanje mu omogoča, da se lahko vživi v otroka in se čustveno odziva na njegovo doživljanje, drugo pa mu omogoča posredovanje vzgojnih sporočil, napotkov, spodbud in omejitev, ki jih je tudi sam dobival od svojega očeta. Po obeh se prenašajo splošna in osebna sporočila, ki prihajajo iz enega rodu na naslednje rodove. Parke (1996) piše da se ti dve poziciji po vsej verjetnosti ne izključujeta in predstavljata različni poti bolj ali manj različnih očetov. Celotno, ko se odločijo posnemati svoje lastne očete, hitre spremembe v naši družbi to otežujejo. Zavrlova (1999) dodaja, da si moški oblikujejo modele za zgled tudi v svoji lastni generaciji. Ko moški postanejo očetje, se zdi, kot da se trudijo povezati pretekle in sedanje modele očetovskega vedenja z okoliščinami, s katerimi se soočajo moderni očetje.

Očetov vpliv na otrokov razvoj poteka po več poteh. Ene od teh so posredne opisuje Tomorijska (1989: 73), med katerimi je pomembna možnost za otrokovo istovetenje z očetom ter z njegovim načinom mišljenja in stališči. Ta možnost je toliko večja, kolikor več je oče prisoten in s tem otroku dosegljiv, in kolikor bolj je otroku naklonjen. Z očetovo emocionalno naklonjenostjo, občutljivostjo in njegovo pripravljenostjo v zgodnjem otroštvu, pa determinira otroka na način, kakšno obliko odnosov bo kasneje v svojem odraslem življenju izbral. (Moller, Stattin 2001: 69)

Velikokrat mislimo, da le starši vplivajo na otroke, predvsem zaradi njihove starosti, izkušenosti, njihovega načina vzgoje in tudi odgovornosti, ki jo imajo do otrok. Vendar pa

ostaja tudi obratna zveza - vpliv otrok na njihove starše, ki je prav tako pomemben in v mnogih primerih tudi odločilen za samopodobo in osebnostni razvoj odraslih - staršev. Ličnova (1996) opozarja, da v družini ne zorijo le otroci, ampak tudi starši. Zorijo v svojem osebnostnem življenju, vzgajajo sami sebe in otroke. Otroci se učijo od staršev in starši od otrok. Zato se bom v tem delu poglavja osredotočila na vzajemen vpliv otrok in očetov in s tem povezan razvoj generativnosti pri očetih. Manifestira se predvsem v treh vidikih: v skrbi za druge, produktivnosti in zavedanju lastnih potreb. Do te stopnje pridemo skozi uspešno predelane predhodne krize. Nasprotje generativnosti se kaže v prevladovanju regresivnih teženj v obsesivni potrebi po psevdointimnosti, pogosto združenim z občutkom stagnacije in osiromašenostjo v medosebnih odnosih. ( Poljšak Škraban 2002b)

Parke (1996) meni, da lahko očetovstvo spremeni načine, kako moški razmišljajo o sebi. Očetovanje pogosto pomaga moškim, da razmislijo o svojih vrednotah in si postavijo prioritete. Očetovstvo lahko zviša njihovo samopodobo, če so kos nalogam in obveznostim, ki jim jih očetovstvo nalaga, lahko pa jih razburi, spravi v depresijo, ko odkrijejo lastne omejitve in slabosti. Ljudje so dovzetni za spremembe skozi celotno življenje, zaradi svoje aktivne interakcije s spreminjajočim se okoljem. Če se strinjamo s tem, da je razvijanje generativnosti pomembno za psihosocialni razvoj odraslih, dodajajo omenjeni avtorji (prav tam), potem dobi nivo moške vpletenosti pri skrbi za otroke dodaten pomen.

Tudi Sharpova (1994) je glede na svojo raziskavo ugotovila nedvomne, močne in intenzivne odzive vplivov, ki jih imajo očetje na hčerke in prav tako obratno. Očetje lahko vplivajo na razvoj dekličine ženskosti in njene ženske vloge na mnogo načinov. Posebna navezanost med njima je lahko v veliko zadovoljstvo, lahko pa tudi v veliko breme, če oče deklici ne pušča dovolj prostora za razvoj njene lastne identitete. Očetovo zanimanje, pohvala in potrditev so tisti, ki lahko pripeljejo deklico do velikih dosežkov; po drugi strani pa očetovo pomanjkanje zanimanja zanjo, pripeljejo do njenega popolnega propada. Hkrati velja, da dekličini dosežki lahko tudi na očeta vplivajo na različne načine: nekateri so prestrašeni, da njihov ženski otrok dosega več od njega, drugi so počaščeni in veseli, da so njihove hčerke izkoristile priložnosti, ki mogoče njim sploh ni bila dana. Vse to pa vpliva na samopodobo in osebnostni razvoj očetov, se pravi tudi na razvoj njihove generativnosti.

Obenem pa se mi zdi pomembno pokazati tudi na drugo stran in na avtorje, ki z zadržanostjo sprejemajo teorije o generativnem očetovanju. Ena od teh je Švabova (2001), ki izpostavi pomanjkljivosti teorije, ki jo razvija Hawkins<sup>10</sup>. Omenjena raziskava vidi pomanjkljivosti

---

<sup>10</sup> Hawkins, A.J., Christiansen, S.L., Pond Sargent, K., Hill, E.J. (1995). Rethinking Fathers involvement in child care: a developmental perspective.

teorije o generativnem očetovanju v popolni izključitvi socialnih vlog, interakcij in pomenu materinstva. Sporno pa je po njenem mnenju tudi to, da koncept generativnega očetovstva predstavlja idealno vsestransko angažiranega očeta kot projekt, ki sam po sebi ne bi bil problematičen, če ne bi hkrati služil tudi za dokazovanje teze, da so bili očetje vedno generativno angažirani. Kajti očetje do nedavnega niso bili tako aktivno vključeni v vzgoji in skrbi za otroke, ki sta glavni komponenti za razvijanje generativnosti. V zadnjih desetletjih so bile »očetovske« vrline iz mode, medtem ko je bil velik poudarek »materinskim« lastnostim. V začetku je bila ta sprememba zelo koristna. Sploh pa so ljudje začutili, ko je v šestdesetih letih prišlo do takih skrajnosti. Danes se to nekoliko popravlja, vračamo se k sredinskemu gledanju, po katerem sta oče in mati enako pomembna, vendar vsak na svoj način.

## 2.2 Družabne igre

Oče in mati že zgodaj na različne načine omogočata otroku pridobivanje raznovrstnih izkušenj skozi igro. Ob dogajanju v igri pridobiva otrok odločilne izkušnje o sebi, lastnih telesnih in čustvenih odzivih, o ljudeh, njihovo naklonjenosti, posredno tudi o svetu, v katerega se vključuje. Igra vsebuje celo vrsto sporočil, ki posredno in neposredno oblikujejo otrokovo doživetje sebe in sveta. Interakcija v igri med očeti in sinovi poteka drugače kot interakcija med očeti in hčerkami.

Raziskovalci ugotavljajo, da je oče v igri veliko bolj aktiven in neposreden kot mati, igro veliko bolj razširi v prostor in okolje, uporablja manj vmesnih predmetov med njim in otrokom. Oče v igro vnaša veliko stvarnosti, domiselnosti, ga socialno spodbuja<sup>11</sup>.

Oče se igra z otrokom povsem drugače kakor mati. Če pri igri popušča otroku, ki si želi ugodnosti zaradi manjše moči, neizkušenosti in nespretnosti, če upošteva njegovo manjšo samostojnost in spodbuja njegovo odvisnost (mati običajno temu ne le pri igri, temveč tudi sicer prerada nasede, nemalokrat morda še bolj sebi kakor otroku v veselje), otrok težje osvoji načela poštene igre in zdrave tekmovalnosti. Takšno očetovo sodelovanje pri igri omogoči otroku, da se doživlja kot samostojna oseba, ki si sama izbira svoje cilje in si samostojno prizadeva, da jih doseže.

Način očetovega pristopa k otroku in njegovo ravnanje z njim ob uspehih in neuspehih odločata, ali zbudi to sodelovanje in merjenje moči z očetom v njem samozavest, zaupanje vase in željo po spoprijemanju s še težjimi nalogami, ali pa mu zapusti boleča občutja lastne

---

<sup>11</sup> Praper (1992:186) navaja, da otrok ob igri z očetom »poravnava po vertikali (močnejši - šibkejši, nadrejeni - podrejeni)«, to mu omogoča potrjevanje.



nesposobnosti in nemoči. Ker otrok očeta tako močno doživlja, si ga v marsičem postavlja za merilo. Predvsem mu je pomembno očetovo mnenje o njem samem; to mnenje zelo močno vpliva na njegovo doživljanje lastne vrednosti. Zato je očetova pohvala za otroka dragocena spodbuda pri njegovih prizadevanjih, očetovo nezadovoljstvo, posmehovanje ali poniževanje pa zasekajo globoko rano v otrokovo samospoštovanje.

Ker se danes vse bolj poudarja pomen prostega časa kot vira, ki pripomore k stabilnosti in bogastvu družinskih odnosov, oziroma kot vir, ki je nujen za razvojne možnosti, lahko rečemo, da prosti čas pomembno pripomore k najpomembnejši naložbi, t.j. družini. V socialnem sistemu, ki je ločil delovno mesto od kraja bivanja, postaja zveza med družino in prostim časom vse bolj pomembna. Na podlagi tega lahko sklepamo, da je zaželeno, da moški vlaga več časa igri z otrokom, da le temu socialno in emocionalno oporo, zaupanje in intimnost.

Prosti čas razširja prostor za očetovstvo. Ne gre zgolj za igre z otrokom v paru, temveč za različne oblike spontanih odzivov.

### **2.3 Odsoten oče, oddaljen oče**

Dejstvo o očetovi odsotnosti vstopa v otrokovo življenje po več poteh. Odsotnost očetovega splošnega vzgojnega deleža narekuje otrokovemu življenju določene prilagoditve.

Eden izmed pomembnih načinov po Tomorijevi (1989: 107), kako lahko očetova odsotnost vpliva na otrokovo življenje, je vpliv prek otrokove predstave o sebi. Ta predstava je sicer sestavljena iz številnih prvin in se dopolnjuje vse življenje. V njej pustijo odločilno sled prav ljudje, ki so človeku najbolj pomembni. Oče pa je zanesljivo eden izmed likov, ki imajo za doživetje človekove lastne vrednosti daljnosežen pomen.

V povezavi z upadom avtoritete bom zapisala še nekaj o odsotnih očetih, ki po nekaterih raziskavah predstavljajo najbolj pogosto podvlogo očetov. Arenes (2003) navaja, da odsotni oče ne pomeni zgolj fizično odsotnega očeta: to je lahko oče, ki je čustveno redko prisoten<sup>12</sup>, lahko je to povsem zabrisan oče ali pa, ravno nasprotno, tako strt oče, da živi v svojem svetu. Najpogosteje gre za pomanjkanje usklajenosti, za odsotnost očetovega posredovanja z materino soudeležbo ali brez nje. Avtor (prav tam) dodaja, da so očetje včasih bolj izgubljeni kot matere. Očetje se pogosto trudijo, da bi bili bolj prisotni, da bi izražali svoje mnenje in se posvetili vlogi vzgojitelja kot dejavnega družinskega člana.

---

<sup>12</sup> Posebno me zanima čustvena odsotnost očeta.

Številni avtorji (Ihinger-Tallman, Pasley, Buehler 1995; po Arenes 2003) so si enotni, da lahko pomanjkanje očetove prisotnosti povzroči pri fantih in dekletih pomanjkanje zaupanja vase, negotovost in odsotnost orientacijskih točk. Navajajo tudi, da so otroci, katerih očetje so čustveno odsotni, postavljeni pred večje tveganje za razvoj problemov. Predpostavljajo, da je otrokovo dobro v tem primeru postavljeno v nevarnost zaradi dveh razlogov. Prvič, ker otroci veliko pridobijo od očetove ljubezni, skrbi. Kot drugič pa je očetova čustvena vpletenost v otrokovo življenje pomembna za otrokov razvoj. Arenes (2003) poudarja, da otrok potrebuje starše (še posebej očeta), ki mu dajejo vedeti, da obstajajo objektivne resnice in omejitve, ki usmerjajo življenje v družbi. Pozneje, ko bo odrasel, bo morda prevzel, morda zavrgel orientacijske točke, ki so mu jih iz zunanjega sveta posredovali starši. Vsekakor pa je ta prvi prispevek nujno potreben.

Oče skupaj z materjo soustvarja emocionalno klimo. Socializacija otroka v čustveno hladnem ozračju privede do motenj v razvoju otrokove osebnosti, do negativnih in oslabljenih oblik identifikacije. Po Bergantovi (1970: 106) pa nezmožnost identifikacije ali njen izostanek škodljivo vpliva to na oblikovanje osebnosti, ker je s tem izgubljena priložnost za samostojnost, sociabilnost pa tudi čustvenost.

Kje iskati vzroke za pojav čustveno odsotnega očeta? Arenes (2003) piše, da so nekaterim generacijam moških izražanje čustev prepovedali tabuji. »To se ne počne!« Bilo je splošno sprejeto dejstvo, da so bili očetje čustveno odmaknjeni od otrok.

Očetova naloga je bila, da je domov prinašal dobrine in plačeval najemnino. Bil je starš, o katerem je otrok najmanj vedel.

Humoristka Erna Bombeck je zapisala o svojem očetu: *»Ko sem bila majhna, je bil oče kot luč v hladilniku. Pri vsaki hiši so ga imeli, toda nihče ni v resnici vedel, kaj se v njem dogaja, ko se vrata zapro.«* (Buscaglia 2008: 19)

Ravno nasprotno pa je za generacije, ki so se rodile po letu 1970, značilna nenasitna želja po čustvih, želja po zblizovanju z otrokom. Večina današnjih moških si želi biti s svojimi otroki, zato iščejo načine, kako bi našli pot očetovstva, ki bi jih zblizovala z otroki. To pomeni, da so skupne aktivnosti najboljša priložnost za zblizovanje. Očetje slej ko prej želijo vplivati na svoje otroke in prenesti nanje svoje nazore. Toda večina od njih pozablja, da to ni mogoče, če niso v ranem otroštvu pridobili otrokovega zaupanja oziroma, če niso navezali z otrokom ugodnega čustvenega stika. (Puhar 1985: 17)

Še danes je eden večjih vzrokov za težje izražanje čustev pri moških mnenje oziroma vpliv družbe. Če hoče moški izražati čustva, je takoj vprašljiva njegova moškost, zrelost in moč.

Mnogi očetje nikoli ne pokažejo svojih čustev niti čustveno ne reagirajo pred svojim otrokom, ker tudi sami tega niso bili deležni v svojem otroštvu. Otroci ponotranjijo takšen vzorec vedenja in prenašajo v naslednje generacijske rodove. Za emancipacijo moških na čustvenem področju je pomembno, da moški zberejo pogum in si priznajo, da so lahko čustveni očetje, ne da bi bili zato manj možati moški. Samo oče, ki vnaša v svoj odnos do otroka poleg odločnosti in doslednosti tudi dovolj emocionalne spodbude, lahko omogoči in olajša vključevanje teh, tako pogosto konfliktnih področij v otrokov vrednostni sistem. Drugi razlog avtor (prav tam) najde v tem, da se številni sodobni moški utapljujejo v strahu pred preskokom v odraslo življenje, hočejo večno živeti v deželi brez pritiskov in omejitev. Vzroke lahko najdemo tudi v posameznikovi osebni značilnosti, v delovnem in širšem okolju, ki ni odprto za spremembe in le še potencira očetovo odsotnost tudi pri partnerki, ki očetu zapira pot do otroka. Številne moške pa navdaja tudi občutek prikrajšanja odnosa z njihovimi lastnimi očetmi, predvsem zaradi nezmožnosti pogovora z njimi.

## **2.4 Identiteta kot osebno prepoznavanje**

Identiteta je sistem, po katerem je oseba poznana sebi in drugim. Kaj on ali ona aktualno je - je *sebstvo*. Identiteta je posameznikova percepcija in kognicija sebstva. Sebstvo je aktualno, identiteta je mentalno stanje. Občutek identitete se nanaša na subjektivno izkušnjo take istosti med lastnim telesom in duševnostjo ter med vsakdanjimi pričakovanji, spoznanji in izmenjavami z okoljem, ki ga nekdo občuti/definira za svoje.

Avtor, ki je imel največ zaslug za psihološko tematizacijo identitete, in sicer občutka identitete ter dosežka oziroma izgube identitete, je bil Erik Erikson. V petdesetih letih je razvil teorijo o razvoju identitete od otroštva do odraslosti. Razvoj poteka skozi krize in se dovrši v uspešni identiteti, ko se doraščajoči posameznik dokoplje do stabilnega mesta v družbi in razvije notranjo koherenco ter občutek osebne kontinuitete.

Postavil je epigentski princip, ki pomeni, da vsaka nova stopnja v življenjskem poteku doda nekaj specifičnega k vsem naslednjim fazam in se nanaša na vse prejšnje. Ta princip lahko primerjamo s spiralo, ki nam predstavlja rekurzivno krožnost. Vsaka naslednja stopnja razvoja nam omogoča nova, širša in globlja spoznanja na posamezniku edinstven način. Osredotočil se je na kontinuirane medsebojne uglasitve odraščajočega posameznika in njegovega socialnega sveta. Identiteta je za Eriksona predvsem občutek oziroma doživljanje lastne enakosti in indentičnosti v času in s tem povezano zaznava, da tudi drugi priznavajo posamezniku to enakost in kontinuiteto. Identitetne krize so za Eriksona rezultat notranjih duševnih konfliktov,

ki nastajajo iz prevzemanja novih družbenih obveznosti, vlog in vstopanja v nove, bolj univerzalne družbene povezave. Identiteta torej nastaja iz izkustvenih kriz in protislovij, ki jih je moral vsak posameznik premagati, da se je lahko dvignil do naslednjih razvojnih faz. V sleherni identitetni krizi obstaja možnost za progresivno razreševanje krize in s tem za približevanje stabilni identiteti ali pa možnost za obstajanje v prejšnji razvojni fazi, se pravi za regresijo, in s tem tudi za odpoved identiteti. (povzeto po Ule 2000: 127-129)

Koncepta spremembe in stabilnosti sta soodvisna. Samo sprememba nas lahko pripelje v nadaljevanje razvoja. Poskrbeti pa je treba tudi za stabilizacijo, ki pa jo posameznik v kofuziji prehoda morda težko opazi in se opre nanjo. Vendar, kot pravi Bateson: »Vso spremembo lahko razumemo kot trud ohraniti nekaj stalnosti in vsa stalnost se ohranja skozi spremembo.« (v Šugman Bohinc 2000: 96)

Še bolj kot poudarek na kriznosti in konfliktnosti identitete, pa je Perosa (2002) zagovarjala, predvsem nenehnost razvoja identitete v družinskem odnosu. *Z identitetnimi* problemi se v vsakdanjem govoru pokrivajo izjemna širina pojavov; od krizne situacije, spreminjanja v družinskih vlogah, spolnih vlogah, raznih vrst odvisnosti.

Z razvojnostjo identitete, pa gre za delo *najdenje samega sebe*. Tako razumljena identiteta ni nekaj, kar smo pridobili s svojim rojstvom, temveč nekaj, kar smo pridobili s socialnim življenjem. (<http://jar.sagepub.com/cql/content/abstract/17/3/235.html>)

O identitetni kot diskurzivnem konstrukt, zajema tudi *polje napetosti med notranjo občuteno in narativno identiteto*. Gre za vprašanje po Ule (2000: 93), kaj se dogaja, ko skušamo drugim ali sebi povedati, kdo smo. Po mnenju konstruktivistov, jezik ni le sredstvo izražanja subjektivnega, temveč preoblikuje naša najbolj intimna občutja. Zato identiteta ni nekaj, kar najprej občutimo in šele potem lahko govorimo. Identiteta se konstruira skozi pripoved o njej, zato se konstruira vedno znova in ohranja. (prav tam)

### III. HČERKE IN NJIHOVI OČETJE

Če je moški brezbrizen in ne ve, kaj se dogaja s hčerjo, dobi dekle zelo nezdrav in nevaren vzorec ne le za odnose z očetom ampak z vsemi moškimi, ki jih bo srečevala v življenju. Hčerka se navadi, da od očeta lahko pričakuje le, da bo poskrbel za nekaj »tipično« moških opravil pri hiši. Ko odraste, takšna pričakovanja prenaša tudi v odnose z drugimi. Iz tega nevarnega razmerja se v hčerkah porajajo razočaranje, osamljenost in jeza, pri očetih pa občutek neprimernosti, frustracije in odrinjenosti. Mnogi očetje ostajajo zunaj družinskega življenja in zares nikoli ne vstopijo v hčerino življenje. (povzeto po

#### 1. PRVI MOŠKI - OČE V ŽIVLJENJU HČERA

Deklice v obdobju odraščanja (predšolsko obdobje) čutijo do očeta nežno, pozorno in včasih celo zaščitniško predanost, kakor da bi jim bilo zaupano njegovo blagostanje. Opažajo, kako se oče počuti, in ugibajo, česa si želi. Želijo mu ustreči, poskrbeti zanj in ga obdati s svojo pripravljenostjo. Čim več tega najde ljubljene, srečen moški v svoji ženi, bolj je prostor za hčerko naravno zamejen in s tem je manj možnosti, da bi oče pričakoval od nje požrtvovalno skrb, ki bi jo moral dobivati od odrasle in ljubeče ženske.<sup>13</sup> (Rebula 1999: 184)

Zakonca Elium (2001: 88) opisujeta dekleta, ki se trudijo, da bi pritegnile pozornost in naklonjenost prvega in najbolj pomembnega moškega v svojem življenju, postajajo do moških zadržana, manipulativna in neiskrena.

Deklica je po temperamentu lahko bolj ali manj močna, a ljubeč oče v vsakem primeru globoko oblikuje njeno žensko naravo. Na krhko hčerko in na njeno negotovost vpliva spodbujajoče, prav tako pa je nenadomestljiv za hčerko, ki ima zelo močan, celo napadalen temperament. Zelo podjetna, drzna deklica z mnogimi lastnostmi, ki jih naša kultura pripisuje moškosti, se v srečnem odnosu do očeta uravnovesi, ublaži svoja nasilna ali nestrpna nagnjenja ter postaja sposobna samoodpovedi in nežnosti. Sposobna in temperamentna, ustvarjalna in bojevitna deklica zelo potrebuje značajnega in ponosnega očeta, ki ji vzbuja spoštovanje (prav tam).

---

<sup>13</sup> Čim manj pa tega prejema, bolj naraste - zlasti v posebno nežnem, krhkem ali v dajanju nagnjenjem dekletcu - skrb in želja, da bi nadomestila mater ter očetu dala vse, po čemer hrepeni. Za bodoče ljubezensko življenje je to doživljanje vse prej kot pozitivno, saj jo bodo privlačevali predvsem moški, »ki ne morejo biti srečni z žensko« in ki je ne bodo mogli doživljati osrečujoče ter jo s tem potrjevati kot žensko. Lahko se bo do kraja razdala, a ne bo mogla doživeti, da lahko polno osreči moškega ob sebi. Oblik tega neravnovesja je seveda ogromno in jih ni možno niti naštet, kaj šele poglobiti. Tu nas zanima predvsem vzorec zdravega odnosa in pa okoliščine, ki ovirajo ta odnos.

Vsaka deklica tudi hrepeni po tem, da bi jo oče opazil, pohvalil, pokazal, da mu je všeč, zato išče načine, da bi opozarjala nase, si dokazovala, da ga zna prevzeti s svojo dekliško močjo. S tem se hoče prepričati, da je zanj edinstvena in vredna velike izjemne ljubezni. Očetovo čustvo, ki vre iz dajanja brez preračunljivosti in izrabljanja, ji dokazuje, da je ljubljena taka, kakršna je. Tudi molčeč in zelo zadržan oče lahko vlije svoji hčeri veliko dekliške samozavesti, če iskreno in močno doživlja celovito lepoto njene osebnosti. Iz globoke potešenosti v odnosu do očeta hčerka razvije žensko identiteto, s katero se lahko spusti v moško naročje brez nevarnosti, v ozračju zaupanja. Močan, globok in osrečujoč odnos z očetom je za žensko najboljša obramba pred uničevalnim ljubezensko-spolnim navezovanjem v odraslosti. (Rebula 1999: 186) Tako srečna deklica se kot odrasla ženska težko trajno naveže na nezanesljivega, grobega in zaničevalnega partnerja, ki ne zna ljubiti, saj jo podzavestno privlačijo moški, ki ji vzbujajo podobna občutja, kakor oče, odbijajo pa jo moški, ki so povsem drugačni od ljubljenega in dobrega očeta.

Med hčerinim odraščanjem je njen čustveni in duševni razvoj pod velikim vplivom odnosa z očetom. On predstavlja prvi moški lik v njenem življenju. In kot prvi oblikuje način, kako se bo kasneje kot ženska soočala z moško platjo v njej sami in končno z moškimi. Glede na to, da moški predstavlja »drugega«, ki je drugačen od nje in njene matere, vpliva tudi na izoblikovanje njene različnosti in individualnosti. Njegov odnos do dela in do uspeha lahko zaznamuje tudi hčerinega. Že po tradiciji oče projicira ideale na lastno hčer. V odnosu do hčere ponudi ji model avtoritete, odgovornosti, sprejemanja odločitev, objektivnosti, reda in discipline. Ko pa hči dovolj odraste, se oče umakne in ji s tem omogoči, da vse te ideale ponotranji in jih realizira v sebi. Če je njegov odnos do teh vrednot prestrog ali preveč popustljiv, bo to vsekakor vplivalo tudi na hčerin odnos do njih.<sup>14</sup> (povzeto po Schierse Leonard 2006: 22)

Rebula (1999) tudi navaja, da v naši kulturi očetje niso vzgojeni za uravnovešen odnos do hčera: običajno so ali pretrdi, pregrobi in prezahtevni ali pa preveč mehki in popustljivi. Lahko so tudi dušeči, preveč prisotni in vsiljivi ali pa hladni, brezbrizni in odsotni. V vseh primerih postaja deklica negotova v svoji ženskosti. Očetova nezrela čustvenost jo s tem priklene na pojmovanje moškega, ki ne zna biti samozavesten, močan, zrel in obenem nežen moški. Svojo žensko telo in osebnost pa pogosto navežejo na partnerja, ki jih obravnava prav tako nezrelo kot oče, ali pa ostajajo navezane na očeta ter sklepajo samo površne veze, v

---

<sup>14</sup> Vlogo očeta in način, kako oblikuje odnose do svojih otrok, opisuje Vera der Heydt v optiki Jungove razlage v članku »On the Father in Psychotherapy«, v knjigi *Fathers and Mothers*, Spring Publications, Zurich in 1973, stran 133. razvojni proces, v katerem oče tradicionalno projicira ideale na hčerko, je z drugega zornega kota opisal H. Kohut v *The Analysis of the Self*, International University Press, New York 1971, str.66. (Schierse Leonard 2006: 22)

katerih ni prostora za globlja čustva.<sup>15</sup> Schierse Leonard pravi, da nekateri očetje delajo napako s pretirano popustljivostjo ali strogostjo. Hčere takih popustljivih očetov odraščajo brez primerne vzorca samodiscipline, mej in avtoritete ter zelo pogosto trpijo zaradi njegove negotovosti, nestabilnosti, pomanjkanja samozaupanja, anksioznosti, frigidnosti in nasploh zaradi šibkega jaza. Še več, če je oče slabič (kot v primerih zavračanja dela ali alkoholiziranosti), bo hči trpela tudi zaradi občutka sramu. In če se sramuje lastnega očeta, bo to občutenje prenesla na sebe. V takih primerih si dekleta pogosto ustvari in išče idealno podobo moškega in očeta. v iskanju tega ideala bo najverjetneje ostala navezana na »ljubimca – duha«, torej na ideal moškega, ki obstaja zgolj v njeni domišljiji.<sup>16</sup> Pogosto je njen odnos kasneje z moškimi moten, še posebej v spolnosti. Zaradi pomanjkljive očetove odgovornosti v njunem odnosu lahko dekleta razvije splošno nezaupljivost do moških.

Napaka drugih očetov je strogost. Taki očetje so pogosto odtujeni od življenjske vitalnosti, od lastnih ženskih aspektov in čustvovanja. Cenijo ubogljivost, izvrševanje dolžnosti in racionalnost ter vztrajajo, da jim hčerke v tem sledijo. Poslušnost utečenemu redu postane pravilo. V pozitivnem smislu njihovo povičevanje avtoritete in dolžnosti poleg varnosti sproža stabilnost in strukture. V negativnem smislu pa teži k dušenju »ženskih« značilnosti čustvenosti, občutljivosti in spontanosti. Hčere takih strogih očetov se kasneje v življenju pogosto odrezane od harmoničnega odnosa z ženskimi instinkti, ker njihovi očetje niso znali prepoznati in priznati njihove ženskosti. Od očetov so prevzele izkušnjo strogosti in trdote, ki jo gojijo tako do sebe kot do drugih. Tudi one, tako kot hčere preveč popustljivih očetov, ne zmorejo razviti zdravega odnosa z moškimi in z lastnim ustvarjalnim duhom. (povzeto po Schierse Leonard 2006: 22-25)

---

<sup>15</sup> Pomanjkanje močnega očeta, ki se zna uveljavljati s svojo avtoriteto in značajnostjo, je v vsakem primeru zelo škodljivo, saj ustvarja v deklici pojmovanje sveta, v katerem je moški podrejen in bled pojav. Zlasti deklice z zelo močno osebnostjo lahko ob takem očetu razvijejo samovšečno, nasilno in izkoriščevalsko identiteto, za katero bo moški le inštrument ženske samovolje, v najboljšem primeru pa bodo pokroviteljsko in neenakopravno naravnane do partnerja in seveda do sina. Seveda je pri tem zelo pomembno tudi razmerje moči med materjo in očetom, saj ni rečeno, da ob šibkem očetu vlada mogočna mati. Lahko sta oba slabiča ali pa oba nasilna in tudi drugih vmesnih možnosti je nešteto. Sodobna ženska in moški mnogokrat ne znata in ne moreta postati vzgojni figuri, ki bi otroku pomagali pri prehodu v moškost in ženskost novih časov, saj sta še zaposlena z iskanjem svoje nove identitete. (Rebula 1999:186)

<sup>16</sup> M. Esther Harding je opisala ljubimca – duha v knjigi *The way of All Women*, Harper and Row, New York 1979, str 36-68. (Schierse Leonard 2006: 23)

Mnoge hčere (ženske) trpijo zaradi ranjenosti v odnosu oče - hči, čeprav se njihove zgodbe v podrobnostih razlikujejo in rana lahko boli na naštetih različnih načinov. Ranili so jih lahko slabi odnosi z osebnim očetom ali odnosi s patriarhalno usmerjeno družbo, ki se obnaša kot slab oče, ko zmanjšuje vrednost ženske v kulturnem in socialnem smislu. V obeh primerih so okrnjeni njihova samopodoba, ženska identiteta, odnos z moškostjo in njihov način delovanja v družbi. To notranje psihično stanje vodi do nagnjenosti k preveliki občutljivosti do kateregakoli znamenja zavrnitve in kritike. Hčere so zaradi ločenosti in slabega odnosa z očetom odtujene od pozitivne notranje vloge očeta. Če oče s hčerko ni pripravljen razvijati odnosa, v katerem bi jo spodbujal k razvoju njenih intelektualnih, delovnih in duhovnih kvalitet, jo potrjeval kot edinstveno v njeni ženskosti, zato se v ženski psihi pojavi rana. Z rano mislimo na pretirano zavračanje hčerinega notranjega bistva. (povzeto po Schierse Leonard 2006: 20)

Na osebnem nivoju obstajajo različni tipi ranjenosti v odnosu oče - hči. Oče je lahko slabič in se ga hči sramuje. To bi lahko bil na primer moški, ki pije in hazardira. Možno je, da je »odsotni« oče ta, ki je zavestno zapustil družino in postal tip moškega, ki »jih ljubi, a jih zapusti«. Odsotnost je lahko tudi posledica smrti, vojne, ločitve, bolezni. Vsaka od njih ločuje očeta od družine. Oče lahko rani hčerko tako, da je preveč popustljiv. Tako hči ne zmore izoblikovati občutka za lastne meje, vrednote in avtoriteto. Strogi, avtoritativni očetje posredujejo hčeram stabilnost, urejenost in disciplino, a jih prikrajšajo za ljubezen, čustveno podporo ter za ovrednotenje in spoštovanje ženskosti. Oče se lahko podzavestno zaljubi v hčerko in jo tudi s tem drži privezano nase. Lahko sovraži in podcenjuje ženske, ker je lastno notranjo žensko plat žrtvoval idealu avtoritete in supermoškosti. Skratka, vse to so oddaljeni, oziroma odsotni očetje. Spisek ranjenosti bi se lahko nadaljeval. Toda v njem se skrivajo tudi nevarnosti in pasti. Nevarnost obtoževanja očetov. Ne smemo spregledati dejstva, da so bili tudi ti očetje v svojem življenju ranjeni, da je bila ranjena bodisi njihova moškost bodisi njihova ženska plat. Do ranjenosti v odnosu med očetom in hčerjo ne prihaja le v življenju posameznih žensk, ampak je tudi kulturni pojav<sup>17</sup>, opozarja Schierse Leonard (2006: 21). Tam, kjer obstaja patriarhalno avtoritativni družbeni model, ki razvrednoti ženske s tem, ko jih reducira na vrsto vlog in značilnosti, ki ne izvirajo iz osebne ženske izkušnje, ampak iz

---

<sup>17</sup> Jung vidi očeta simbolno kot arhetipsko podobo. Eden izmed načinov, kako deluje očetovski arhetip, je podoba patriarhalne družbe, v kateri mora živeti zahodna ženska. Prav tako lahko arhetip hčere deluje kot kulturna podoba ženskosti, ki ima v patriarhalni družbi podrejen položaj. Če v današnji družbi obstajajo tako globoke rane v odnosu med (osebnimi) očeti in hčeram, to pomeni, da gre za problem odnosa med dominantnim očetovskim načelom in podrejenostjo ženskega načela hčere v naši družbi v celoti. Manifestacija odnosa očeta in hčere na družbenem nivoju lahko izkrivi njun naravni odnos (prav tam).



abstraktnega pogleda nanjo, tam imamo kolektivnega očeta, ki vlada hčerki in ji ne dovoli, da bi rasla ustvarjalno in sledila lastni naravi.

Najsi ranjenost v odnosu oče - hči obstaja na osebni ali kulturni ravni ali celo na obeh, danes predstavlja za večino hčera in žensk enega izmed najbolj perečih problemov. Nekatere se izogibajo soočenju z njim, zato neprestano obtožujejo očete in/ali moške nasploh. Druge zanikajo obstoj problema in se pasivno prilagajajo tradicionalno sprejetim ženskim vlogam. Oba odziva pokažeta, da ne sprejemajo odgovornosti za lastno preobrazbo: v prvem primeru prek obtoževanja, v drugem po poti pretiranega prilagajanja. Prava naloga današnjih žensk je odkriti, kdo v resnici so, piše Schierse Leonard (2006). Do tega odkritja pa pridejo vsaj deloma prek dialoga z njihovo osebno zgodovino, torej z vsemi dejavniki, ki so vplivali na njihov osebni, kulturni in duhovni razvoj.

Če oče ne ve, v katerem razvojnem obdobju je bil sam deležen najtežjih čustvenih ran in če jih ne zaceli, zagotovo ne bo mogel pomagati hčerki skozi tisto obdobje (oblikovanje identitete). Zato je ozaveščanje lastnega otroštva in preseganje starih vzorcev vedenja, ki so nam takrat omogočali preživetje, ključno, da najprej sami odrastemo. Frustracije, ki jih doživljamo najprej s partnerjem, nato pa tudi z otroki, nam samo odpirajo vrata k razumevanju sebe. Zato je spoznavanje sebe in razumevanje lastnega partnerskega odnosa (tudi če smo ločeni ali živimo sami) najboljša garancija za vzpostavitev zavestnega starševstva (Hendrix, Hunt 2006). Meni osebno je najpomembnejše soočanje s tem, da se rana lahko zaceli.

»Ozdravljenja ženske, hčere ne igre iskati v živem pesku obtožb.« (Schierse Leonard 2006: 9)

Obtoževanje nas lahko za zmeraj vklene in iz nas naredi pasivne ujetnike, žrtve, ki niso sprejeli odgovornosti za lastno življenje. Pomembno je, da ranjena ženska razume neizpolnjeno očetovsko obljubo in kako je primanjkovanje očetovstva vplivalo na njeno življenje. Oče ne more dati, česar sam v svojem otroštvu ni dobil. Če je bil odnos z očetom ranjen, je pomembno, da hčerka razume rano, da ovrednoti manjkajoči del in ga notranje razvije, piše Schierse Leonard (2006). Ko pride do razumevanja rane, postane najpomembnejše prav sprejetje ranjenosti. To pripelje do ozdravljenja in do sočutja do očeta, do hčerke in do njunega odnosa.

## 2. NEPOSREDNI OČETOV VPLIV NA RAZVOJ HČERINE (ŽENSKÉ) SPOLNE IDENTITETE

Razvoj deklice po Žmuc-Tomori (1989: 95) se nanaša na to, na kakšen način ohrani deklica povezavo z materjo in kako razvije povezavo z očetom. Njegova neposredna vloga se odraža dejavno prek vzgojnega ravnanja in prek čustvenega odnosa do otroka kakor tudi pasivno prek istovetenja, ki daje otroku pomembno osnovo za oblikovanje osebnosti. Vse to pa je med seboj nenehno, smiselno povezano. Deklica potrebuje očeta, da se nauči vzpostaviti osnovni stik s svetom, realnostjo. Hkrati pa se ob očetu tudi nauči, kaj pomeni biti ženska ob moškem in kaj preživeti zunaj doma. Oče hčer zavaruje ter ji da osnovno varnost v svetu moških, ob moških in pred moškimi. Vendar pri tem pa je pomembno, kakšno čustveno izkušnjo je hčerka doživela v svojem otroštvu v odnosu z očetom. Te izkušnje, navaja Tomori (1989) so zvečine posredne, odvisne od kakovosti, bližine, odprtosti in spontanosti družinskih odnosov. Moller in Stattin (2001: 69) trdita, če je oče kot starš zagotavljal topel in vplivnejši odnos v otroštvu, bo hčerka v adolescenci in kasnejših obdobjih sprejemala intimne odnose v bolj pozitivni smeri, če pa hčerka z pogledom na svoj odnos z očetom doživlja stisko in distanco, bo bolj negativno usmerjena v odnose z moškimi.

(<http://www.tandf.co.uk/journals/pp/01650254.html>)

Oče igra nenadomestljivo vlogo v hčerinem prehodu iz otroštva v adolescenco, pravi Margo Maine (1991; po Kompan Erzar 2003: 145), saj jo na nezapeljiv način vodi, da iz deklice postane ženska. Hčere želijo od očeta dobiti potrditev, da so kot ženske sprejemljive, privlačne in žensvene. Hkrati pa je zanje še bolj pomembno videti, kakšna ženska je ob očetu lahko njihova mati. Deklica se pogosto v obdobjih adolescence (obdobje separacije, individualizacije, obdobje zlitja), ko se pokažejo problemi različnosti, obrne v svet, k očetu, in hoče z njim vzpostaviti močan odnos čustvene povezanosti, ki očeta pogosto spravi v stisko, saj notranjosti ženske intuitivno ne razume, hkrati pa razvija sposobnost, da ob deklici, ki postaja ženska, ostane oče. (Kompan Erzar 2003: 146) Za očeta, ki se je kot deček naučil, da se mora od ženske razmejiti in osamosvojiti, je to težak prehod.

Še težji pa je za deklico, ki pozna čustveno navezanost, izkazovanje nežnosti in povezanosti kot nekaj samoumevnega, a mora zdaj vzpostaviti stik s tujim, zunanjim, moškim svetom, kjer lahko ta nežnost in naklonjenost naletita na popolno nerazumevanje.

Pri deklicah, ki pogrešajo očeta, se lahko v tem obdobju pojavijo različne motnje, povezane s telesom, ker se deklica zave, da lahko stik s svetom poišče samo kot ženska, prek svojega telesa in zunanje podobe, za katero se bo trudila, da bo taka, kot jo svet želi. Če deklica nima

ob sebi očeta, bo v svetu poiskala predpisane, klišejske podobe ženskosti, prek katerih bo vstopila v svet kot odrasla, kar ona je.

Torej, pasiven, neodziven ali odsoten oče otežkoča razvoj spolne vloge pri hčerki po dveh poteh: prvič, ker ne spodbuja in ne ceni njene ženskosti, drugič, ker ji ne omogoča, da bi v čustvenem, varnem in zanesljivem odnosu do njega dobila izkušnjo, ki bi ji kasneje olajšala navezave, v katerih bi jo njena ženskost zadovoljevala in spodbujala. Deklice, ki preživljajo otroštvo brez ustreznega očetovega lika, ob spolnem razvoju pogosteje in izraziteje ob tem doživljajo stisko (Tomori 1989: 113), ki jo poskušajo razrešiti na različne načine. Bodisi z umikom in izogibanjem vsem socialnim stikom ali z nesprejemljivim vedenjem, ki zbudi v njih močna občutja krivde ali se okolje odziva nanj s kaznovanjem. Svoje nove dekliške podobe ne sprejemajo z zadoščenjem in z veseljem, temveč z zadrego in zbežanostjo, včasih celo z odporom. Tudi zaznavanje prvih spolnih teženj jih pogosto spravi v stisko. V njej se lahko umaknejo v zanikanje ali v bolj ali manj poudarjeno in pretirano odpoved, pri čemer se samokaznovalno odrekajo vsem vrstam ugodja, gledajo z zviška na vse »nizko«, nagonsko, in se zatečejo k duhovnim vrednotam, poeziji in abstraktnemu razmišljanju s sebi podobnimi.

Druga skrajnost, s katero se tudi lahko izrazi prevzemanje vloge v spolnosti pri dekletih, pa je zgodnje in povečano zanimanje za fante in za spolnost. To kaže na eni strani potrebo po potrditvi in priznanju, ki je pri dekletih brez očeta posebno izrazita, po drugi pa potrjuje dejstvo, da oče z omejitvami in prepovedmi uravnava spolno vedenje hčera odločneje kakor mati. S površnimi, neselektivnimi menjavami fantov, pravi Tomorijeva (1989: 114), si grade utvaro, da so ljubljene. Ta obliž samospoštovanja pa ne more prikriti vrzeli v njihovi sposobnosti za navezovanje trdnih, globokih in trajnejših čustvenih odnosov.

Nerazrešene čustvene tenzije pa delujejo pri dekletih običajno bolj rušilno navznoter. Zato so dekleta bolj dovzetna za razvrednotenje ali zaničevanje samih sebe, za burne čustvene izbruhe, za samopoškodbe ali za posredna samouničevalna vedenja.

Dekleta, ki v otroštvu niso imele vsaj posredne možnosti, da bi odnos med moškim in žensko doživela kot nekaj, kar oba zadovoljuje in spodbuja (zagovarja omenjena avtorica), imajo pri razvoju spolne vloge še posebno veliko težav. Te so lahko hujše in daljnosežne, če živijo v družinskem ozračju, v katerem velja vse »moško« za negativno, slabo in ogrožajoče.

Številne raziskave spolnega in partnerskega vedenja žensk (Tomori 1989: 116), ki so odraščale brez ustreznega očetovskega lika, kažejo, da so te ženske bolj dovzetne za različne motnje pri doživljanju spolnosti, da si večkrat neustrezno izberejo partnerja, da so pogosteje erotično razočarana in imajo nižji prag za doživljanje frustracij v odnosih z drugim spolom. Nesposobnost doživljanja orgazma, spolna hladnost, bojzani in odpori, povezani s spolnostjo,

so nekatera znamenja, da so bile že zgodaj v otroštvu prikrajšane pri zdravem razvoju spolnosti. Tak razvoj onemogoča oče s tem, ko daje hčerki možnosti za zaupanje v njen spol in za zadovoljstvo s svojim spolom.

Za zdrav razvoj spolnosti je posebej pomembno, koliko je oče naklonjen otrokovemu spolu in kakšni so nasploh njegovi odnosi do pripadnikov svojega in drugega spola. Dejaven, dosegljiv oče, naklonjen dekličini ženskosti zgodaj utrdi njeno temeljno zadovoljstvo s spolno vlogo, pomaga ji, da ji zaznavanje lastnih teženj po dejavnosti, podjetnosti in ustvarjalnosti ne ogrozi samospoštovanja, s čimer pa si pomembno olajšuje uresničenje teh notranjih potreb. Oče, ki ima ženske rad in ima nasploh dober odnos do njih, zazna pri hčerki vrednost lastnosti, kot so spretnost in občutljivost za komuniciranje, izraznost, čustvenost in toplina, in ji že s svojim pozitivnim čustvenim odzivom pomaga te lastnosti gojiti. Če pa je sam do žensk odklonilen, utegne vsa znamenja ženskosti pri hčerki zavrniti, jih omejiti, razvrednotiti ali celo kaznovati. Očetov podcenjevalni odnos do ženskosti lahko pri hčerki spodbudi negativno predstavo o sebi, ki se kasneje ne odraža neugodno le pri njenem zavračanju lastne ženskosti, temveč tudi pri njenem celotnem spolnem, poklicnem in socialnem udejstvovanju.

Neposredno udejstvovanje očeta pri vzgoji in njegova čustva do otroka je lahko odločilen dejavnik, Tomori (1989: 96), za otrokov osebnostni razvoj. Oče, ki zna svojemu otroku pokazati naklonjenost in da ga ima rad, ima poleg vseh drugih potencialov tudi pri pozitivnem razvoju otrokove spolne vloge veliko možnosti. Odzivanje hčerke na ljubečega očeta je spodbudnejše, čuti varnost.

Tomorijska (1989) dodaja, da je prek razvoja notranje trdnosti, samozavesti, odgovornosti in sposobnosti za odločanje, kar vse vpliva tudi na razvoj spolne vloge, pomembna tudi očetova sposobnost za ustrezno *postavljanje omejitev* med vzgojo. Otroku sam še ne pozna meja stvarnosti. Oče kot drugi prispeva nujni del k pravici do stvarnosti vseh udeleženi (Čačinovič- Vogrinčič 1993: 26). Za razumevanje stvarnosti si lahko predstavljamo očeta, ki zna na pravi način, s pravo mero in ob pravem času postaviti meje, daje otroku občutek varnosti, sprejetosti in zaupanja vase in v okolje. Rahljanje teh meja mora občutljivo prilagajati rastoči samostojnosti in razvijajočim se sposobnostim.

### **3. HČERINO IZBIRANJE PARTNERJA (PODOBNEGA OČETU)**

Izbor partnerja, ki nas bo spremljal na skupni poti, naj bi bil svobodno in odgovorno dejanje brez zunanjih pritiskov. Vendar pa to ni vedno tako, svoboda in samostojnost sta pri tem

velikokrat ogrožena, odgovornost pomanjkljiva. Analizirati želim vpliv očeta na hčerino izbiro partnerja, pri čemer se bom naslanjala na nekatere teorije ter poiskala zavestne in nezavedne dejavnike, ki vplivajo na to dejanje.

### **3.1 Teorija izmenjave**

Če se premaknemo k socialni psihologiji, lahko pogledamo, kaj o izboru partnerja pravi *teorija izmenjave*. Načeloma naj bi si iskali partnerja, ki nam je, kolikor je mogoče, podoben. Pri presoji posameznika naj ne bi upoštevali le mladosti, zdravja in družbenega položaja, temveč tudi njegovo osebnost, razlaga Hendrix (1999). Zato lahko ljubeznivost, inteligenca in dobrosrčnost včasih nadomestijo kake druge pomanjkljivosti.

Včasih se vprašamo, zakaj si dva človeka, ki izvirata iz tako različnih družbenih okolij ali imata tako očitne različne poglede na življenje, sploh želita biti drug z drugim. Zakaj se torej včasih nasprotja tako privlačijo? Dva izmed razlogov sta morda radovednost in erotična privlačnost, ki jo v nas zbuja drugačnost. Vendar se vznemirjenje zaradi novost hitro poleže. Iskanje odgovora je tudi še v našem otroštvu oziroma v družini. Če nas je kateri od staršev resno prizadel ali zlorabljal, si zelo želimo, da bi se zavezali s kom, ki je njegovo/ njeno nasprotje. V takšnih primerih bo partner značilno povsem drugačen od roditelja. Te osebe si ne dovolijo, da bi se zaljubile v človeka, ki bi morda samo po videzu ali kateri drugi značilnosti spominjal na njihovega očeta (ali mater), saj jih je strah, da bi z njim razvile enako razmerje kot s svojim staršem. (Asen 1998: 38)

### **3.2 Objekt-relacijska teorija**

Največji vpliv pri izbiri romantičnega partnerja imajo doživetja iz mladosti, zlasti občutja pomanjkanja ljubezni, zavrnitve, zavrženosti. Pri tem gre zlasti za predpostavko, da se doživetja iz mladosti podoživljajo oziroma na novo ustvarjajo v odnosih v odrasli dobi. (Gostečnik 2001: 89)

Objekt-relacijska teorija se osredinja predvsem na fenomen zaljubljenosti. Trdi, da je potreba po povezavi z drugim nekaj, kar je vrojenega v našo psiho. »Objekt v tej teoriji predstavlja notranjo predstavitev osebe, stvari, odnosa ali pa doživetja, ki je postalo del posameznikove psihe.« (Gostečnik 2001: 69) »Prav od rojstva naprej si nezavedno ustvarjamo podobo osebe nasprotnega spola, ki naj bi nas vodila v iskanju idealnega partnerja - nekoga, ki nam bo

nadomestil starše, hkrati pa tudi zadržte dela našega jaza.. Tej notranji podobi pravimo *imago*, latinski izraz za *podoba*.« (Hendrix 1999: 32) Imago je sestavljena podoba ljudi, ki so najbolj vplivali na nas v zgodnjem otroštvu. Ali bo nekdo res vzbudil romantično privlačnost ali ne, je torej v veliki meri odvisno od tega, koliko je podoben našemu imagu.

### **3.3 Zavestni in nezavedni vplivi pri izbiri partnerja**

Izbira partnerja kot osebna odločitev se odvija v okviru tako zavestnega kot nezavednega. Naše življenjske in eksistencialno pomembne odločitve, med katerimi je izbira partnerja, so pod velikim vplivom naše preteklosti in doživljanja v otroštvu, česar pa se sami ne zavedamo (Brajša 1982a). Ta vpliv potisnjene in pozabljene preteklosti, ki živi v naši notranjosti, predstavlja to nezavedno, ki vpliva na našo sedanjost in na naše odločitve v njej. Vpliv nezavednih sil pa zaplete problematiko izbire partnerja ter na nek način omejuje in postavi pod vprašaj svobodo in racionalnost pri tem postopku.

#### **3.3.1 Zavestni dejavniki**

Eden od pionirjev zakonske terapije v petdesetih letih, Henry Dicks (po Skynner, Cleese 1994), je razvrstil v skupino zavestnih osebnih razlogov, zakaj dva prideta skupaj oziroma se zavestno izbereta, čedno zunanost in skupna zanimanja.

Musek (1995) je prepričan, da je privlačnost eden izmed ključnih faktorjev, ki vpliva na to, zakaj se zaljubimo v določenega človeka. A dejstvo je, da nam je več ljudi lahko zelo privlačnih, pa se ne zaljubimo vanje. Privlačnost je morda nujen pogoj, ni pa zadosten.

»Privlačnost je neke vrste »filter«, določa nam, kdo pride v poštev za ljubezenskega partnerja, ne odloča pa o ljubezni sami.« (Musek 1995: 103) Očitno ni preprosto ugotoviti, kaj je tisto »nekaj«, kar čutimo samo do določene osebe, do ostalih, ki jih poznamo in ki tudi izpolnjujejo »kriterij«, pa vendarle ne. Skynner in Clesse (1994) iščeta rešitev v podobnih družinskih okoljih. Pišeta, da imajo pari, ki se med seboj privlačijo, podobna družinska okolja in da so izpustili iste razvojne faze, kar pomeni, da bosta oba imela težave z istimi čustvi, s katerimi bi morala biti zmožna ravnati, pa se tega nista naučila. Avtorja nadalje razlagata, da ima tak par ista čustva skrita drug pred drugim in prav tako si ista čustva razkrivata. Privlačita se s tistim, kar je dovoljeno razkriti. Ko pa se začne skupno življenje, prihajajo na svetlo skrite zadeve. Sčasoma je partner manj podoben osebi, s katero se je poročil. Čimbolj ljudje pogumno

sprejemajo neprijetnosti, ko odkrivajo, da so drugačni od lastnih predstav o sebi, tem večje so možnosti, da bo paru uspelo obvladati situacije, če se problemi pojavijo.

Odnosi neizogibno oživljajo stare rane iz otroštva, ki so bile zadane zaradi povezovanja in ločevanja. Stari strahovi, da ne bomo dobili kar potrebujemo, nas navdajajo z občutkom nemoči, kadar se te potrebe pokažejo v odnosu. Zato jih izražamo neprijazno, pretirano, zvijsko in tako odrinemo partnerja v nasprotno smer. Izbruhne spopad brez konca, katerega prava narava ni jasna nobenemu od partnerjev. Če se še naprej podzavestno izživljamo na svojih ranah, bodo večno porajali konflikt v odnosih. (Welwood 1999: 104)

Zavestno se včasih za nekoga odločimo tudi zato, ker smo prepričani, da z njim lahko ustvarimo drugačen odnos, kot smo ga imeli s svojim očetom. Kljub temu pa na to, kaj pričakujemo od skupnega življenja s partnerjem, ter na vlogo moža precej vplivajo vedenjski vzorci staršev iz prvotne družine. Odnos z očetom in zgled, ki ga hči v otroštvu dobi, sta pomembnejša, kot si navadno mislimo; od tod izvirajo številni dejavniki, ki nas vodijo k tej ali oni osebi in neodvisno od naše volje krojijo določene vzorce vedenja, odnose z ljudmi in celo načine reševanja težav in sprejemanja odločitve, piše Kirkova (1999).

### **3.3.2 Nezavedni dejavniki**

Drug drugega podzavestno izberemo zaradi podobnosti v funkcioniranju družin, iz katerih izhajamo. Iščemo nekoga, ki nas spominja na osebo v naši lastni primarni družini ali na nekoga, ki bi v tej družini zapolnil očiten primanjkljaj. »Na izbiro ljubezenskega partnerja odločilno vpliva naša odnosna preteklost, naši poprejšnji odnosi, naše nekdanje vezi z drugimi.« (Brajša 1982a: 267)

#### *3.3.2.1 Notranje-psihična romantična podoba o drugem*

Prenos čutenja iz generacije v generacijo je kompleksen nezaveden proces, ki temelji na afektih. Intimnega partnerja posameznik izbira glede na nezavedno romantično podobo, ki vključuje vsa tista čutenja, ki jih posameznik pri sebi pogreša ali ne more sprejeti. (Pines 1999; v Kompan Erzar 2003: 76) Notranje-psihična romantična podoba o drugem, ki te sprejema, ljubi in želi, in občutja ljubljenosti, nastane na osnovi otrokovega odnosa z očetom in/ali materjo. Romantična podoba partnerja predstavlja podobo idealnega partnerja, pri čemer ta podoba temelji na njegovih izkušnjah najzgodnejših odnosov. Zato je ta podoba polna značilnosti odnosa z očetom, kar pomeni, da hčerka v podobi partnerja išče nekoga, ki ji bo

vzbudil podobna občutenja kot oče. Bolj ko te odnose pozna in bolj ko je diferencirana od svojih zgodnjih odnosov<sup>18</sup>, bolj diferencirana bo tudi njena kasnejša izbira intimnega, romantičnega partnerja.

Romantična podoba je torej čustveni kompas za izbiro partnerja, ki je na isti stopnji čustvene zrelosti in diferenciacije, da lahko ob njem nastane prostor za ponovitev starih zapletov. Poleg tega pa je vsak novi odnos novo upanje, da se bodo stari zapleti odvijali na nov način. Lahko bi rekli, da je izbira romantičnega partnerja iskanje idealnega drugega, ki bi dopolnil posameznikovo psihično strukturo. (Gostečnik 2000; v Kompan Erzar 2003: 77) V romantični zaljubljenosti iščemo nekoga, ki nam bo pomagal zaceliti ranjeni jaz. Torej, če se obrnem nazaj k odnosu oče - hči, bo hči iskala nekoga, ki ji bo omogočil, da bo lahko spet začutila čutenja, delala dejanja in mislila misli, ki jih je ob očetu morala zanikati in potlačiti.

R. Skynner in J. Cleese (1994: 31) govorita o tako imenovanem »zaslonu z napako«. Zaslon omogoča partnerjema, da skrivata svoje pomanjkljivosti, ki sta jih prinesla s seboj iz svojih družin. To kar ju je pripeljalo skupaj, se je dogajalo na nezavedni ravni. Iz vzorcev, ki sta jih partnerja tam naučila, bosta črpala znanje za vzgojo njunega otroka. Govorimo o vzorcih čustvovanja in izražanja čustev. Kadar se ob šibkih trenutkih ta varovalni zaslon premakne, se pokažejo vse pomanjkljivosti in različno dožemanje čustvenih reakcij. Zato je pomembno, da se starša tudi navznoter ves čas usklajujeta.

Hendrix (1999) razlaga, da iščemo nekoga, ki ima posebej izražene karakterne lastnosti oseb, ki so nas negovale v otroštvu. Večina ljudi težko sprejema dejstvo, da so vse življenje pravzaprav iskali partnerja, ki ustreza enemu od staršev (v tem primeru mislim specifično na odnos oče - hči). Na zavestni ravni je hči ves čas iskala partnerja, ki bi imel pozitivne lastnosti prijaznega in ljubečega, ki bi bil prijetnega videza, pameten in ustvarjalen. Če je imela nesrečno otroštvo z očetom, je dejansko iskala nekoga, ki bi bil njegovo nasprotje. Navkljub zavestnim nameram pa se dogaja, da nas privlačijo osebe s pozitivnimi in negativnimi lastnostmi staršev in pri tem so negativne lastnosti celo bolj vplivne. Zakaj nas negativne lastnosti tako privlačijo? Če bi svoje partnerje izbirali logično, bi iskali take, ki nam lahko nadomestijo, kar smo izgubili v otroštvu, ne pa osebe, pri katerih se bodo še enkrat ponovile pomanjkljivosti staršev.

Obnavljanje preteklosti na način, da si iščemo partnerja, ki nas spominja na starša, je Freud imenoval *repetitivna kompulzivnost*, Fritz Perls, ustanovitelj geštalt terapije, pa je idejo razširil in jo poimenoval *nedokončane zadeve*. (Hendrix 1999) Sestavljajo jih občutki in spomini, ki so sicer nezavedni in se jih izogibamo, vendar pa jih izražamo v svojem vedenju. Nekateri

---

<sup>18</sup> Pomeni, da je v teh odnosih lahko razrešila stare zaplete



menijo, da gre pri tem za poskus že poznanega, torej za statičen proces brez določenega cilja. Freud pa se nagiba k razlagi, da gre za obnavljanje neke znane situacije, vendar z določenim ciljem in željo po razrešitvi.

Notranje-psihična podoba ima torej izredno velik vpliv na izbiro partnerja. Na novo spodbudi pozitivne in negativne elemente otrokovega najglobljega odnosa do staršev, do njunega odnosa in do odnosa, ki ga je imel vsak od partnerjev kot otrok do svojih staršev. Pri tem nerazrešene psihične vsebine z vsakim izmed staršev veliko bolj vplivajo na izbiro bodočega partnerja kot pozitivne. (Pines 1999; v Gostečnik 2001)

Hčerka torej izbere človeka, ki ustreza njenim ponotranjenim doživetjem z očetom in njihovim odnosom. Vzrok za to je, da samo ta oseba lahko spodbudi ali pomaga na novo ustvariti doživetja iz mladosti in potešiti potrebe, ki niso bile zadovoljene v hčerinem otroštvu. Ko srečamo takšnega človeka (Gostečnik 2001), doživimo izredno vzhičenost, vznemirjenost, srečo, ljubezen, upanje. Na osnovi tega se zaljubimo.

Skupaj se najdejo taki partnerji, ki imajo podobne internalizirane (ponotranjene) konflikte, saj lahko le na ta način v vzajemnem procesu projicirajo drug v drugega komplementarne, nezavedne, potlačene, odcepljene dele sebe. Nihče drug namreč teh delov ne bi tako jasno prepoznaval in jih sprejel za normalne, kot nekdo, ki te dele že pozna. Poleg tega pa se vsak partner identificira z deli drugega partnerja, ki jih le-ta projicira vanj. Rezultat te dinamike se imenuje *projekcijska identifikacija*. (Pines 1999; v Gostečnik 2001) Ključni problem vseh odnosov in človekove osebnosti je namreč prav to, da se, kot pravi Thomas Ogden: »Nikoli ne bomo mogli v celoti se sprijazniti z dejstvom, da smo v svojih mislih in čustvih sami in da drugi lahko razumejo le netočen približek našega notranjega stanja.« (Ogden 1994; v Kompan Erzar 2001: 133)<sup>19</sup> Projekcijska identifikacija je za Ogdena večni vir hrepenenja po odnosih, po odkrivanju še ne odkritega in gonilo zdrave radovednosti. V tem smislu je projekcijska identifikacija, dodaja Kompan Erzar (2001: 132) del vseh zdravih objektivnih relacij, tudi intimnega odnosa med dvema integriranima odraslima osebama.

Naš notranji svet je torej sestavljen iz našega dojetja posameznih oseb, naših odnosov do njih in našega notranje-psihičnega doživljanja odnosov med temi osebami. Tudi romantične in vse ostale intimne odnose vedno doživljamo v skladu z notranje-psihično strukturo. To pomeni, da vsak vzpostavljeni odnos dojemamo in čutenje v tem odnosu povezujemo s tistimi

---

<sup>19</sup> Z naše perspektive bi lahko dodali, da nas tam, ker mislimo, da smo sami, čakajo najvišja presenečenja, da nas bo prav tam nekdo najgloblje nagovoril. Da je trenutek konflikta, največje čustvene ranljivosti in ranjenosti trenutek, ki nam odpira pot iz začaranega kroga ponavljanja vedno istih bolečih vzorcev odnosov. (Gostečnik 1997; v Kompan Erzar 2001:133)

podobami odnosov in oseb, ki gradijo našo notranjost. Zato je vsak odnos (Gostečnik 2001) lahko ponovitev starega ali pa izgradnja nečesa novega, česar v naši strukturi prej še ni bilo.

### *3.3.2.2 Teorija navezanosti*

Teorija o navezanosti tudi predpostavlja, da imajo doživetja iz zgodnjega otroštva, ki so večinoma nezavedna, zelo globok vpliv na poznejše ljubezenske odnose. Za Bowlbya (1992; v Gostečnik 2001) je ključnega pomena izkustvo navezanosti, ki pomeni tudi prvo povezavo otroka s sočlovekom (z materjo). Doživetja, ki jih ima otrok s skrbnikom, se pozneje ponotranijo in postanejo mentalni modeli odnosov do sebe in drugih. Ti ponotranjeni modeli so po Bowlbyu odgovorni za vse oblike navezav in predvsem za vse romantične privlačnosti in zaljubljenosti.

Oblike navezanosti v intimnih odnosih, ki se kažejo v odrasli dobi, so pod izredno močnim vplivom oblik navezav, ki so se vzpostavile v odnosu do primarnega skrbnika. Če je primarni skrbnik vztrajen, predvidljiv, stabilen, vreden zaupanja in se odziva na otrokove potrebe, potem lahko otrok razvije občutje varnosti ter ljubezni in se bo v odrasli dobi počutil varnega, zadovoljnega in uresničenega v intimnem ljubezenskem odnosu. Če pa je v zgodnji otroški dobi zavržen ali celo zavržen, bo v odrasli dobi ob ljubezni doživljal anksioznost in ambivalentnost ali pa se bo izogibal vsakemu intimnemu odnosu, ker bo ta zanj predstavljal preveliko nevarnost. (Shaver in Clark 1994; v Gostečnik 2001)

### *3.3.2.3 Teorija obrambnih mehanizmov*

V partnerju iščemo zamenjavo za nekoga, ki je bil nekoč za nas emocionalno pomemben. Kriterij za izbiro partnerja je lahko njegova manjša ali večja podobnost, stvarna ali projicirana podobnost z neko pomembno osebo iz naše preteklosti. S takim partnerjem so povezana tudi pričakovanja, ki smo jih uresničili ali smo jih želeli uresničiti z osebo, pomembno iz preteklosti. Partnerja nočemo kot partnerja, ampak ga hočemo imeti kot zamenjavo za to osebo. Dokler nam partner daje vsaj del tega, kar pričakujemo od njega (preostanek nadomestimo v svoji domišljiji), ga ljubimo, smo zaljubljeni vanj, smo zadovoljni. Tak partner nam služi za to, da lahko obnovimo naš nekdanji odnos, da ga ponovimo, rešimo ali dokončamo. V tem svojem hotenju pa redko uspemo, zato vedno znova upamo in stremimo k temu, da bomo imeli več sreče pri izbiri novega partnerja. Mimo tega vplivajo na izbiro partnerja tudi naše potrebe po dopolnjevanju, utrjevanju in ohranjanju osebnosti. Pogosto nismo prepričani v to, kar smo, zlati pa ne v to, kar mislimo, da bi morali biti. Zato

potrebujemo zunanji dokaz, zunanjo potrditev, nekoga, ki nam služi tudi kot ideal, ki ga sami ne moremo doseči in zdaj poskušamo to uresničiti prek partnerja. Lahko nam partner služi kot neuspela kopija nas samih, ob kateri taki, kakšni pač smo, vendarle lahko postanemo veliki, pomembni itd. Brajša (1982a: 268) je prepričan, da potrebujemo partnerja, da bi obstajali, da bi obvarovali doživetja samega sebe, svojo predstavo o sebi, svojo veljavo in svoj pomen, svojo osebnost. Če nas pri izbiri partnerja vodijo ti motivi, tedaj ne iščemo partnerja, ampak sebe v njem. Dokler v njem najdemo sebe, smo vanj tudi »zaljubljeni«.

Človek je odnosno bitje in ima določeno število odnosnih potreb, ki jih lahko zadovolji le v odnosu z drugimi. Prav te potrebe so izredno pomembne pri izbiri partnerja. Tako lahko občutimo potrebo, da bi s partnerjem polepšali same sebe, da bi skrbeli zanj, da bi ga imeli v lasti, da bi namesto nas ljubil, da bi namesto nas ali ob nas pridobival nova znanja, da bi imeli ob sebi »igralca«, ki vselej izgubi, medtem ko sami vedno dobimo, da bi stalno imeli ob sebi nekoga, ki brez nas ne more ne ljubiti, ne živeti, ne biti hvaležen itd. V vseh teh primerih partnerja izberemo zato, da bi se z njegovo pomočjo ubranili vsega, kar nas lahko ogrozi, kar nas vznemirja, kar nas lahko uniči. Zato vse to tudi imenujemo *odnosni obrambni mehanizem*, ki je po Brajši (1982a) pomemben pri izbiri partnerja. Partnerja ne izberemo zavoljo njega, ampak ga izberemo zavoljo nečesa, pri čemer nam bo pomagal on sam ali njegov del. Partnerja, ki smo ga izbrali, podzavestno uporabljamo zato, da bi dosegli določen cilj, rešili določen problem, sprostili notranjo napetost, zadovoljili določene potrebe. To je podzavesten egoizem, ki se skriva v ozadju izbire partnerja. Po Freudu (v Brajša 1982a) izbiramo partnerja po narcističnem načelu ali načelu opiranja: v prvem primeru iščemo v partnerju del sebe, kakršni smo bili, oziroma bi želeli biti. V drugem primeru pa iščemo v partnerju osebo, ki nas bo branila, varovala. V ozadju je torej po tej teoriji narcistično, egoistično hotenje, saj v partnerju iščemo sebe ali varstvo zase. Za nas ni pomemben partner, ampak naš položaj v odnosu z njim, naš del v partnerjevem odnosu do nas. Tako Freud razkriva egoistično ozadje ljubezni, zlasti pa kriterija, ki ga bodisi zavestno bodisi podzavestno uporabljamo pri izbiri partnerja.

To je odnosno-obrambni aspekt izbire partnerja. Zato tudi nočemo spoznati partnerja v celoti, ampak vztrajamo le pri tistem njegovem delu, ki ga potrebujemo, za katerega mislimo, da ga ima, čeprav ga pogosto nima in obstaja le v naši domišljiji; zato sčasoma postanemo razočarani, začnemo zaznavati tudi druge dele, pri čemer smo vedno znova presenečeni, kako da jih nismo odkrili že prej. V tem se skrivajo razlogi, čemu ne moremo v celoti in objektivno dojeti partnerja. (Brajša 1982a)

## 2. PROBLEM

Očetov način vzgajanja otrok se je skozi različna zgodovinska obdobja spreminjal in moderniziral. Pri tem me je še posebej zanimala moderna vloga očeta; izrazne oblike očetovega izražanja čustev v odnosu do hčere, saj je vrednotenje in doživljanje toplega, ljubečega odnosa z očetom ali zaprtega in hladnega, velikokrat odločilnega pomena za hčerino izbiranje različnih oblik odnosov z moškimi.

Skozi teoretični del povezujem sklope o hčerkah in njihovi očetje; osebna ranjenost hčera (žensk) zajema en del, vendar prav tako predstavlja kulturi pojav, saj se nanaša na širši družbeni kontekst posameznic/kov. Oče hčer zavaruje ter ji da osnovno varnost v svetu moških. Socializacija hčere v čustveno hladnem ozračju privede do motenj v razvoju samostojnosti in identifikacije, kar se začne izražati v njenem partnerskem odnosu. V samem procesu izbire partnerja, pa velikokrat drug od drugega pričakujeta potrditev lastne vrednosti, uresničitev potreb in želja, česar nista iz svojih primarnih družin pridobila.

V raziskavi s sogovornicami sem poskušala ugotoviti, kakšno izkušnjo so kot hčere doživele v svojem otroštvu v odnosu z očetom in kakšen je bil vpliv odnosa očeta do hčere na njen izbor partnerja ter kateri dejavniki so vplivali na izbiro partnerja. Raziskati sem želela tudi, kolikšen pomen pripisujejo tem razlikam med odnosom s svojim očetom in kasneje odnosom s partnerjem, ter vplivu tega odnosa pri izbiri partnerja. Spoznati sem želela, kako, in če, je čustvena odsotnost očeta vplivala na hčerino razvijanje identitete (spolne). Ugotoviti sem skušala, kakšno obliko odnosov z moškimi so v svojem odraslem življenju izbirale, ter kakšen vzorec vedenja, pričakovanja, predstave prenašajo hčere iz svojega otroštva v trenutni odnos s partnerjem. Prav tako me je zanimalo, kakšna je njihova notranja podoba o partnerju in kako le ta vpliva na izbor partnerja. In če, kako jim razumevanje lastnega partnerskega odnosa pomaga k spoznavanju sebe. Za vsako sogovornico sem skrbno vzpostavila deloven odnos tako, da sem varovala odprt prostor za pogovor, ki mi je omogočil samoraziskovanje v varnem odnosu.

### **3. METODOLOGIJA**

#### **3.1 Vrsta raziskave in spremenljivke**

V raziskavi sem uporabljala kvalitativno metodo in sicer s pomočjo besednih opisov, namenjenih ugotavljanju domnevnih odnosov sogovornic z očetom v otroštvu, na podlagi spominov, podanih s sedanje življenjske perspektive. Hkrati je raziskava eksplorativne narave, ker gre za poizvedovanje oziroma opis osnovnih značilnosti, kako odnos oče - hči vpliva na izbor partnerjev pri hčerah.

Teme, na katere sem se osredotočila v raziskavi, so: odnos oče - hči, doživljanje očeta, odnos s partnerjem, komunikacija z očetom in partnerjem, čustvena podpora, čustvena sprejetost, občudovanost, zavrnitev s strani očeta in partnerja, primerjava podobnosti v odnosu s partnerjem in očetom, elementi podobnosti/razlike med očetom in partnerjem.

#### **3.2 Merski instrumenti in viri podatkov**

Merski instrument v raziskavi je bil polstrukturirani vprašalnik na osnovi odprtih vprašanj. Podatke za analizo sem zbrala z individualnimi intervjuji, s pomočjo vprašanj, ki sem jih imela vnaprej določena.

Vprašalnik je bil strukturno in vsebinsko razdeljen na tri sklope. V prvem delu so bila zajeta vprašanja, s katerimi je mogoče pridobiti osnovno sliko o očetih sogovornic in njihovem odnosu s hčerjo v času odraščanja. V drugem delu so se nahajala vprašanja, ki se nanašajo na doživljanje odnosa s partnerjem ob različnih oblikah sprejetosti, zavrnjenosti (seksualni in čustveni). Vsa vprašanja so bila zastavljena v osebno relevantnem pogoju; situacije so se nanašale na njih same, na trenutno resno ali preteklo pomembno partnersko zvezo, ki so jo imele, in lastno ravnanje v odnosu s partnerjem. Tretji del pa je zajemal vprašanja o primerjavi odnosov med očetom in partnerji, prav tako pa elemente podobnosti in razlike med njima. Pri petem vprašanju tega sklopa je šlo za pogoj osebne vpletenosti udeležencev; nanašal se je na verjetnost njihovega lastnega ravnanja v danih situacijah.

Vprašalnik je v celoti prikazan v dodatku ( 10.1) diplomskega dela.

### **3.3 Populacija in vzorčenje**

Populacija, ki sem jo preučevala v svoji diplomski nalogi, so bile odrasle ženske. Vzorec, ki sem si ga izbrala za raziskavo, je sestavljalo 5 sogovornic med 26 in 35 let starosti, ki so bile naključno izbrane preko poznanstva. Sogovornice so bile dostopne in pripravljene osebno sodelovati.

### **3.4 Zbiranje podatkov**

Podatke za analizo sem zbrala z individualnimi intervjuji. Intervjuje sem opravila s petimi sogovornicami po predhodnem dogovoru po telefonu in jih seznanila z namenom raziskave na temo odnos oče - hči ter očetov vpliv na izbor partnerjev pri hčerah. Na začetku intervjuja sem sogovornice vnaprej seznanila z vsebino in jim razložila potek raziskave in način njihovega sodelovanja v njej. Ob tem sem tudi opozorila, da so vprašanja samo vodilo in da želim, da bi se jih sicer okvirno držala, a ne pretogo. Pri drugem delu so zajeta vprašanja o udeležencih in njihovi partnerski situaciji, zato so sogovornice po njihovi lastni izbiri lahko pripovedovale o trenutni ali o pretekli pomembni partnerski zvezi, ki so jo imele.

Pripovedovanje sogovornic sem sproti snemala na diktafon. Če mi pri tem karkoli ni bilo jasno, sem jim postavila podvprašanja. Pozorna sem bila tudi na to, da s podvprašanji ne bi sugerirala odgovora. Sogovornice so lahko sodelovanje v raziskavi zavrnilo. Pogovore sem izvedla na njihovih domovih, kjer sem imela zagotovljen varen prostor. S tem pa so tudi pogovori potekali bolj odprto in sproščeno. Sodelovanje intervjuvank je bilo anonimno. Intervjuje sem izvedla v drugi polovici meseca novembra 2008, čas trajanja posameznega pogovora je bil povprečno eno uro in pol.

### **3.5 Obdelava podatkov**

Pridobljene podatke sem obdelala kvalitativno, in sicer po postopkih, ki so predvideni za kvalitativno raziskavo. Intervjuje sem posnela na diktafon in gradivo najprej uredila. Naredila sem transkripcijo oziroma direkten zapis vseh intervjujev.

Podatke sem podčrtala, izbrala relevantne dele besedila in jih nato izpisala, nerelevantne pa sem izpustila. Potem sem tem izjavam pripisala pojme in njihove modalitete. Izjave sem

kodirala tako, da sem jim pripisala besede, ki te izjave uvrstijo v določeno kategorijo izjav ter združila sorodne pojme v kategorije. V mojem primeru so to:

- OČETOVA ODSOTNOST,
- DOŽIVLJANJE OČETA,
- ODNOS Z OČETOM,
- KOMUNIKACIJA Z OČETOM,
- ČUSTVENA PODPORA OČETA,
- ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST,
- ČUSTVENA ZAVRNITEV,
- STRAH OB OČETU,
- ODNOS S PARTNERJEM,
- ZAVEDANJE VZORCEV IZ PRETEKLOSTI,
- POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA,
- MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA,
- NEVTRALNE LASTNOSTI PARTNERJA,
- KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM,
- VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM,
- ELEMENTI PODOBNOSTI/RAZLIKE OČE/ PARTNER,
- PODOBNOSTI V ODNOSU S PARTNERJEM IN OČETOM,

Potem sem opredelila oziroma definirala pojme. Temu je sledila poskusna teorija.

### **3.5.1 Izhodiščno besedilo**

Izhodiščno besedilo zaradi njegove obsežnosti predstavljam v dodatku (10.2) diplomskega dela.

### **3.5.2 Izbor relevantnih delov besedila**

Zaradi obsežnosti raziskave sem v tem delu predstavila samo del primera enega intervjuja in obdelave podatkov, ostali so predstavljeni v dodatku diplome, razen točke 3.5.4, kjer so zaradi načina združevanja pojmov v kategorije in preglednosti predstavljeni vsi podatki.

## Intervju A: Marijana, 35 let

### 1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU

#### Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?

»...moj oče ja,...hmm je veliko hodil po službenih poteh, bil odsoten, vendar vsakič nam je s potovanj skupaj še za mojo sestro prinašal darila,..in sva bile tega zelo vesele. No, to so bile lepe stvari, mislim sej se je tudi, ko je bil doma rad ukvarjal z nama, bi lahko rekla delno srečna družina. To je en del zgodbe, drug del zgodbe, pa je bil pa ta, da je rad pogledal v kozarec. In s tem pa v bistvu, tam ni bilo lepo več, ker sta se z mamo dostikrat kregala, razburjala. Jaz se še danes zelo živo spomnem kaj mi je bilo takrat zelo neprijetno, recimo teh njihovih preprirov ponoči, ko sta mislila da z sestro spiva, pa ni bila velika hiša, in se je zelo slišalo. Jaz sem se zbudila, zgleda da sem imela tako rahel spanec, pa tudi to ni bilo treba, ker je bilo zelo glasno in mi je srce zelo hitro, divje utripalo od tega strahu kaj bo. Kregala sta se, kdo je bolj kriv. Ok, lahko rečem, da je bil v bistvu bolj kriv on, zaradi tega, ker je pač pil. Mama je hotla nekako to situacijo, ne vem popraviti, mu je hotla dopovedati, da to ni dobro, s svojim načinom, njega je to še bolj razburilo, seveda tudi njo in včasih je prišlo do fizičnega obračuna. Takrat recimo, vem da je mene bilo tako grozno strah, pa tudi kako zdaj mojo sestro zaščititi, da ona tega ne bi, če sem že jaz videla in slišala, da ona ne bo. Seveda je tudi ona, ker je bila zraven.«

#### S čim se je ukvarjal?

»Bil je nekaj časa turistični vodič, potem pa je to službo zamenjal, ne vem zgleda se je odločil, o tem se res nismo kasneje pogovarjali zakaj je nehal. V glavnem pol je šel na Dnevnik kot komercialist, to je delal do penzije. In tudi pitje je čist nehal. Samo to je nehal, tako bom rekla, nič ne spiije niti kozarca, abstinira. Zato, ker je sam prišel do tega, da mora abstinirati, ker če bo, tolk je bil iskren, če bo spil kozarec, lahko da ga bo spet nazaj peljalo v pitje. Je močna oseba, ampak star je zdaj 63 let, po moje prispeva k temu, ker se je tudi malo prestrašil za svoje zdravje.«

#### Kaj je za tebe bil oče?

»Zadnjih 10 let ni tako kot, da bi popival, ampak imel je ena obdobja, recimo npr. pred novim letom, ene 14 dni, pol ga je čez pol leta prijelo ali čez par mesecev. Imel je eno obdobje, ni bilo samo enkrat, ampak je imel kar en niz, 14 dni je on s prijatelji tam v lokalih popival. Je pa res, da se ga je zelo hitro prijelo in včasih je bil zelo čustven, ko je prišel domov in je imel te izlive čustvenosti, da nas ima rad, včasih pa je bil tudi zelo nadležen, mislim tako negativen. Takrat zaradi njegovega pitja, ga v bistvu res nisem toliko marala. Takrat, ko mi je bil v redu,



trezen, mi je bil zelo v redu, ker je bil zabaven. Znal nas je v dobro voljo spraviti, jaz ga imam tudi za zelo inteligentnega človeka, tudi če ni faksa naredil, geografija mu zelo leži, jeziki, to sem zgleda tudi malo po njem podedovala. Vseeno vidim, da noče, da mu možgani »zastojijo« zdaj, ko je v penziji rešuje križanke in je aktiven. Dojemam ga tudi zelo občutljivo, ki je po mojem mnenju, nisem strokovnjak, ampak mogoče je kakšne svoje probleme, frustracije, da ni mogel fakultete narediti ali bilo česa, to mu ni bilo vseeno to se je videl, ker nama je s sestro vedno govoril »bodite pametne, naredite svojo šolo, faks, da vam ne bo žal kot je meni!« mogoče je to v pijači utapljal. Sej tudi mojega očeta, ne bi ga mogla označiti kot enega tam pijanca, vedno je on to nekak, ko je prišel domov znal pokazati, da je družaben človek, vendar tudi labilen in zgleda da je takrat pijača prevladala. To je bil doberšen del otroštva, praktično imel je kakšna obdobja, ko ni nič nekaj mesecev pil, pol pa spet, pa spet ne. Ni imel konstantno, variiral je s pitjem.«

### **Kako si ga doživljala?**

»Te trenutke, ko je pil, sem bila zelo jezna na njega. Recimo, sem jaz prišla iz šole, mami iz službe, on pa je prišel tak, nas je znal zelo zamoriti, ker je res veliko govoril, dopovedoval v različnih valovnih dolžinah. Meni je včasih šel zelo na živce v takih trenutkih in sem mislila: »Ej, kako nas lahko, mi smo tudi utrujeni in imamo vsak svoje probleme. Zdaj moramo pa še tebe tle prenašati!« včasih sem mu to tudi rekla, ampak v takem trenutku, če si mu rekel, itak ni zaleglo, ko pa je bil trezen, ni priznal oziroma ni se hotel spoprijeti, soočiti s tem.«

### **ODNOS OČE-HČI**

#### **Kako bi opisala vajin odnos z očetom?**

»...ja ni, ni bil nikoli mogoče tako odprt kot bi si jaz želela. Tudi zaradi tega početja, njegovega pitja, ni dosegel...na trenutke se mi je zdelo, da imava ta pravi odnos, vendar spet, ko je bil v tem obdobju, se je spet vse podrlo. In to je, pol leta in leta se gradilo, se porušilo, se gradilo in spet porušilo. Zaradi tega bi lahko dosti boljši odnos, če seveda ne bi bilo tega pitja.«

#### **Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)**

»On mi je dal veliko nasvetov, okrog prve moje vožnje, na inštrukcije. Me je bilo strah, kako bom. No, sem sicer mu jaz prva rekla »dej a greva, me boš ti malo poučil voziti na kakšnem parkirišču« in takrat sem vidla, da mu je godilo in da mi lahko pomaga, svetuje. Predvsem pa sva se znala ujeti z njegovimi šalami pri kosilu, ko smo bili zbrani vsi skupaj, nas je dosti krat v smeh spravil. Je bil tak, da je znal družbo gor držat, s te plati se ga tudi tako spomnem kot zabavnega človeka. Ljudje so ga imeli zelo radi, ko je bil trezen in zabaven.«

### **Kakšna je bila komunikacija z očetom?**

»Če združim vse trenutke, bi rekla tam srednje dobra, povprečna. Ne bom rekla zelo dobra, gleda na tista obdobja, ki so bila zelo nizko komunikativna. Je pa bila dobra, ko je pač on imel dobre dni, ko ni pil. Če seštejem vse to, naredim povprečje nekje na sredini.«

Aha, te trenutke komunikacije, mi je ostalo v spominu, tu sva se zelo ujela,..ko sva se eno obdobje vozila skupaj, on je šel v službo in jaz v šolo. On je imel Dnevnik, kjer je bil zaposlen, jaz pa sem bila na srednji pedagoški šoli, to je zelo blizu in sva šla dostikrat skupaj, ker sva imela isto pot. Takrat vem, sva se veliko pogovarjala, različne tekoče stvari, na splošno. In sem se dobro počutila, dober začetek dneva. S tem mi je znal razbiti neprijetne občutke kdaj pred šolo, ko vem, da me je kaj neprijetnega čaka in če nisi recimo bil dobro pripravljen, me je to kar malo tako pocrkljalo zjutraj tistih 15 min, ko sva se vozila skupaj.«

### **Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)**

»Takrat, ko sva imele z mamo kakšen konflikt, v času moje pubertete, ker moja mami je imela včasih res prav, ker me je puberteta kar dost metala in ji dam čist prav, da je včasih znorela in ne vem kaj mi rekla, ampak kdaj pa tudi ni imela prav. In takrat, ko ni imela kdaj prav, vem, da je meni bilo zelo hudo, sem odreagirala tako, da sem se zjokala, pokazala. Meni jokati nikoli ni bilo težko, mogoče sem celo izpadla kdaj cmera, in takrat je on rekel mami »Zdaj pa nehi, zdaj pa ima ona prav!.«

### **Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrjnena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,..)**

»Sprejeta, občudovana ja, mi je dal tudi to vedeti. To so bili sicer redki trenutki, ni bilo glih, da bi mi zdaj vsak dan komplimente dajal. Znal je ob tekem pravem trenutku oziroma v trenutku, ko nisem pričakovala, pa sem v bistvu rabila kakšen tak kompliment, pa mi je izrekel. Recimo pri šoli, če sem kaj dobro naredila, namreč eno obdobje sem imela šolo res katastrofalno, seveda takrat nič ni rekel, ampak potem, ko mi je šlo dobro me je pohvalil.

Takrat, ko je pil, me je znal tudi užaliti, kontra poteza. »Ničesar ne delaš dobro! Itak brezveze, kar ti počneš! Kaj bo s tabo!« Počutila sem se zavrjneno, kot da ne verjame vame, da itak iz mene nič ne bo zato, ker sem odsotna preveč.«

### **Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu,...?**

»Ravno tega pitja, kakšen bo prišel domov iz službe. To vem, ko je, ko sem slišala ključ, sem prav tako v sebi, mogoče se nisem tisti trenutek to zavedala, da sem to počela, sem v sebi vedno tako potihno molila, da bo trezen, da bo v redu, da bomo v redu komunicirali. Tisti pozdrav, ko je pol sledil oziroma godrnjanje, sem takoj vedla koliko je ura in takrat ti pol vse dol pade. V takih trenutkih niti nisem bila rada toliko doma, sem iskala ene svoje poti, sem

šla ven. Sem pa človek, ki sem rada doma in mi je bilo včasih hudo, ko sem morala pač iti ven, da sem pobegnila od teh njegovih žaljivih besed, negativizma.«

### **Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?**

»Ko ni pil, to, ko nas je zabaval, govoril anekdote, vice. Ima zelo dober smisel za humor, ko je razpoložen. Ima sposobnost, ko govori, da te pritegne. Jaz sem ga zelo rada poslušala, se je dalo z njim zelo fajn pomeniti.«

## **3.5.3 Izpis relevantnih delov besedila in kodiranje**

### **Intervju A: Marijana, 35 let**

#### **1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU**

##### **Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?**

A1/ je veliko hodil po službenih poteh, bil odsoten (OČETOVA ODSOTNOST: fizična - služba)

A2/ je bilo zelo glasno in mi je srce zelo hitro, divje utripalo od tega strahu kaj bo. Kregala sta se, kdo je bolj kriv. Ok, lahko rečem, da je bil v bistvu bolj kriv on, zaradi tega, ker je pač pil. Mama je hotla nekako to situacijo, ne vem popraviti, mu je hotla dopovedati, da to ni dobro, s svojim načinom, njega je to še bolj razburilo, seveda tudi njo in včasih je prišlo do fizičnega obračuna. Takrat recimo, vem da je mene bilo tako grozno strah, pa tudi kako zdaj mojo sestro zaščititi, da ona tega ne bi, če sem že jaz videla in slišala, da ona ne bo (DOŽIVLJANJE OČE - oče kot nasilnež)

##### **Kaj je za tebe bil oče?**

A3/ zaradi njegovega pitja, ga v bistvu res nisem toliko marala. Takrat, ko mi je bil v redu, trezen, mi je bil zelo v redu, ker je bil zabaven. Znal nas je v dobro voljo spraviti, jaz ga imam tudi za zelo inteligentnega človeka, tudi če ni faksa naredil, geografija mu zelo leži, jeziki (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: variacija - razlog: alkoholiziranost)

A4/ ko je prišel domov znal pokazati, da je družaben človek, vendar tudi labilen in zgleda da je takrat pijača prevladala. To je bil dobršen del otroštva, praktično imel je kakšna obdobja, ko ni nič nekaj mesecev pil, pol pa spet, pa spet ne. Ni imel konstantno, variiral je s pitjem (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: variacija – razlog: alkoholiziranost)

##### **Kako si ga doživljala?**

A5/ te trenutke, ko je pil, sem bila zelo jezna na njega (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: slab - alkoholiziranost)

## **ODNOS OČE - HČI**

### **Kako bi opisala vajin odnos z očetom?**

A6/ ja ni, ni bil nikoli mogoče tako odprt kot bi si jaz želela. Tudi zaradi tega početja, njegovega pitja, ni dosegel...na trenutke se mi je zdelo, da imava ta pravi odnos, vendar spet, ko je bil v tem obdobju, se je spet vse podrlo. In to je, pol leta in leta se gradilo, se porušilo, se gradilo in spet porušilo. Zaradi tega bi lahko dosti boljši odnos, če seveda ne bi bilo tega pitja (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: variacija - razlog: alkoholiziranost)

### **Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)**

A7/ mu je godilo in da mi lahko pomaga, svetuje. Predvsem pa sva se znala ujeti z njegovimi šalami pri kosilu, ko smo bili zbrani vsi skupaj, nas je dosti krat v smeh spravil. Je bil tak, da je znal družbo gor držat, s te plati se ga tudi tako spomnem kot zabavnega človeka (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: dober - če je oče čutil kot pomembno)

### **Kakšna je bila komunikacija z očetom?**

A8/ če združim vse trenutke, bi rekla tam srednje dobra, povprečna. Ne bom rekla zelo dobra, gleda na tista obdobja, ki so bila zelo nizko komunikativna. Je pa bila dobra, ko je pač on imel dobre dni, ko ni pil. Če seštejem vse to, naredim povprečje nekje na sredini (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: ocena komunikacije: variacija - razlog: alkoholiziranost)

### **Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)**

A9/ ko sva imele z mamo kakšen konflikt, v času moje pubertete in takrat je on rekel mami »Zdaj pa nehi, zdaj pa ima ona prav!« (ČUSTVENA PODPORA OČETA: zaščitniška vloga)

### **Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrjnena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,..)**

A10/ znal je ob takem pravem trenutku oziroma v trenutku, ko nisem pričakovala, pa sem v bistvu rabila kakšen tak kompliment, pa mi je izrekel (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI OČETA: kompliment)

A11/ ko mi je šlo dobro me je pohvalil (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI OČETA: pohvala)

A12/ ko je pil, me je znal tudi užaliti, kontra poteza. »Ničesar ne delaš dobro! Itak brezveze, kar ti počneš! Kaj bo s tabo!« Počutila sem se zavrjneno, kot da ne verjame vame, da itak iz mene nič ne bo zato, ker sem odsotna preveč (ČUSTVENA ZAVRNITEV S STRANI OČETA: kritika ob alkoholiziranosti)

### **Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu,...?**

A13/ ravno tega pitja, kakšen bo prišel domov iz službe (STRAH OB OČETU: alkohol)

### **Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?**

A14/ ko ni pil, to, ko nas je zabaval, govoril anekdote, vice. Ima zelo dober smisel za humor, ko je razpoložen. Ima sposobnost, ko govori, da te pritegne. Jaz sem ga zelo rada poslušala, se ja delo z njim zelo fajn pomeniti (ODNOS Z OČETOM: humor)

### **3.5.4 Združevanje sorodnih pojmov v kategorije**

#### **OČETOVA ODSOTNOST:**

- fizična (služba) (A/1, C/1, C/10)
- čustvena:
  - o ni izražanja čustev (B/15, D/9, E/7)
  - o hladen odnos (E/2)
  - o ni objemov (B/14, E/10)

#### **DOŽIVLJANJE OČETA:**

- avtoriteta (B/3, B/4, C/2, C/3, C/6, D/1, D/2, D/4, D/13, E/1, E/4)
- vzor (E/5)
- oče kot nasilnež (A/2, B/22)
- oče kot zaveznik (E/6)
- verski fanatik (C/4, C/12)
- naredil idealizirano sliko hčerke (C/9)

#### **ODNOS Z OČETOM :**

- ocena odnosa:
  - o variacija
    - razlog:
      - alkoholiziranost (A/3, A/4, A/6)
      - družba (C/13)
  - o dober (E/21) - če je če čutil kot pomembno (A/7)
  - o srednje dober - stalna opora (C/21, D/22)
  - o slab:
    - alkoholiziranost (A/5, B/21)
    - stroga vzgoja (D/6)
      - poskus razlage stroge vzgoje (D/5)

- druženje
  - o prej: - malo (E/12)
    - veliko (B/1, B/6, E/11)
  - o sedaj: -malo (B/2, B/7, B/8)
    - veliko (E/13)
- humor (A/14, B/24)
- omejevanje (C/7)
- nepripravljenost k spoznavanju hčerke (C/8)
- učenje vrednot; ceniti delo (E/14)

#### **KOMUNIKACIJA Z OČETOM:**

- ocena komunikacije
  - o variacija
    - razlog:
      - alkoholiziranost (A/18)
  - o slaba: - oče zaprt (B/9)
    - ponavljanje vzorca (B/11)
    - kreganje (C/14)
  - o dobra - pristna (E/15)
- teme (D/11, D/15, E/16)
- poglobljenost; nepoglobljenost (D/16)
- konfliktna komunikacija (B/10, C/5, C/11, C/15, D/14)
- pogovori v času umirajočega (D/23)

#### **ČUSTVENA PODPORA OČETA:**

- zaščitniška vloga (A/9, B/16, C/16, D/7)
- spodbuda (B/17, E/17)
  - občasna spodbuda(D/17)
- nagrada (B/12)
- poslušanje (D/8)
- skrb za izvenšolske dejavnosti (D/12)
- stalna opora (E/73, E/9)

#### **ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST:**

- o s strani očeta: - kompliment (A/10, E/18)
  - pohvala (A/11, B/18, C/19)
  - ob uspehu (C/18, D/10, D/19, E/19)

- občutek pomembnosti (B/13)
- ples z očetom (B/19)
- izražanje čustev - občasno (D/10)
- s strani partnerja (B/26, D/18)
  - čustvena opora (A/35)
  - vključenost v njegovo prijateljsko skupino (B/43, B/44)
  - zaščitniška vloga (B/42)
  - ob poslušanju (C/36)
  - upoštevanje partnerke (C/38)
  - pomoč pri študiju (D/33)
  - redna pozornost (E/40)

#### **ČUSTVENA ZAVRNITEV:**

- oče: - kritika ob alkoholiziranosti (A/12)
  - ob zavrnitvi partnerja (D/20)
  - izjava (B/20, C/17)
- partner: - nezaupanje (B/39)
  - zavračanje spolnosti (A/34)
  - omalovažuje prizadevanja partnerke v partnerski zvezi (B/41)
  - ni podpore (D/32, E/39)
  - ob partnerjevem analiziranju njene situacije (C/35)
  - »zadnji vagon« (C/36)

#### **STRAH OB OČETU:** - alkohol (A/13, B/23)

- strogost (B/5, D/3, D/21)
- sramota pred družbo (C/20)
- trud po ugajanju, sprejetosti (E/20)

#### **ODNOS S PARTNERJEM:**

- sedanji partner: - postopnost v razvijanju odnosa - na izboljšanje (A/15, E/27)
  - ocena odnosa:
    - variacija
      - razlog:
        - stres (C/22)
        - odvisnost od značaja (E/22)
  - delo pomembnejše od družine (C/26)

- skupna zanimanja (E/25)
- dogovor (E/28)
- o bivši partner: - prijateljstvo (B/25)
  - postopnost v razvijanju odnosa:
    - na izboljšanje (B/28, D/25)
    - na poslabšanje (B/34, D/29)
      - poslabšanje v komunikaciji (D/31)
  - škodljiv vpliv; vpletanje družine v odnos (D/24)

### **ZAVEDANJE VZORCEV IZ PRETEKLOSTI:**

- odnos z bivšim partnerjem (A/16)
- zavestno prepoznavanje vzorcev komunikacije v preteklosti (B/39)

### **POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA:**

INTELEKTUALNE: - ustvarjalnost (C/28)

- razgledanost (A/21)

VEZANE NA ODNOS : - razumevanje (A/18)

- poslušanje (A/19)
- komunikativnost (E/29)
- pogovarjanje (A/20, C/31)
- odnos do partnerke (D/27)

ORGANIZIRANOST (C/29): - samostojnost (A/23)

- odgovornost (A/22)
- delavnost (E/31)
- skrb za brata (D/26)

ZNAČAJSKJE LASTNOSTI: - smisel za humor (B/32)

- optimizem (E/32)
- spontanost (C/27)

OSTALE POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA:

- prilagodljivost (E/33)
- glasbenik (C/24)
- vizualnost (E/28)
- poštenost (C/30, E/30)



## **MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA:**

ZNAČAJSKJE LASTNOSTI: - naivnost (A/25, A/26)

- poskus razlage naivnosti (A/27)
- krhkost (A/28)
- občutljivost (A/29)
- pesimizem (B/33)

OSTALE MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA:

- neiznajdljivost (D/28)
- »zaslon« (A/31)
- ljubosumnost (B/40)
- fizična odsotnost (C/25)
- alkoholiziranost (B/35)
- komanda ob vožnji partnerke (E/36)
- oporekanje večji stopnji izobrazbe partnerki (E/36)

**NEVTRALNE LAST. PARTNERJA:** - pedantnost (A/24)

- pomanjkanje »moškosti« (A/30)
  - poskus razlage pomanjkanje »moškosti« (A/32)
- ustrežljivost (E/34)

**KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM:** - ocena komunikacije: variacija:

- razlog: - odvisnost od počutja partnerke (A/33)
- odvisnost od prisotnosti partnerjev (C/32)
- dobro (E/38)

- količina: malo (B/37, C/33, E/38)
- veliko (E/24, E/37)
- komunikacija ob problemih: - reden pogovor (B/36)
- opravičilo (E/23)
- konfliktna komunikacija (B/27)
- teme (C/34)
- enostranska (D/30)

**VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM:**

- vizualnost (B/29)
- spontanost v zvezi (B/30, C/23)
- humor (B/31)

- pozornost partnerja (A/17)
- upoštevanje očetovega mnenja glede partnerja:
  - upoštevanje pozitivnega mnenja (E/42)
  - pogojno upoštevanje negativnega mnenja (A/37)
  - oče izrazil neodobravanje (B/45)
  - neupoštevanje (C/39, D/34, E/43)

#### **ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/ PARTNER:**

*Pozitivne podobnosti:* - zaščitniška vloga (B/49)

- šaljivost (B/47)
- družabnost (B/48)
- pomoč ljudem (C/43)
- brihtnost (C/45)
- iskrenost (E/49)
- vizualnost (E/47)

*Negativne podobnosti:* - občutljivost (A/38)

- nasilno vedenje (B/50)
- prepričan v svoj prav (C/44)
- trma (E/48)
- kajenje (D/38)
- igre na srečo (D/39)
- neiznajdljivost (D/40)

*Nevtralne podobnosti:* - natančnost (E/46)

#### **RAZLIKE OČE/ PARTNER V :**

- *zasvojenosti* : oče bolj nagnjen k alkoholu kot partner (A/40)
- *izobraževanju*: partner bolj vztrajen na intelektualnem področju kot oče (A/39)
- *vzgoji*: razlika v vzgoji očeta in partnerja (B/51)
- *uspešnosti*: partner je uspešen, oče stagnira na točki (C/47)
- *športu*: -partner se ukvarja s športom, oče nič športa (C/45)
  - oče se rekreira, partner za enkrat še ne (E/53)
- *pogledu na svet*: partner ima pozitiven pogled, oče negativen (C/46)
- *finančni odgovornosti*: oče bolj finančno odgovoren kot partner (D/41)
- *podpori*: s strani očeta je bila podpora, s strani partnerja pa ne (D/42)
- *poklicu*: oče je inženir strojništva, partner poklicni voznik (E/50)

- *čustvenosti*: partner mnogo bolj čustven in ta čustva pokaže, oče ne izraža svoje čustvenosti (E/51)

- *potovanju*: partner bolj rad potuje kot oče (E/52)

#### **PODOBNOSTI V ODNOSU S PARTNERJEM IN OČETOM:**

- podobnosti v odnosu s sedanjim partnerjem in očetom:
  - odsotnost (fizična) (C/40)
  - razumsko dojemanje situacije (C/41)
  - slaba komunikacija (D/35)
  - ista reakcija partnerke na brezizhodno situacijo (C/42)
  - ne toleranca partnerke (D/36)
  - isto obnašanje partnerke do obeh (D/37)
  - spoštljiv odnos (E/44)
  - zaupljiv odnos (E/45)
- podobnosti v odnosu z bivšimi partnerji in očetom:
  - skupni službeni interesi (A/36)
  - zaprt odnos, alkohol (B/46)

### **3.5.5 Opredelitev pojmov - definicije**

#### ***Očetova odsotnost***

Odsotnost očeta lahko razumemo kot fizično ali čustveno odsotnost in se kaže na različne načine.

#### ***Doživljanje očeta***

To je subjektivno doživljanje hčere v odnosu do očeta, o tem kako ga ona vidi znotraj svojih občutkov, izkušenj v interakciji z očetom.

#### ***Odnos z očetom in partnerjem***

Nanaša se na to, kakšne odnose so imele sogovornice s svojimi očeti in partnerji prej in kakšne imajo sedaj, in sicer njihova ocena odnosa.

### ***Komunikacija z očetom in partnerjem***

Dejavnik, ki povezuje ali pa odtuja odnose, je komunikacija., ki lahko ob različnih situacijah variira, tako pri očetu kot partnerju. Pojem komunikacija zajema najrazličnejše načine, s katerimi si medsebojno oddajamo in sprejemamo različna sporočila, teme, ravnanja v konfliktni komunikaciji in oceno komunikacije v odnosu do očeta in partnerja.

### ***Čustvena podpora očeta***

Pomeni pomoč in opora, ki so jo hčere prejele od svojih očetov. Podpora pomeni oporo ali podporo v kakršnikoli obliki, ki hčeri pomaga premagovati vsakodnevne težave, s katerimi se je oziroma se še srečuje v svojem življenju.

### ***Čustvena sprejetost, občudovanost, zavrnitev s strani očeta in partnerja***

Pod pojmom čustvena sprejetost, občudovanost, zavrnitev vključujemo vse tiste izjave, ki so nakazovale tako na dejanja, dogodke kot na osebo, ob katerih se je oseba počutila čustveno sprejeto, občudovano, zavrnjeno. Ti dogodki oziroma dejanja se lahko nanašajo tako na očeta kot partnerja.

### ***Strah ob očetu***

Sogovornice so se bale zaradi situacij, ki jim vzbujajo strah ob očetu.

### ***Zavedanje vzorcev iz preteklosti***

Pojasnjuje nam hčerino zavestno prepoznavanje in ponavljanje vzorcev vedenja iz preteklosti v odnosu z bivšimi partnerji.

### ***Vpliv na odločitev ostati s partnerjem***

Zajema pojme, ki jih hči navaja kot razlog zakaj ostati s partnerjem.

### ***Pozitivne/moteče/ nevtralne lastnosti partnerja***

Pomenijo vse tiste lastnosti partnerja, ki jih partnerka prepozna in jih doživlja lahko kot pozitivne, negativne ali nevtralne v odnosu do partnerja. Prepoznavanje posameznih lastnosti pri partnerju pa prispeva tudi k spoznavanju sebe v določenem odnosu.

### ***Podobnosti v odnosu s partnerjem in očetom***

Prepoznavanje podobnosti v obeh odnosih, z očetom in partnerjem, prispeva k razumevanju lastnega partnerskega odnosa. Sem spadajo vse tiste vidne in manj vidne podobnosti, ki jih opazimo, se na njih odzivamo, kot smo naučeni, kljub temu da se ob njih počutimo neprijetno, ali pa dobimo občutek pomembnosti.

### ***Elementi podobnosti/razlike med očetom in partnerjem***

Pojasnjujejo nam individualne reakcije, ki potekajo v odnosu z očetom in partnerjem. Načini, s katerimi se izražajo prepoznavne podobnosti in razlike, so različni, lahko so zavestne poteze v obnašanju ali podzavestne značajske lastnosti.

## **4. REZULTATI**

### **4.1 POSKUSNA TEORIJA**

#### **4.1.1 Očetova odsotnost**

Očetova odsotnost ima različne vzroke: oče, ki ga ni, oče, ki noče, oče, ki ne zmore, oče, ki ne zna, oče, ki ne ve, oče, ki ne sme. Tudi na življenje družine in osebnosti odraščajočih članov lahko očetova odsotnost zelo različno vpliva, glede na našete sile, ki sestavljajo in uravnavajo življenje vsakega človeka v enkratnem, neponovljivem in le zanj značilnem spletu. Sogovornice v raziskavi so čutile očetovo naklonjenost, ljubezen, skrb, vendar vzporedno s tem tudi, da jim oče tega ni znal pokazati in izraziti (*»Počutila sem, da mu ni vseeno, čeprav je to material, meni bi veliko več bolj pomenilo kakšen objem.«*). Od petih so tri sogovornice navedle, da v odnosu z očetom ni bilo čutiti izražanja čustev z njegove strani (*»mu je nerodno izkazati svoja čustva do mene. Vem, da je bil name ponosen in s tem se je tudi znal pohvaliti pred prijatelji, ampak meni to ni zadosti krat pokazal. To sem najbolj pogrešala, pohvalo, čustva z njegove strani«, »ni kazal svoja čustva«*), ostali dve sogovornici se bolj spominjata očetove fizične odsotnosti (*»je veliko hodil po službenih poteh, bil odsoten«, »zaradi tega, ker je veliko delal, mene pa je mama imela v varstvu. Ampak zdaj razumem, zakaj se je to dogajal, je pač mogel naju z mamo vzdrževati, službo je pač tako imel, so bile tri izmene in ni bilo druge variante.«*).

Dodaten dejavnik, ki je vplival na neizražanje čustev, je bil vpliv alkoholiziranosti očeta (*»...ja ni, ni bil nikoli mogoče tako odprt, kot bi si jaz želela. Tudi zaradi tega početja, njegovega pitja, ni dosegel...na trenutke se mi je zdelo, da imava ta pravi odnos, vendar spet, ko je bil v tem obdobju, se je spet vse podrlo.«*.) Izjavo sogovornice lahko razumemo v povezavi s tem, da sta si bila starša čustveno zelo odmaknjena, da je hrepenela po bližini in da si je: *»V glavi naredila nek svoj koncept...«*. Pri njej je opazna predstava, kakšen bi moral biti ideal moškega v odnosu do ženske (*»jaz še vedno moškega sprejemam, vidim, da vseeno nudi eno zavetje ženski, če ne drugače s svojim objemom pa tudi lastnostmi.«*). Druge sogovornice govorijo o odsotnosti očetove čustvene naklonjenosti, ki jo poskušajo razumeti kot ene od možnih razlag (*»mogoče on ne zna, nikoli nismo imeli tega«, »v redu mi je, da je bil vse življenje ob meni in je še vedno, da znam začutiti sočloveka zaradi njega, čeprav midva se nisva dosti čutila, če sva imela hladen odnos, ampak naučil me je tega.«*).

#### **4.1.2 Doživljanje očeta**

Iz pogovora s sogovornicami lahko povzamemo, da so očeta pogosto doživljale kot avtoriteto, kar ponazarjajo naslednje izjave (*»nadzor je hotel imeti nad mojim življenjem«, »je bil zame »Bog in batina«, »je bil zelo strog pri vzgoji«, je moral vedeti, kam grem, s kom grem in potem sem šele lahko šla«, »znan je biti »moški«, udariti po mizi, načelen«*), hkrati pa je oče kot avtoritativen lik predstavljal vzor (*»je nek moj vzor, človek ki ga je treba spoštovati, ne samo, ker je moj oče, ampak ker si je to spoštovanje prislužil s svojim zgledom«*), oče kot zaveznik, kljub njegovi strogosti (*»kot človeka, kot zaveznika, ki vedno stoji za svojimi besedami, na kogar se lahko kadarkoli obrneš, pa naj bo to finančna ali kakršnakoli druga vrsta pomoči«*). Ena od sogovornic je v svojem otroštvu očeta doživljala omejujoče, ki ni pokazal pripravljenosti spoznavati hčere (*»je bil zame človek »ti mene ne razumeš!«. Niti se tudi ni spuščal v to, da bi me spoznaval, kdo zares sem jaz«*), hkrati pa je pri sebi naredil idealizirano sliko hčere (*»samo svoja pričakovanja je »fural« in živel v svojih iluzijah, kdo jaz sem. Živel je v tistih fantazijah, kjer sem jaz tisto, kar je on želel, da bi tisto bila v prihodnosti.«*). Ista sogovornica se spominja očeta kot verskega fanatika (*»me silil v Cerkev, na romanje«, »imel je huda pričakovanja, blazno je nekak želel mene usmerjati v vero oz. vse v duhu krščanstva. Živel je po nekih pravilih kaj je družbeno sprejemljivo, družbeno nesprejemljivo, kaj bodo sosodje rekli,...zelo je bil usmerjen v te družbene vrednote.«*).

Izkazalo se je, da na doživljanje očeta vplivajo slabi odnosi, ki so jih hčere imele z očetom, saj je bilo pri dveh sogovornicah od petih v družini prisotno nasilje. Odnos z očetom je pogosto

variiral ( »je bilo zelo glasno in mi je srce zelo hitro, divje utripalo od tega strahu, kaj bo. Kregala sta se, kdo je bolj kriv. Ok, lahko rečem, da je bil v bistvu bolj kriv on, zaradi tega, ker je pač pil. Mama je hotla nekako to situacijo, ne vem popraviti, mu je hotla dopovedati, da to ni dobro, s svojim načinom, njega je to še bolj razburilo, seveda tudi njo in včasih je prišlo do fizičnega obračuna. Takrat recimo, vem, da je mene bilo tako grozno strah, pa tudi kako zdaj mojo sestro zaščititi, da ona tega ne bi, če sem že jaz videla in slišala, da ona ne bo«) in so očeta doživljale kot nasilneža.

#### 4.1.3 Odnos z očetom in partnerjem

Pri sogovornicah lahko ugotovimo, da je odnos z očetom variiral zaradi alkohola kot dejavnika, ki je vplival na sam odnos (»zaradi njegovega pitja, ga v bistvu res nisem toliko marala. Takrat, ko mi je bil v redu, trezen, mi je bil zelo v redu, ker je bil zabaven. Znal nas je v dobro voljo spraviti, jaz ga imam tudi za zelo inteligentnega človeka, tudi če ni faksa naredil, geografija mu zelo leži, jeziki«), in zaradi odvisnosti od družbe (»ujela sva se, ko je njegova maska padla, ker je bil med sodelavci čisto druga pojava, drugačna, kakor je bila. Takrat sva se znala dejansko oba dva spontano pohecati To se je tudi recimo parkrat zgodilo, ko je bil s svojimi brati, je spet ta maska padla. Vedno, ko je bil v družbi nekoga drugega, se je on kot oseba spremenil.«). Odnosi z očeti so bili v preteklosti v večini primerov slabi (»zelo mi je šel na živce, ko je pil«, »doživljala sem ga večkrat bolj negativno, nisem razumela, zakaj je tako strog in sem bila zaradi tega tudi zelo jezna nanj in sem mu to tudi zamerila«), toda istočasno je bil odnos dober, če je oče čutil kot pomembno (»mu je godilo in da mi lahko pomaga, svetuje. Predvsem pa sva se znala ujeti z njegovimi šalami pri kosilu, ko smo bili zbrani vsi skupaj, nas je dosti krat v smeh spravil. Je bil tak, da je znal družbo gor držat, s te plati se ga tudi tako spomnem kot zabavnega človeka.«). Druženje z očetom je bilo v preteklosti pogosto (»v mojem otroštvu sva se bolj družila«), sedaj malo (»zdaj pa, ko si malo starejši ni isto, niti nismo toliko skupaj«), le ena od sogovornic ima zdaj pogoste stike druženja z očetom (»sva se zdaj spet našla in se druživa«).

V odnosih s partnerji se je pokazalo veliko postopnosti v razvijanju odnosa; od treh sogovornica, ki so trenutno v partnerski zvezi, se pri dveh kaže ta postopnost k izboljšanju (»s tem, da sem jaz z njegove strani čutila naklonjenost že dalj časa, jaz pa sem pač skozi govorila »ne ne ne, jaz ga vidim samo kot prijatelja«. Ne vidim ga tako kot partnerja, recimo me ni privlačil. Moram pa reči, da sem pa skozi eno tako naklonjenost, ki sem jo čutila z njegove strani, da sem se tudi jaz vedno omehčala in sem ga začela sprejemati nekaj več kot

*prijatelja», »sedaj po tolikih letih, se vprašam, če je to tisto pravo. Če se ne bi tega spraševala, bi najina zveza stagnirala in ne bi nikoli napredovala. Pač, ko je minilo obdobje zaljubljenosti in ene par kriz, sem našla pri njem pomembne kvalitete in spoznala, da je takšen človek, ki bi se skupaj z njim dalo zelo lepo živeti.«), pri tretji sogovornici pa ni bilo videti postopnosti, zato pa odnos s partnerjem variira, je pogosto odvisen od stresa (»se razumeva, še najbolj, kadar se imava rada in sva sočutna drug do drugega, kadar sva od življenja na sploh pod stresom, se malo manj razumeva.«).*

Ostali dve sogovornici sta v odnosu z bivšim partnerjema pripovedovali o postopnosti k izboljšanju na začetku njune skupne partnerske zveze (»na začetku niti ni bila to velika ljubezen ampak počasi sem ga spoznavala in ugotovila, da fant sploh ni slab. Bil je zelo pozoren, spoštljiv, preveč ustrezljiv, izkazoval mi je ljubezen z besedami...«), čez čas pa se je v odnosu pri obeh pojavljala postopnost k poslabšanju (»vmes me ni motilo, sem vse skupaj spoznavala. Nekako sem to sprejela, ampak potem vidiš, da te to vedno bolj moti.«), od tega je ena posebej izrazila poslabšanje v komunikaciji s partnerjem (»nisva znala vzpostaviti komunikacijo, kar me na začetku sploh ni motilo, kasneje pa vedno bolj.«). Pri njej je opazen tudi škodljiv vpliv - vpletanje družine v odnos (»moja zadnja zveza s partnerjem je bila na začetku krasna, vse je bilo super, dokler je trajala začetna zaljubljenost, kasneje pa so različni dogodki, situacije, odnos med nama, njegova družina in moja mogoče začele krhati najin odnos«), kar je dejavnik, ki je neposredno vplival na njuno partnersko zvezo.

Dodatni dejavniki, ki so prispevali k zblizevanju partnerske zveze so, kot je dejala ena od sogovornic, ki je trenutno v partnerski zvezi, skupna zanimanja (»imava tudi zelo podobne hobije, rada imava iste stvari«) in dogovor (»Imava pa par dogovorov, recimo on ne pleše in jaz ne smučam in tako teh dveh stvari nikoli ne počneva.«).

#### **4.1.4 Komunikacija z očetom in partnerjem**

Naša stališča, mnenja, misli, posebej pa razpoloženska, čustvena stanja so posledično povezana s komunikacijo v našem socialnem okolju. Gordon (1991) govori o »govorici sprejemanja oziroma nesprijemanja«. Ena od sogovornic je omenjala enak vzorec komuniciranja s svojim očetom in kasneje tudi v odnosu s partnerjem, ob katerem se je počutila neslišano, nesprijeto ( »me ni poslušal, ignoriral, zavračal to, kako se jaz počutim in kaj se meni dogaja. On je blazno razumski tip človeka in vse proba analizirati. Na primer, bom rekla, ful sem utrujena, ne bo on tega dojel: »Joj, Živa je rekla, da je ful utrujena, ji bom verjel, dej kaj lahko naredimo, ...pejd počivat, bom sprejel. Ne, on bo začel analizirati: »lej



*sej, danes si samo to pa to delala, kako si lahko utrujena.»*). Zato je bilo premalo kvalitetne komunikacije in posledično se je pojavljalo odtujevanje. Taka vrsta odgovorov z partnerjeve strani pomeni, sogovornika enostavno ne slišimo, silimo ga v vlogo nekoga, ki ne razmišlja, ne čuti in ne deluje samostojno in avtonomno. Odziv na probleme v komunikaciji v odnosu s partnerjem je lahko reden pogovor (*»če sva imela kakšen problem sva se pogovorila«*), ki pa včasih le navidezno razreši problemsko situacijo (*»je govoril, da ženske smo itak čudne, da bi se skozi nekaj pogovarjale, da delamo probleme iz enega majhnega problemčka. Imam občutek, da se moškim ne zdi to tako pomembno. To je vplivalo na najino komunikacijo, čeprav tako sva vedno bila še skupaj. Ni se znal pogovarjati, to je sigurno tudi prispevalo k najinemu razhodu.«*), ali pa prispeva k reševanju konfliktov, ki mu sledi opravičilo (*»Se znava burno skregati zaradi kakšnih problemov, ampak na koncu se vedno opravičiva drug drugemu in tako nobena zamera ne traja dolgo.«*).

Sogovornice, ki so očeta doživljale strogo in avtoritativno, so kljub temu imele skupne teme s svojimi očeti (*»sva se pogovarjala o stvareh, ki se posredno nanašajo na našo družino. Tudi o mojih partnerjih, ki sem jih imela. Predvsem pa se je rad pogovarjal z menoj o mojem poklicu, ali sem zadovoljna pri delu.«*). Konfliktna komunikacija pa se je pogosto pokazala pri sogovornici, ki jo je oče omejeval in ji vsiljeval svoje predstave o idealizirani hčeri (*»je on imel neka svoja pričakovanja, ki jih je meni hotel vsiljevati, jaz pa jih nisem sprejela zaradi tega, ker sem nekako intuitivno doživljala svet. Tiste stvari, ki jih on mene učil in govoril, če meni niso tu notri klapale, jih pač nisem sprejela. Zato so konflikti prihajali, ker seveda nisem živela po njegovih pričakovanjih oz. po predstavi, kakšna naj bi jaz bila.«*) in je bila slaba komunikacija (*»ni je bilo, drla sva se en na drugega«*). Samo ena od sogovornic pa je izrazila dobro komunikacijo z očetom (*»komunikacija je pristna, temelji na spoštovanju«*) in partnerjem (*»vedno ogromno govoriva, vse na dolgo in široko razpredava in premlevava«, »imava iskreno komunikacijo, nihče od naju ne prenese laži, vse si zaupava«*), s katerim se tudi veliko pogovarjata.

#### 4.1.5 Čustvena podpora očeta

Da bi prišlo do kakovostnega odnosa, se mora oče kot roditelj zavedati otrokovih emocionalnih potreb in biti dostopen otroku. Sogovornice so v veliki večini primerov čutile in prejemale podporo očeta, ki se je kazala v različnih oblikah, kot je npr. zaščitniška vloga očeta (*» znal je biti zaščitniški, stal mi je ob strani, ko sem se eno obdobje zelo počutila depresivno zaradi iskanja službe«*) in poslušanje (*»če sem bila žalostna me je poslušal znal tudi potolažiti«*) ali skrb za izvenšolske dejavnosti (*»je poskrbel in gledal, da sem poleg šole lahko obiskovala krožke (plesni, pevski, roket, ...) v sklopu šole«*). Sogovornice so dobile v večini primerov zaščitniško podporo od očeta, kar pa še ne pomeni, da imajo dobre odnose z njim. Dve sogovornici sta kljub slabemu odnosu z očetom v preteklosti čutile stalno oporo očeta (*»Vedla sem, da kljub temu kolikor sem se počutila neodbravano, nesprejeto, sem čutila, da bo pa vedno vse za mene naredil, da bo za mene dobro, se odločil ne glede na najin krhek odnos.«*). V raziskavi se je pokazalo, da imajo sogovornice, ne glede na oceno odnosa in svojega položaja, podporo očeta.

#### 4.1.6 Čustvena sprejetost, občudovanost, zavrnitev s strani očeta in partnerja

V vsakem razmerju se vzpostavi napetost med podajanjem in sprejemanjem pohval, kritik, občutku, ki ga je potrebno korigirati. Vse sodelujoče pravijo, da so se v odnosu z očetom čutile čustveno zavrnjene, bodisi ob kakšni njegovi izjavi očeta (*»ko sem pa bila mlajša, sem bila bolj močna, sem zelo rada jedla. To mi je zelo ostalo v spominu, ...enkrat je rekel: »dej malo smiri se, ne toliko jesti, glej kake noge imaš kot jaz!«*), bodisi ob očetovi zavrnitvi njenega partnerja (*»ni ravno zavrnil mene ampak, ko sem imela zadnjega fanta ga nikakor ni mogel sprejeti in zato se je začel odmikati tudi od mene«*), razen ene sogovornice, ki ne more reči, da bi jo oče kdaj zares zavrnil oziroma, da bi se tako počutila. Pogled na čustveno sprejetost je pri isti sogovornici v odnosu s partnerjem optimističen (*»vedno se počutim sprejeto pri njem. Ker se bolj malo vidiva, mi, ko sva skupaj pogosto pove, da sem lepa, opazi tudi, če shujšam ali spremenim pričesko. Pogosto mi pove, da me ima rad in da mu pomenim vse na svetu.«*).

Vse pa so že imele izkušnjo s čustveno zavrnitvijo v odnosu s partnerjem, kar zadeva spolnost (*»mogoče ne čustveno, ampak to glede spolnosti, ko je on rekel, da bi počasi šla v odnos. Ampak to nima zveze po moje s čustvenostjo, bolj za moj ego. Takrat ja, se počutim odvrnjeno, mogoče malo mi je čudno, da moškemu ne paše, hoče bolj počasi.«*), nezaupanje

*(»mi je pa s tem pokazal, da mi ni zaupal«) in s tem tudi omalovaževanje prizadevanj partnerke v partnerski zvezi ( »se mi je zdelo, kot da mu nič ne pomeni to kar sva imela, kot da ne naredim dosti za najino vezo«). Ena od sogovornic, ki nakazuje na čustveno zavrnitev ob partnerjevem analiziranju njene situacije (»Da ni bilo tega spoštovanja v njem do mene, da bi to sprejel, kaj jaz njemu govorim oz. kaj želim, da se spremeni.«) se ob njem počuti kot pravi »zadnji vagon« (»Prvo je bila vedno služba, drugo prijatelji, tretjo otroci, jaz sem pa bila tista ta zadnja.«).*

Situacije, ko se počutijo sprejete in občudovane, jim dajo tudi to vedeti v odnosu z očetom in partnerjem. Večinoma se ob očetu počutijo sprejete ob komplimentu ali pohvali (*»zna povedati, da sem pridna«, »odkar sem shujšala, pa mi večkrat reče, da zdaj sem pa ravno prave postave«*), pogosto občudovane tudi ob uspehu (*»ponosen je pa ne moje kakšne dosežke, npr. diploma v roki«, »če mi je uspela določena stvar, ki sem si jo zadala v življenju«*). Ena od sogovornic se je počutila čustveno sprejeto s strani očeta ob njegovi čustveni naklonjenosti (*»počutila sem, da mu ni vseeno«*), ki ji je dajala občutek pomembnosti, česar pa so ostale sogovornice več čutile v odnosu z partnerjem (*»ko me posluša in me sliši«, »sem se spomnila iz preteklosti, neprijetnega, sem se zjokala in takrat me je on nekako znal potolažiti. Rekel je, da on ne gre nikamor, da bo ob meni, to je meni zelo pomenilo. Me je zelo res potolažil in sem se počutila sprejeto.«*).

#### **4.1.7 Strah ob očetu**

Sogovornice navajajo, ob katerih situacijah se jim vzbuja strah ob očetu, bodisi ob različnem ravnanju očeta v alkoholiziranem stanju (*»ravno tega pitja, kakšen bo prišel domov iz službe«, »z alkoholom povezanih situacij sem slabo in z bojznijo prenašala«*) ali ob različnih oblikah kaznovanja, ob strogosti (*»je bil strog, če nisem prišla pravi čas domov, kadar sem bila zunaj čez vikend. Takrat je bil zelo hud, samo grdo me je pogledal in bilo mi je vse jasno (do nadaljnjega nič izhodov čez vikend).«*). Pri eni od sogovornic, ki je čutila visoko spoštovanje do očeta, je bil prisoten trud po ugajanju, sprejetosti, ker jo je bilo strah, da bi razočarala očeta (*» ko sem takrat v srednji šoli neko obdobje dobivala slabe ocene, sem se vedno malo bala, ko je prišel iz govorilnih ur, ker, sem vedela da me takrat čaka dolga pridiga, če sem kakšno oceno zamolčala. Bala sem se bolj zanj, v smislu, da bi ga kdaj preveč razočarala.«*). Spet pri drugi pa je bilo čutiti strah pred očetovim ravnanjem pred njenimi prijatelji (*»bala sem se situacije, ko sem bila še najstnica in se zunaj družila z ljudmi, da ne bi prišel težit, ker je on*

*blazno rad prihajal zunaj težiti in meni delati sramoto pred njimi. Bala sem se ja, ker sem vedno gledala, kje je zdaj on, od kje bo zdaj prišel.«*), in se je poskušala temu izogniti.

#### **4.1.8 Zavedanje vzorcev iz preteklosti**

Sogovornici sta prepoznali svojo izkušnjo v čustvenih odnosih z bivšim partnerjem, navaja prva, kot vzorec vedenja v preteklosti (*»nekaj sva se pač pogovarjala, in ta pogovor, sem jaz, ...nekaj sem se razburila, skratka ne vem zakaj je do tega prišlo, a sem hotla nekaj od njega, da mi pokaže, tako kot sem jaz hotla, kot sem si jaz to predstavljala. Mogoče je to ta predstava, kot jo imam nečesa kot je bilo v preteklosti z bivšim partnerjem. Da bo tiste trenutke, ko sva se imela v redu, da bo bolj ognjevit, da bo bolj pokazal. On zelo pokaže, vendar na en drug način, ki meni je meni še zmeraj malo tuj. Mogoče jaz tega načina ne sprejemam, kot bi bilo dobro, da bi ga, ampak gledam še ene vzorce za nazaj, ki sem jih bila vajena in pričakujem, da bo on tako to delal. Ne sicer slabih stvari, ampak dobre stvari, ki jih je recimo imel moj bivši.«*).

Na področju zavedanja vzorca komuniciranja, pa druga sogovornica dodaja (*»imam pa tudi take izkušnje okrog komunikacije z drugimi fanti«*), in prepoznava ponavljajoč vzorec komuniciranja iz preteklosti.

#### **4.1.9 Vpliv na odločitev ostati s partnerjem**

Razlogi, ki so pripeljali do resne zveze z bivšim partnerjem, so bili vizualnost (*»je bil tak luškan«*), spontanost partnerja (*»da je bilo vse spontano«*), smisel za humor (*»vedno, ko sva se videla, me je znal nasmeljati. To meni zelo pomeni, da me fant zna nasmeljati.«*). Med tistimi, ki so trenutno v partnerski zvezi, dve sproti razmišljata, če je »to to« kar želita in če se trenutni partnerski odnos ujema z njunimi pričakovanji (*»...zdaj razmišljam kaj jaz želim, a to paše s tem, kar jaz želim«, »sedaj po tolikih letih, se vprašam, če je to tisto pravo. Če se ne bi tega spraševala, bi najina zveza stagnirala in ne bi nikoli napredovala.«*). Ena od sogovornic pa vidi partnerjev prispevek kot pozitiven in enakovreden njenemu oziroma dopolnjujoč za ohranjanje zveze (*»on je dosti naredil na tem, da se je stik ohranil, je bil pozoren. Če on sam ne bi bil takšen, tudi jaz ne vem če bi sama ohranila to, ...mislim, mora biti obojestransko.«*). Na hčerino odločitev, ostati v partnerski zvezi, vplivajo lastnosti partnerja, kjer prevladujejo predvsem pozitivne. K samemu vplivu na odločitev za ohranjanje partnerske zveze sem

pogledala tudi z vidika upoštevanja očetovega mnenja glede partnerja, ki se pri sogovornicah kaže različno. Večina sogovornic izrazito ne upošteva očetovega mnenja glede trenutnega ali bivšega partnerja (*»nič se mi ni zdelo pomembno. Zdavnaj sem se jaz od staršev odselila, odcepila in mi je pomembno, kar jaz mislim, ostalo pa kritično precenim«, »takrat nič, ker sem zelo trmasta tako kot on, se nisem kaj preveč menila za njegovo mnenje«,*), vendar ne vse, ena o očetovem pozitivnem mnenju premišljuje in upošteva (*»o vsem kar je oče rekel, sem dosti premišljevala, vem da je imel deloma prav«,*), a se odloči po svoje (*»sem spoznala, da tisto kar je oče rekel niti ni toliko pomembno«*). Medtem, ko le pri eni sogovornici velja pogojno upoštevanje negativnega mnenja (*»smatram pa pod pomembno, da mojega partnerja oče sprejme in mi to pomeni, ampak po drugi strani, če mu moj partner ne bo všeč, pa da bom jaz v sebi ob njem dobro se počutila, bom pa rekla, njemu pa ni simpatičen. Takšno je življenje. Ne bom sedaj dala vse na njegovo mnenje.«*).

#### **4.1.10 Pozitivne/moteče/ nevtralne lastnosti partnerja**

Lastnosti, ki so jih sogovornice prepoznale in navajale kot pozitivne, se navezujejo na odnos v partnerski zvezi (*»da je zelo razumevajoč«, »dober poslušalec«, »da se z njim o sto in eni stvari pogovoriti«, »všeč mi je bil njegov odnos do mene«, »da rad in veliko govori«,*), na intelektualnost partnerja (*»razgledan je«, »ustvarjalnost«,*), njegovo organiziranost (*»odgovoren«, »sam živi, mislim samostojen«, »njegova skrb do brata, ki je bil prav tako invalidna oseba s potrebami«, »zelo delaven«,*), značajske lastnosti partnerja (*»skoz se je znal hecati«, »njegova spontanost«, »občudujem njegov optimizem«,*), ukvarjanje z glasbo (*»da je muzičar, me je privleklo«,*), vizualnost (*»mi je bil seveda všeč vizualno. Imel je dolge lase in to. Še vedno mi je všeč. Ima zelo lepe vpadljive oči, dobro postavo.«*) in poštenost. Lastnost, ki je moteča za eno od sogovornic, je naivnost (*»da še malo preveč naivno gleda na svet, preveč da je samo vse dobro«*) in se z njo spoprijema, ko jo poskusi razložiti (*»mogoče si noče priznati, da je nekaj slabo, da ga to ne bo v slabo voljo spravilo. Vse hoče prikazati dobro.«*). Sogovornica omeni še ostale lastnosti, ki jo motijo pri partnerju, ki jih je navedla kot tiste, kakšen naj moški ne bi bil (*»njegova krhkost«, »jaz sem zelo občutljiva, sej mogoče me zato moti, ker vidim, kot da bi bil on »ogledalo« mene. Bi pa rada, da bi pa mogoče bil moški malo bolj tako flegma,...po tej plati, intimni, je zelo občutljiv. Takrat, ko sva bila kolega, ga res nisem spoznala s te plati, kot ga zdaj spoznavam. Pač v manjšem obsegu druženja, lahko zakriješ tudi tiste slabe stvari, ki so se ti zgodile, ne pokažeš občutljivosti, nisi ranljiv. Zdaj pa je to začelo prihajati na dan, seveda tudi zaradi mojih izpadov. Kakšni*

*trenutki niso takšni kot bi oba hotla, da so ali pričakovala kdaj tudi jaz nisem odprta za to najino skupno, na čem gradiva, se še vedno umaknem vase. On dostikrat ostane brez tiste moči in da ne ve, kaj bi naredil.«*). Opazno je, da jo moti podobnost z njo, ki jo partner nosi za »zaslonom«, bolj kot njegove navade. Moteče lastnosti, ki so jih ostale sogovornice navedle, so ljubosumnost partnerja, neiznajdljivost (*»se ni znašel v življenjsko zelo pomembnih situacijah«*), fizična odsotnost, alkoholiziranost, komande ob vožnji partnerke in oporekanje večji stopnji izobrazbe partnerke. Na nekaterih področjih pa lastnosti partnerja sprejemajo kot nevtralne, npr. pedantnost (*»to da je zelo pedanten, mi je v redu, samo me včasih zmoti«*), pomanjkanje »moškosti« (*»manjka mi moč mogoče, tista moška moč«*). Možna razlaga sogovornice (*»mogoče zaradi tega, teh njegovih lastnosti, ker se mi zdi, da je takšen, občutljiv, mogoča za kakšne punce ni bil zadosti dovolj moški, priznam, da tudi včasih mene to zmoti. Po drugi strani pa rečem, da je tako v redu, da kakšen, ki pa je »moški«, pa pogrešaš tisto bolj nežno plat pri njemu, pa bolj sočustvajoče, pa recimo ni. Tukaj pa je, treba je stvari tako gledati, ali je časa na pol polna, ali pa je na pol prazna.«*), se navezuje na potrebno iskanje zadovoljujočega ravnotežja med moško avtoriteto in čustvi.

#### **4.1.11 Podobnosti v odnosu s partnerjem in očetom**

Sodelujoče so opazile podobnosti med odnosom s sedanjim ali bivšim partnerjem in tistim ki so ga imele s svojim očetom. Dve sta primerjali odnos s svojim očetom in bivšim partnerjem, kjer se je pri eni sogovornici podobnost izrazila v skupnih službenih interesih (*»Z mojim bivšim, tem dolgoletnim sta nekaj časa službeno sodelovala. Oba sta bila v teh komercialnih vodah, sicer v različnih podjetjih, ampak sta nekako imela skupne interese, službene poti.«*), pri drugi v alkoholu in zaprtem odnosu (*»z drugimi fanti, ki sem jih spoznavala vidim podobnosti, kot je alkohol, zaprt odnos«*).

Ostale tri pa sta primerjali odnos z očetom in sedanjim partnerjem. Fizična odsotnost in razumsko dojetje situacije sta glavni podobnosti, ki ju je ena od sogovornic opazila v obeh odnosih (*»je zelo razumski in se dostikrat dogaja »da on namesto tebe ve«, nastopa kot, da on namesto mene ve, ali sem jaz res utrujena ali nisem. Isto je moj oče delal.«*), zato se večkrat znajde v odnosu s partnerjem, v enaki situaciji kot z očetom (*»če sem se ob svojem očetu počutila, da je neka situacija brezizhodna, da je samo še obup, sem se sesula in jokala. V najinem odnosu sem tudi to delala par let nazaj, ko se mi je zdela situacija brezizhodna, sem se sesula in zjokala. Tu sem zelo začutila, isto sem se počutila.«*). Situacija je opisana kot brezizhodna. Pri ostalih sogovornicah pa se zelo razlikuje; pri eni je spoštljiv, zaupljiv odnos

tako z očetom kot partnerjem, pri drugi so reakcije nasprotni in vidi povezavo med konflikti in svojim načinom vedenja (*»moja ne toleranca do njegovih mnenj, nasvetov. Na koncu je obveljala moja.«*). *»da sem se do njega obnašala tako kot sem se do očeta. In spet sem mu lahko zaupala svoje probleme pri delu in me je poslušal.«*). Ista sogovornica prepoznava podobnost v obeh odnosih tudi v slabi komunikaciji.

#### **4.1.12 Elementi podobnosti/razlike med očetom in partnerjem**

Ob elementih podobnosti med partnerjem in očetom so sogovornice navajale lastnosti, ki bi nekatere od njih lahko šteli za pozitivne in kot dodaten vpliv na odločitev ostati s partnerjem ali pa kot moteče lastnosti. Pozitivne podobnosti, ki so jih navedle, so: šaljivost, družabnost, podobnost v vizualnosti med očetom in partnerjem. Istočasno pa je ena navedla tudi podobnost v natančnosti (*»ko se moj oče česa loti, mora to zelo natančno izpeljati. Moj parter prav tako. Včasih je to prav moteče, ker oba pretiravata v svoji natančnosti in je potem, če kaj ne uspe, razočaranje zanj tako veliko.«*), ki bi jo lahko označili kot nevtralno lastnost.

Razlike med očeti in partnerji se kažejo v vzgoji (*»vsak po svoje je imel različno vzgojo v mladosti. Partner je odraščal brez stika s svojim očetom«*), izražanju čustev (*»da je moj partner mnogo bolj čustven in da ta čustva tudi pokaže«*) ter potovanjih in poklicih.

Pri eni sogovornici se pojavi dodatna podobna lastnost - nasilno vedenje (*»ko je rad spil je bil dost agresiven, na živce mi je šel, tako kot oče.«*). Ena sogovornica poroča o občutljivosti kot glavni podobnosti med očetom in partnerjem (*»ta občutljivost, oče in partner, sicer vsak po svoje to kaže, ampak oba dva imata tako močno ranljivo človeško plat. Na primer, če sem jaz imela izpad, se je Gregorju videlo in na obrazu, glas spremenjen, ta skrušenost. Rad bi meni pomagal v tistem trenutku, šla čez to, ko ni vedel, kako pomagati. Se je mogoče znašel v takem položaju, ko je bil nemočen in ranljiv. Oče pa tudi v zvezi, če so bili kakšni problemi, da je videl, da me nekaj zelo žre, mi je hotel pomagati, ampak recimo mi tisti trenutek ni mogel, ni znal.«*). Vidne razlike med njima pa se izražajo v odnosu do alkohola (*»oče bolj nagnjen k alkoholu kot partner«*) in vztrajnosti (*»Grega je zelo na tem intelektualnem področju bolj vztrajal kot moj oče. Se mi zdi, da je oče moj podlegel oviram. S partnerjem pa se razlikujeta v tem, ker se mi zdi Grega tak izpolnjuje svoje cilje, ne bo si pustil, da ga nekdo ali nekaj ovira pri tem, vztrajen.«*). Ostale sogovornice navajajo podobnosti v kajenju, igranju iger na srečo, trma, iskrenosti, neiznajdljivosti, brihtnosti. Očitne razlike, na katere sem se osredotočila, so v pogledu na svet (*»partner pozitivno gleda na svet, on totalno negativno«*), uspešnosti (*»partner je uspešen, oče stoji, stagnira na točki«*), finančni odgovornosti (*»oče je*

*bil bolj finančno odgovoren, položnice so bile plačane, za jesti in obleči smo imeli, mojemu bivšemu ni zdelo tako pomembno, da se plačajo položnice, kupijo stvari pomembne za dom, bolj pomembno je bilo, da je šel na izlete, v gostilno na kosilo, položnice pa se že bodo plačale») in v dajanju podpore (»moj oče bi se vedno potegnil zame, moj bivši pa tega ni bil pripravljen v šestih letih zame niti enkrat narediti«), ki se je poleg izražanja čustev pokazala kot pomemben dejavnik čustvene sprejetosti.*

Iz intervjujev najprej povzemam nekatere ugotovitve, da bi jih lahko interpretirala kot celoto, povezano s posamezno sogovornico. Te interpretacije delam na osnovi teoretičnih predpostavk, ki sem jih v uvodu razložila.

Najprej se bom osredotočila na vprašanja, ki se navezujejo na avtoriteto in izražanja čustev v odnosu z očetom, v povezavi izbiro partnerja. Večina sogovornic, odraslih žensk oziroma hčera, poroča o tem, da so očeta doživljale kot avtoriteto. Pri tem dodajajo, da je na področju dogovarjanja, oče prevzel veliki delež odločitve. Tam, kjer je oče prevzel svoj delež pri vzgoji hčera, je to najpogosteje pomenilo, da se je igral z njimi, (po)skrbel za finančno varnost in vključitev v dodatne dejavnosti v sklopu šolanja, na različne načine v skupnih dejavnostih pokazal spodbujanje za učenje samostojnosti. Sogovornica, katere je oče predstavljal neavtoriteto, tudi zaradi njegove alkoholiziranosti ni bil veliko prisoten v njeni bližini, si je naredila sliko moškega, ki ženski nudi varnost, zavetje, kar oče ni bil. Predstava ideala partnerja torej, ki je nasprotje očeta. Po drugi strani pa je pristala pri človeku in je še vedno v začetku fasciniranosti romantične zaljubljenosti, ki ni ideal, in s katerim imata skupno podobnost za »zaslonom z napako«. Pri njej je opazno, da je »zaslon« dejansko z napako, saj je občutljivost, ki jo prepozna pri sebi, moteča lastnost partnerja. V odnosu z očetom, kjer je prevladovala tako avtoriteta kot alkoholiziranost, je sogovornica prepoznala ponavljajoče podobnosti v svojih preteklih partnerskih zvezah, kot je zaprt odnos in alkohol, česar je bil navajena v primarni družini s svojim očetom. V preteklosti je bil glavni vir konflikta očetovo pitje alkohola. Menim, da sta oba dejavnika, avtoriteta, ki omejuje, in alkoholizem povod za zaprte, oddaljene odnose v družini. Z zadnjim bivšim partnerjem pa je imela izkušnje v komunikaciji »ni se on znal pogovarjati«, ki se ji ponavljajo v odnosih z moškimi. V obdobju adolescence se je pogosto počutila čustveno zavrnjena s strani očeta, zaradi njegovih izjav ob njenem prekomernem prehranjevanju si je ustvarila negativno predstavo o sebi. Vidne težave v komunikaciji, ki jih je imela v odnosu z očetom, so dodatno pripomogle k njenim razhodom in pogosti menjavi partnerjev.



Vsaka od sogovornic je bolj ali manj zavestno izbirala čustveno naklonjenost partnerja kot nadomestilo primanjkljaja iz svojega odnosa z očetom. Močan moški lik, ki je bil izrazito prisoten v otroštvu sogovornic, je nakazovalo na to, da je oče bil običajno odsoten, ni ga bilo v intimnosti samega vzgojnega procesa, s tem pa je bil tudi otežkočen razvoj pristnega čustvenega stika z hčerjo. Sogovornice pravijo, da v odnosu z očetom ni bilo izkazovanja čustev, le ena poroča o tem, da je bilo izkazovanje čustev občasno prisotno, kar je doživljala kot čustveno sprejetost s strani očeta.

Strog, avtoritativen oče je hčeri posredoval stabilnost in disciplino, vendar je hrepenela po čustveni bližini in podpori. Pri njej so pri izbiri partnerja prevladali zavestni osebni razlogi, da sta se izbrala zaradi čedne zunanosti in skupnih zanimanj (opravljanje istih poklicev), poleg tega pa je bila odločilna tudi njegova čustvena naklonjenost (pozornost, ustrežljivost, izkazovanje ljubezni), kar je pogrešala v odnosu z očetom. Zanimivo je, da ista oseba navaja in prepozna vzorce svojega vedenja, ki jih je bila navajena pri obeh, tako pri očetu kot partnerju.

Isti zavestni osebni razlogi (razen opravljanja istega poklica) pa so se definitivno izražali pri sogovornici, ki je imela, kakor je opisala, dober odnos z očetom, vendar čustveno hladen in z distanco. Torej, iskala je nekoga, ki bi bil očetovo nasprotje, navkljub zavestnim nameram jo je privlačil njegov zunanji videz, podoben očetu in kot sama pravi, bolj burno izražanje čustev. Poleg tega ima partner izražene karakterne lastnosti očeta.

Na izbiro ljubezenskega partnerja se je pri sogovornici, ki je doživljala očeta kot verskega fanatika, izkazal pomemben vpliv njenega odnosa z očetom v preteklosti. Med pripovedovanjem o svojih izkušnjah iz otroštva v odnosu do očeta in trenutnem odnosu s partnerjem, je prepoznala podobne vzorce vedenja pri obeh, hkrati pa svojo reakcijo v tej isti situaciji. Pri tej sogovornici je bil oče poln lastnih pričakovanj o hčeri in si je naredil idealizirano sliko svoje hčere, kjer je ona tisto, kar je on želel, da bi bila v prihodnosti. Posledica tega je bila tudi, da je imela v odrasli dobi zabrisan občutek svoje identitete. V odnosu z očetom, ki nikoli ni spodbujal njenih lastnih misli, čustev in potreb, v resnici ni vedela, kdo je, ali kaj lahko pričakuje od ljubezenske zveze. Zato se ji dostikrat dogaja, da »on namesto tebe ve«. In je spet začutila tista čutenja, delala tista dejanja, kot ob očetu. Pri partnerju, ki je imel podobne izkušnje v svoji vzgoji, pa je te dele jasno prepoznala in jih sprejemala, kot nekdo, ki te dele že pozna iz svoje preteklosti. Pri njiju se pokaže vzajemen in nezavedni proces projiciranja drug v drugega. Trenutno je tudi v fazi svojega razmišljanja, kaj ona želi, ali se to, kar želi, ujema z njeno sedanjo zvezo. Izrazita podobnost v odnosu s partnerjem in očetom je tudi fizična odsotnost v imenu službe. Počuti se prikrajšano, kot je

bila v otroštvu, toda dodaja, da ne more nič spremeniti in da se lahko s partnerjem le o tem pogovarja, on pa je tisti, ki mora sam pri svojih prioritetah uvesti spremembe.

Pri vseh sogovornicah se spoprijemanje z željo po spreminjanju kaže kot toleriranje, sprejemanje »različnosti«, iskanje kvalitetne komunikacije. Zanimivo je videti tudi različne načine premagovanja napetosti (konflikt) v partnerskem odnosu. Pri dveh sogovornicah se kaže, kot reden pogovor ali pa kot opravičilo.

Rezultati, pridobljeni na vzorcu odraslih žensk so podprli psihološke razlage in obravnavane teorije o izboru partnerja. Omenjeni vzorec odgovorov je bil prevladujoč v uporabljenem vprašalniku, hčere so izbirale človeka, ki ustreza njihovim ponotranjenim doživetjem z očetom in njihovim odnosom.

Zavedam se, da sem se v pogovorih, ki sem jih transparentno razvila, dotaknila izredno kompleksnih pojavov vezanih na odraščanje, identiteto, čustveni razvoj, pojmovanje moškega in ženske v družbi, posebnosti družinskih dinamik itd. V nalogi predstavljene teoretične koncepte, sem skupaj s sogovornicami lahko raziskala le del te kompleksnosti. Govorila sem samo s 5 sogovornicami, vendar sem lahko zapisala in analizirala izredno bogastvo njihovega razumevanja in doživljanja. Pridobljeno znanje tako nedvomno prispeva svoj delež v raziskovanje teh kompleksnih odnosov.

## **5. RAZPRAVA**

Primarna družina in odnosi v njej posameznika zaznamujejo, a ne v taki meri, da spremembe ne bi bile mogoče. Ni jih preprosto doseči, jih je pa lažje, če se povezav očetove vloge v primarni družini – izbira partnerja - lasten odnos s partnerjem vsaj deloma zavedamo.

Na začetni stopnji odnosa partnerja ponavadi prihajata iz svojih socialnih vlog. Odnos vedno temelji na razmerju, predvsem na njegovi čustveni komponenti. Na tak način čutimo posebno povezanost z drugo osebo. Vsak človek nosi v sebi čustveni svet, ki je samo njegov in edinstven. Človek mora najprej svoja čustva prepoznati in jih sprejeti, da bi jih lahko delil z drugimi. Poznati svoja čustva pomeni biti zavesten, kako se v posamezni situaciji počutiš, kaj je tisto, kar v tebi sproži boleče oziroma prijetne občutke.

Sogovornice na prva mesta postavljajo pomanjkanje izražanja čustev v odnosu oče - hči. Izkaže se, da je vsaka od njih bolj ali manj zavestno izbirala čustveno naklonjenost partnerja kot potencialne primanjkljaje iz svojega odnosa z očetom. Le pri eni od sogovornic se je izkazalo, da ima predstave o idealu moškega. Partnerja se med seboj privlačita, ker sta si v

psihološkem pomenu podobna, pa četudi sta si navidezno nasprotna. Moteča je podobnost, ki jo partner nosi za »zaslonom«. Kot pravita Skynner in Cleese (1994), je eden izmed razlogov, zakaj se dva privlačita nezavedni mehanizem privlačnosti, za katerim se skrivajo podobnosti funkcioniranja družin, iz katerih sta izšla. Ljudje navzven oddajamo signale, po katerih se prepoznavamo, kakšni smo, in s pomočjo njih se poiščemo. Temeljni osebni pogoj, da začnemo z neko osebo navezovati trajnejši in globlji odnos, je ta, ali se nam zdi oseba privlačna. Privlačen nam mora biti tudi in predvsem odnos. Občutek, da nam je neka oseba privlačna, je le čustveni del ogromnega jedra, ki ga sestavljajo miselne, čustvene, vrednotne in motivacijske komponente. Lahko bi rekli, da je privlačnost s čustvi podkrepljeno pozitivno stališče, ki ga ima ene oseba do druge. Teorija pravičnosti poudarja pomen kooperacije in solidarnosti. (Hartfield, Utne, Traupmann 1997) Po tej teoriji ljudje v medosebnih odnosih stremijo po takšnih interakcijskih rezultatih, ki so sorazmerni njihovim vložkom in naporom za ohranitev interakcije. Ti vložki so lahko fizičen ali duševni napor, nadarjenost, privlačnost, prijaznost. (Argyle 1990) Če ostane neizravnano med vložki in rezultati interakcije, se pojavi nezadovoljstvo in poveča se verjetnost prekinitve interakcije.

Odnos med očetom in hčerjo vsako izmed nas zaznamuje in bolj kot se tega zavedamo, več možnosti imamo za pozitivne spremembe. Sogovornice prihajajo iz različnih družin, a jih združuje to, da niso imele izkušnje čustvene bližine z očetom. Videli smo, da so večinoma pri vseh v odnosu z očetom bile prisotne avtoritativne strukture, ki ustvarjajo napetosti in konflikte. Avtoriteta je bila prisotna, s tem tudi postavljene meje, ki so bile jasne in so se jih lahko držale. Istočasno je avtoriteta pomenila omejevanje, pa tudi varnost. Pri neavtoritativnih očetih pa je prisotna zmeda v dogajanju, otrok se sprašuje ali imam prav ali ne, niso jasno formulirane lastne meje. Negativna predstava o sebi, ki jo hčere dobi v odnosu z očetom, se kasneje izraža tudi pri njenem spolnem udejstvovanju. S površnimi, neselektivnimi menjavami fantov si gradi utvaro ljubljene in spoštovane. Opazne so razlike v komunikaciji, reševanju konfliktov, sodelovanju med partnerji in tudi z očetmi. Vse sogovornice so navajale, da stvari, ki jih motijo pri partnerju, pridejo na dan s pogovorom, v konfliktni komunikaciji pa tudi sledi opravičilo med partnerjema. Ena od sogovornic je specifično izrazila, da se počuti čustveno sprejeto v komunikaciji s partnerjem, ko jo posluša, sliši in upošteva. Želja po določenem spreminjanju pri večini obstaja. Vlaganja v zvezo so stalna, prav tako trud, saj le tako zveza raste. V pričujoči raziskavi sem pri sogovornicah ugotovila, da le malo vedo o tem, da na izbor partnerjev neposredno vpliva oče, kar sklepam tudi iz tega, da se v odnos s svojim očetom niso nikoli poglobljale. So pa skozi določena obdobja v sedanji ali pretekli partnerski

zvezi znale prepoznati podobnosti v odnosu s partnerjem, kar jim je pripomoglo k spoznavanju in razumevanju sebe.

V svojem diplomskem delu, sem se posvetila odkrivanju enega dela pomembnih vprašanj vezanih na odnos oče - hči in očetovega vpliva v procesu izbire partnerja. Partnerja lahko imata določene primanjkljaje v odnosu, ki sta jih sicer vajena iz svojih primarnih družinskih odnosov, vendar sta zaradi njih oba ranljiva. Če ozavešta, kaj je tisto, kar potrebujeta in zaenkrat nimata, ostaja to odprto polje za novo učenje skupnih sprememb, ki si jih želita. Iz vsega povedanega, se nam postavlja vprašanje, ali je tak odnos lahko idealno polje novega učenja na spremembah drugega reda. Spremembe drugega reda prinašajo nekaj novega in ne vzdržujejo istih vzorcev. Je priložnost spopadanja za novo učenje, je pa potrebno, da sta oba pripravljena za učenje, za spremembe. Priložnosti za novo učenje lahko osrečijo oba partnerja in naredijo njun odnos bolj zadovoljujoč.

Skozi teoretični in empirični del sem poskušala uporabljati koncepte socialnega dela. Sistemsko dinamičen pristop v socialnem delu govori o reševanju problemov, kjer ni vnaprej danih odgovorov, problemi pa tudi niso jasno definirani. Že sam cilj psihosocialne pomoči, kot ga pojmujeta de Vries in Bouwkamp (v Čačinovič Vogrinčič 1998), je ugotoviti posameznikov občutek pripadnosti in mu obenem pomagati k individualni svobodi. Spet sta v središču dve temeljni potrebi; po avtonomiji in povezanosti.

Za otroka je izredno pomembna izkušnja, da za razvoj občutka lastne vrednosti - občutka, da ne samo obstaja, ampak tudi nekaj pomeni - potrebuje starše, ki potrjujejo njegove potrebe in čustva. Z analiziranjem in interpretiranjem problemov drugih želimo navadno poučevati in razlagati, sugerirati svoje mnenje oziroma to, kar naj bi sogovornik mislil ali čutil. Z interpretiranjem, podobno kot s svetovanjem, pogosto povečamo obrambno naravnost sogovornika in se ravno tako postavimo v nadrejeno vlogo »eksperta«, ki ve več in bolje. Tudi tukaj uporabnika postavimo v podrejen položaj in mu jemljemo odgovornost za samega sebe.

Individualnost posameznika v socialnem delu je bistvena, saj vedno, ko raziskujemo epistemologijo uporabnika, opazujemo njegove predpostavke in pri instrumentalni definiciji problema uporabljamo njegov jezik. Vsak posameznik je bitje interpretacij, ki jih mora socialni delavec upoštevati in iz njih izhajati. Vseskozi moramo delovati z zavedanjem, da vsaka sprememba zahteva tudi stabilizacijo. Težimo k odpiranju novih vprašanj, da bi ustvarjali nove načine ravnanja s problemom. Socialno delo kot sistematično-nesistematični pristop lahko ponudi posamezniku oporo pri kreiranju njegove lastne zgodbe in ustvarjanju

novih načinov reševanja problemov. Sistematični smo, ko preverjamo svoje in uporabnikove predpostavke, ko uporabljamo načela sistemskega socialnega dela, opredeljujemo želeni razplet problema in minimalne cilje razgovora, obravnavamo vsak uporabnikov sistem kot avtorizirano zgodbo, usmerjamo uporabnike od problema k rešitvi,...Nesistematični pa smo v raznolikem odgovarjanju na raznolike probleme, v uporabi raznovrstnih pristopov, metod, v preizkušanju novih načinov reševanja problema uporabnika...Socialno delo torej kot stroka izpolnjuje kriterije znanosti kibernetike drugega reda in nosi samostojnost, odgovornost in negotovost kot gotovost višjega reda. Vse to pa umešča socialno delo kot tisto znanost, ki bo pomagala izboljšati interakcije med ljudmi in njihovim družbenim okoljem.

Vzorec vprašanih se je nanašal na populacijo odraslih žensk. Število intervjujev ni veliko, vendar pa je obdelano gradivo dokaj obsežno, kar je razvidno od števila pojmov, ki so bili odprto kodirani. Spraševala sem o odnosu oče - hči in očetovem vplivu na izbor partnerjev pri hčerah, ki se kaže v mnogih različicah. Določene značilnosti so jasno vidne pri vseh ( npr. prikrajšanost v čustvenosti očeta), vendar vplivov čustvene odsotnosti očeta nikakor ne smemo ocenjevati ločeno od drugih dejavnikov, ki vplivajo na izbiro partnerja ter poenostavljati ugotovitve posameznih raziskav. Menim, da daje moje raziskava določen vpogled v družinske vzorce in doživljanja odraslih žensk, odločanje za izbiro partnerja pa postaja pomembno za širšo sliko družbene dinamike, v kateri živimo.

## 6. SKLEPI

Sklenemo lahko, da so se ženske, sodelujoče v raziskavi, prav v ranljivem obdobju razvoja počutile prikrajšane na dveh ključnih področjih: v odnosu z očetom občutiti čustvenost in toplino kakor tudi v svojem iskanju identitete in neodvisnosti. Povezave med primarno družino in morebitnim lastnim partnerskim odnosom opazijo sogovornice z negativno izkušnjo v primarni družini.

Doživljanje očeta kot avtoriteto in fizična odsotnost očeta je pomenilo otežkočen razvoj pristnega čustvenega stika s hčerjo. Očetov delež pri vzgoji hčera je najpogosteje pomenilo igra z njimi, finančna varnost in v skupnih dejavnostih spodbujanje za učenje samostojnosti. Slab odnos med očetom in hčerko lahko negativno vpliva na njene kasnejše odnose z moškimi.

Ranljivost izhaja iz pomanjkanja pozitivnih doživetij, kot so sprejetost, potrditev, občudovanje, in sorazmerne moči negativnih doživetij, kot so: zavrnitev, nepotrditev, nespoštovanje.

Čustvena zavrnitev s strani očeta občasno spodbudi negativno predstavo o sebi, kar se izraža v odnosih z moškimi pri spolnem udejstvovanju. Predstave o idealu moškega se kažejo kot primanjkljaj čustvene odsotnosti očeta. Predstava idealnega partnerja je nasprotje očeta.

Skupna podobnost, ki jo imata partnerja za »zaslonom«, je moteča lastnost. Določena želja po spreminjanju motečih lastnosti partnerja se izraža kot poskusno razumevanje; toleriranje, iskanje konstruktivne komunikacije. Zavestni osebni razlogi za izbiro partnerja so: čedna zunanost, skupna zanimanja in čustvena naklonjenost partnerja.

Zavedanje vzorca v komuniciranju in ravnanju z bivšim partnerjem v preteklosti je lahko podlaga za novo učenje na spremembah drugega reda. Spodbujanje lastnih misli, čustev, potreb daje občutek lastne vrednosti in potrjevanje lastne identitete.

Ohranjanje odnosa je mogoče le s stalnim trudom in vlaganji.

Socialno delo je veda, ki je prilagojena in uporabna v času postmoderne. Upošteva namreč epistemologijo vsakega posameznika in medsebojno sodelovanje pri ustvarjanju zgodbe, biografije.

## 7. PREDLOGI

S predlogi ostajam znotraj teoretičnih konceptov, ki sem jih navedla v uvodnem delu. Zato lahko sklenem iz intervjujev, je, da potrebujemo ljudi stik s seboj in svojo otroško ranljivost preseči. Izpostavitve dinamike v odnosu oče - hči in očetovega vpliva na izbor parterjev, torej prepoznanje, kako delujejo ti vzorci v konkretnih situacijah, in ustvarjanje družinskih sistemov ali parov, je ključnega pomena pri načrtovanju nadaljnjih posegov v spreminjanju teh karakteristik in vedenja. Zato je potrebno za vsak tak vzorec videti in prepoznati, kaj ga poganja, katera podoba, katera identifikacija. Starši nam lahko dajo tisto, kar so v življenju dobili, poleg tega, kar so oni na sebi naredili, s pomočjo sprememb drugega reda.

Da bi se lahko hčere v polnosti razvile, je najprej potrebno prekiniti negativne oblike vzorcev s svojim očetom. Potreben je uvid v lastno delovanje svoje osebnosti. S tem, ko naredijo spravo s preteklostjo, se soočijo s ponotranjenimi doživetji iz odnosa z očetom, namesto, da bi jih zanikale in potlačevale. Za hčer je izredno pomembna izkušnja, da oče v svojem ravnanju z njo naredi prostor za spoznavanje drug drugega, da se znata pogovarjati, da zna oče potrditi njen razvoj ženstvenosti, da poskušata drug drugemu izražati bližino in naklonjenost. Tako hči lahko vzpostavi zdrav in konstruktiven odnos do moških ter odnos do spoznavanja in razumevanja sebe. Partnerja naj bi bila čim bolj zavestna svojega odnosa. Iskrena komunikacija med partnerji in sposobnost reševanja konfliktov v soočanju z realnostjo (pri tem mislim na odkritje za »zaslonom«) prispeva k tistemu, kar bi želela oba, da bi bilo v njunem odnosu drugače.

Iz sodobnih konceptov pa izhaja drug premislek; socialno delo z družino se usmerja v sedanjost in prihodnost in premakne poudarek iz preteklosti in sprave v raziskovanje podpore in virov moči za ustvarjanje odnosov, tudi partnerskih in življenja, ki pomenijo želeno spremembo. V tem kontekstu se mi zdi pomembno o tem več pisati in raziskovati. Predlagam nadaljevanje raziskovanja v to smer; poudarek želim postaviti tja, na odnos med očeti in hčerami, s konkretnega ravnanja s hčerjo, na pomen, ki ga to ravnanje ima za njun odnos in za kasnejši odnos s partnerjem. Menim, da bi se za nadaljnje raziskovanje tega dela in idealnega polja novega učenja za spremembe, lahko posvetili socialno-psihološkemu vidiku razmerij in pogledali, kako vpliva navezanost z očetom na dinamiko izbire partnerja. Raziskave, s katerimi bi ugotovili, kakšne so potrebe hčera v odnosu z očetom, na katerih stičnih točkah jim primanjkuje znanja, ter v njihovem odnosu z moškimi. Morda so prav na področju vpliva očeta na hčerin razvoj v zrelo žensko in njeno izbiro partnerja medkulturne raziskave zelo zaželeno. Gotovo obstajajo pomembne razlike med kulturama tudi v vlogi očeta v odnosih z hčerami.

## 8. POVZETEK

S spreminjanjem družbenih sistemov se spreminjajo tudi družinski odnosi, tudi odnosi oče - hči. Pravzaprav so ljudje tisti, ki se pri tem spreminjajo, kar se potem zrcali tudi v odnosih. Zato je oblika odnosa odvisna zlasti od trenutnega okusa njihovih udeležencev in potreb, pri čemer je oboje močno povezano s širšim družbenim dogajanjem, na področju družinskih odnosov.

Diplomsko delo obravnava vpliv očeta na hčerino izbiro partnerja, kar je gotovo pomemben problem tako v raziskovalnem kot praktičnem smislu. Tako pri oblikovanju teorij izbire partnerja kot v raziskavah so do sedaj posvečali premalo pozornosti odnosu oče - hči, zato sem v tem delu poskušala prikazati širši vpogled v dogajanje v tem odnosu. V praktičnem smislu pa je problem pomemben predvsem za same hčere, ženske, vsake med nami, ki ne uspemo razviti kvalitetnih, nebolečih odnosov z moškimi.

Vprašanja, na katere sem poskušala z raziskavo odgovoriti, so obravnavala: izkušnje sogovornic in doživljanja odnosa oče - hči, vpliv očeta v odnosu do hčere na njen izbor partnerja, pogled na dejavnike pri izbiri partnerja, razlikovanja med odnosom s svojim očetom in partnerjem, čustveno odsotnost očeta, očetov vpliv na hčerino razvijanje identitete, vzorce vedenja, pričakovanja in predstave v povezavi izkušenj iz svojega otroštva v trenutnem odnosu s partnerjem ter razumevanje lastnega partnerskega odnosa pri spoznavanju sebe.

Skozi raziskavo sem ugotovila, da na izbiro oblike partnerskega odnosa pri sogovornicah neposredno vpliva odnos z lastnim očetom skozi socializacijo. Vidna je prikrajšanost v čustveni bližini s strani očeta, a dobe postmodernosti ne vidijo kot ugodne za dosego več te naklonjenosti. Izraženo je dejstvo, da se v preteklosti niso poglobljale v odnos z očetom, čeprav prepoznavanje in zavedanje vzorcev iz preteklosti služi kot prostor za novo učenje, uvajanje sprememb. Sogovornice so izrazile pomembnost neprestanega vlaganja v zvezo. Socialno delo lahko pojmuje kot vedo, prilagojeno času postmoderne. Pomaga izboljšati interakcije med ljudmi in njihovim družbenim okoljem, kar je nepogrešljivo, ker je človek družbeno bitje. Diplomsko delo prikazuje duh časa, v katerem živimo, ter dinamiko odnosov v njem. Osebni pogledi sogovornic nas napeljujejo k širšemu obzorju razmišljanja v času sprememb.



## 9. LIERATURA

Arenes, Jacgues.

2003. *Je oče še del družine?* Ljubljana: Oka.

Asen, Eia.

1998. *Družine*. Ljubljana. DZS.

Bergant, Milica.

1970. *Teme iz pedagoške sociologije*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Bokan, Regina.

1991. *Vloga očeta med porodom*. *Otrok in družina* 10: 34.

Brajša, Pavao.

1987. *Očetje, kje ste?* Ljubljana: Delavska enotnost.

Brajša, Pavao.

1982a. *Človek, spolnost, zakon. Psihodinamika odnosov, seksualnosti in zakona*. Ljubljana. Delavska enotnost.

Buscaglia, Leo.

2008. *Očka, moj oče: hvalnica očetom*. Ljubljana: Elite izobraževanje.

Čacinovič Vogrinčič, Gabi.

1998. *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Černigoj Sadar, Nevenka.

2000. *Spolne razlike v formalnem in neformalnem delu*, V: Maca Jogan (ur.), *Tranzicija in (ne)enakost med spoloma*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Slovensko sociološko društvo.

Elium, Jeanne, Elium, Don.

2001. *Vzgoja hčera: vloga staršev v razvoju zdrave ženske*. Ljubljana: Orbis.

Frykman, Jonas.

1996. *Prostor za moškega*. V: G. Bergstrand (ur.), *Prostori moškosti: 8 esejev o odnosih med spoloma, starševstvu in moškosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Gordon, Thomas.

1991. *Družinski pogovori: reševanje konfliktov med otroki in starši*. Ljubljana: Tangram.

Gostečnik, Christian.

2001. *Poskusiva znova*. Ljubljana. Frančiškanski družinski inštitut.

Harville, Hendrix, Hunt, Helen.

2006. *Zdrav otrok in ljubezen staršev*. Ljubljana: Orbis.

Hays-Gilpin, K., Whitley S., D.

2000. *Arheologija spolov*. Ljubljana: Škuc.

Hendrix, Harville.

1999. *Najina ljubezen. Od romantične ljubezni do zdravega partnerstva*. Ljubljana: Orbis.

Hirschfeld, Tom.

2001. *Dober poslovnež, še boljši očka*. Tržič: Učila založba d.o.o.

Jelenc, Zoran.

1969. *Otrok si želi dobrega očeta*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Jogan, Maca.

1990. *Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kirk, Mary.

1999. *Dober zakon. Pot do uspešnega partnerstva*. Ljubljana: DZS.

Knijn, Trudie.

1987: *Father, the dependent authority*. V T. Knijn in A. C. Mulder (ur.). *Unravelling fatherhood* (48-61). Dordrecht: Foris.

Kompan Erzar, Katarina.

2001. *Odkritje odnosa*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut.

Kompan Erzar, Katarina.

2003. *Skrita moč družine*. Ljubljana: Frančiškanski družinski inštitut.

Ličen, Nives.

1996. *Družina kot učna izkušnja*. *Andragoška spoznanja* 2, 1: 5-12.

Marsiglio, Willian.

1995a. *Fatherhood scholarship: an overview and agenda for the future*. V W. Marsiglio (ur.). *Fatherhood: contemporary theory, research, and social policy* (78-101). London, New York, New Delhi: Sage.

Miller, Alice.

2005. *Upor telesa: telo terja resnico*. Ljubljana: Tangram.

Musek, Janko.

1995. *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy.

Nastran, Ule Mirjana.

2000. *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Parke, Ross D.

1996. *Fatherhood*. Cambridge Massachusetts: Harvard University Press.

Poljšak Škraban, Olga.

2002b. *Psihosocialni razvoj in razvoj identitete*. Študijsko gradivo pri predmetu Razvojna psihologija. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Praper, Peter.

1992. *Tako majhen, pa že nervozen!?* Ljubljana: Educa.

Puhar, Helena.

1985. *Ali smo starši res odpovedali?* Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije. Zbirka Družina in vzgoja.

Rebula, Alenka.

1999. *Globine, ki so nas rodile: zgodnje otroštvo v otroku in odraslem.* Celovec- Ljubljana- Dunaj: Mohorjeva založba.

Satir, Virginia.

1995. *Družina za naš čas.* Ljubljana. Cankarjeva založba.

Schierse Leonard, Linda.

2006. *Ranjena ženska: modeli in arhetipi v odnosu oče-hči.* Ljubljana: Sophia.

Schlentz, Kester.

1998. *Hura, očka bom!* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Sharpe, Sue.

1994. *Fathers and daughters.* London, New York: Routledge.

Skynner, Robin, Cleese, John.

1994. *Družine in kako v njih preživeti.* Ljubljana: Tangram.

Šugman Bohinc, Lea.

1997. *Epistemologija socialnega dela.* Socialno delo 36(4): 289- 308.

Šugman Bohinc, Lea.

2000. *Kibernetika spremembe in stabilnosti.* Socialno delo 39(2): 92-107.

Welwood, John.

1999. *Potovanje srca: pot zavestne ljubezni.* Ljubljana: Tangram.

Zavrl, Nataša.

1999. *Očetovanje in otroštvo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Žmuc-Tomori, Martina.

1989. *Klic po očetu*. Ljubljana: Cankarjeva založba

## **VIRI**

Balažic, Bojan.

1999. *Oče na prehodu tisočletja*. 27. avgust 2004, internetni vir  
(<http://www.geocities.com/debatni/ocev.htm>).

Čačinovič Vogrinčič, Gabi.

1993. *Oče- pravica do stvarnosti*. Časopis za kritiko znanosti 21(162-163) : 23-30.

Perosa, M. Linda, Perosa, L. Sandra, Tam, Ping Hak.

2002. *Intergenerational Systems Theory and Identity Development in Young Adult Women*.  
*Journal of Adolescent Research* 17(3): 235-259.  
(<http://jar.sagepub.com/cql/content/abstract/17/3/235.html>).

Moller, Kristina, Stattin, Hakan.

2001. *Are close relationships in adolescence linked with partner relationships in midlife? A longitudinal, prospective study*. *International Journal of Behavioral Development* 25 (1): 69-77.  
(<http://www.tandf.co.uk/journals/pp/01650254.html>).

Renner, Tanja.

1993. *Politika materinjanja ali »Father knows best: for him the play, for her the rest«*.  
Časopis za kritiko znanosti 21(162-163): 15-21.

Švab, Alenka.

2000. *Poti in stranpoti novih očetovskih identitet*. *Teorija in praksa* 37(2) : 248-263.

## **10. DODATEK**

### **10.1 VPRAŠALNIK**

#### **1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU**

Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?

S čim se je ukvarjal?

Kaj je za tebe bil oče?

Kako si ga doživljala?

#### **ODNOS OČE-HČI**

Kako bi opisala vajin odnos z očetom?

Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)

Kakšna je bila komunikacija z očetom?

Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)

Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrnjena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,...)

Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu,...?

Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?

#### **2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA**

Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?

Kako sta se spoznala?

Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?

Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?

Kako bi opisala vajino komunikacijo?

Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)

Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju,...?

#### **3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

Kaj je oče rekel o partnerju?

Kako je gledal na tvoje prejšnje partnerje?

Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?

Kako se je oče s partnerjem ujel?

Ali v svojem odnosu s partnerjem prepoznaš nekaj podobno, kot je bil tvoj odnos z očetom?(opiši)

Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,...)

Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?

## 10.2 INTERVJUJI

### Intervju A: Marijana, 35 let

#### 1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU

##### **Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?**

»...moj oče ja,...hmm je veliko hodil po službenih poteh, bil odsoten, vendar vsakič nam je s potovanj skupaj še za mojo sestro prinašal darila,...in sva bile tega zelo vesele. No, to so bile lepe stvari, mislim sej se je tudi, ko je bil doma rad ukvarjal z nama, bi lahko rekla delno srečna družina. To je en del zgodbe, drug del zgodbe, pa je bil pa ta, da je rad pogledal v kozarec. In s tem pa v bistvu, tam ni bilo lepo več, ker sta se z mamo dostikrat kregala, razburjala. Jaz se še danes zelo živo spomnem, kaj mi je bilo takrat zelo neprijetno, recimo teh njihovih preprirov ponoči, ko sta mislila, da z sestro spiva, pa ni bila velika hiša in se je zelo slišalo. Jaz sem se zbudila, zgleda, da sem imela tako rahel spanec, pa tudi to ni bilo treba, ker je bilo zelo glasno in mi je srce zelo hitro, divje utripalo od tega strahu, kaj bo. Kregala sta se, kdo je bolj kriv. Ok, lahko rečem, da je bil v bistvu bolj kriv on, zaradi tega, ker je pač pil. Mama je hotla nekako to situacijo, ne vem popraviti, mu je hotla dopovedati, da to ni dobro, s svojim načinom, njega je to še bolj razburilo, seveda tudi njo in včasih je prišlo do fizičnega obračuna. Takrat recimo, vem, da je mene bilo tako grozno strah, pa tudi kako zdaj mojo sestro zaščititi, da ona tega ne bi, če sem že jaz videla in slišala, da ona ne bo. Seveda je tudi ona, ker je bila zraven.«

##### **S čim se je ukvarjal?**

»Bil je nekaj časa turistični vodič, potem pa je to službo zamenjal, ne vem zgleda se je tako odločil, o tem se res nismo kasneje pogovarjali zakaj je nehal. V glavnem, pol je šel na Dnevnik kot komercialist, to je delal do penzije. In tudi pitje je čist nehal. Samo to je nehal, tako bom rekla, nič ne spije niti kozarca, abstinira. Zato, ker je sam prišel do tega, da mora abstinerati, ker če bo, tolk je bil iskren, če bo spil kozarec, lahko da ga bo spet nazaj peljalo v pitje. Je močna oseba, ampak star je zdaj 63 let, po moje prispeva k temu, ker se je tudi malo prestrašil za svoje zdravje.«

##### **Kaj je za tebe bil oče?**

»Zadnjih 10 let ni tako kot, da bi popival, ampak imel je ena obdobja, recimo npr. pred novim letom, ene 14 dni, pol ga je čez pol leta prišlo ali čez par mesecev. Imel je eno obdobje, ni bilo samo enkrat, ampak je imel kar en niz, 14 dni je on s prijatelji tam v lokalih popival. Je pa res, da se ga je zelo hitro prišel in včasih je bil zelo čustven, ko je prišel domov in je imel te izlive čustvenosti, da nas ima rad, včasih pa je bil tudi zelo nadležen, mislim tako negativen. Takrat zaradi njegovega pitja, ga v bistvu res nisem toliko marala. Takrat, ko mi je bil v redu, trezen, mi je bil zelo v redu, ker je bil zabaven. Znal nas je v dobro voljo spraviti, jaz ga imam tudi za zelo inteligentnega človeka, tudi če ni faksa naredil, geografija mu zelo leži, jeziki, to sem zgleda tudi malo po njem podedovala. Vseeno vidim, da noče, da mu možgani »zastojijo« zdaj, ko je v penziji rešuje križanke in je aktiven. Dojemam ga tudi zelo občutljivo, ki je po mojem mnenju, nisem strokovnjak, ampak mogoče je kakšne svoje probleme, frustracije, da ni mogel fakultete narediti ali bilo česa, to mu ni bilo vseeno, to se je videl, ker nama je s sestro vedno govoril »bodite pametne, naredite svojo šolo, faks, da vam ne bo žal kot je meni!« Mogoče je to v pijači utapljal. Sej tudi mojega očeta, ne bi ga mogla označiti kot enega tam pijanca, vedno je on to nekak, ko je prišel domov znal pokazati, da je družaben človek, vendar tudi labilen in zgleda da je takrat pijača prevladala. To je bil doberšen del otroštva, praktično imel je kakšna obdobja, ko ni nič nekaj mesecev pil, pol pa spet, pa spet ne. Ni imel konstantno, variiral je s pitjem.«

##### **Kako si ga doživljala?**

»Te trenutke, ko je pil, sem bila zelo jezna na njega. Recimo, sem jaz prišla iz šole, mami iz službe, on pa je prišel tak, nas je znal zelo zamoriti, ker je res veliko govoril, dopovedoval v različnih valovnih dolžinah. Meni je včasih šel zelo na živce v takih trenutkih in sem mislila: »Ej, kako nas lahko, mi smo tudi utrujeni in imamo vsak svoje probleme. Zdaj moramo pa še tebe tle prenašati!« včasih sem mu to tudi rekla, ampak v takem trenutku, če si mu rekel, itak ni zaleglo, ko pa je bil trezen, ni priznal oziroma ni se hotel spoprijeti, soočiti s tem.«

## ODNOS OČE-HČI

### **Kako bi opisala vajin odnos z očetom?**

»...ja ni, ni bil nikoli mogoče tako odprt, kot bi si jaz želela. Tudi zaradi tega početja, njegovega pitja, ni dosegel...na trenutke se mi je zdelo, da imava ta pravi odnos, vendar spet, ko je bil v tem obdobju, se je spet vse podrlo. In to je, pol leta in leta se gradilo, se porušilo, se gradilo in spet porušilo. Zaradi tega bi lahko dosti boljši odnos, če seveda, ne bi bilo tega pitja.«

### **Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)**

»On mi je dal veliko nasvetov, okrog prve moje vožnje, na inštrukcije. Me je bilo strah, kako bom. No, sem sicer mu jaz prva rekla »Dej a greva, me boš ti malo poučil voziti na kakšnem parkirišču.« In takrat sem vidla, da mu je godilo in da mi lahko pomaga, svetuje. Predvsem pa sva se znala ujeti z njegovimi šalami pri kosilu, ko smo bili zbrani vsi skupaj, nas je dosti krat v smeh spravil. Je bil tak, da je znal družbo gor držat, s te plati se ga tudi tako spomnem kot zabavnega človeka. Ljudje so ga imeli zelo radi, ko je bil trezen in zabaven.«

### **Kakšna je bila komunikacija z očetom?**

»Če združim vse trenutke, bi rekla tam srednje dobra, povprečna. Ne bom rekla zelo dobra, gleda na tista obdobja, ki so bila zelo nizko komunikativna. Je pa bila dobra, ko je pač on imel dobre dni, ko ni pil. Če seštejem vse to, naredim povprečje nekje na sredini. Aha, te trenutke komunikacije, mi je ostalo v spominu, tu sva se zelo ujela, ko sva se eno obdobje vozila skupaj, on je šel v službo in jaz v šolo. On je imel Dnevnik, kjer je bil zaposlen, jaz pa sem bila na srednji pedagoški šoli, to je zelo blizu in sva šla dostikrat skupaj, ker sva imela isto pot. Takrat vem, sva se veliko pogovarjala, različne tekoče stvari, na splošno. In sem se dobro počutila, dober začetek dneva. S tem mi je znal razbiti neprijetne občutke, kdaj pred šolo, ko vem, da me je kaj neprijetnega čaka in če nisi recimo bil dobro pripravljen, me je to kar malo tako pocrkljalo, zjutraj tistih 15 min, ko sva se vozila skupaj.«

### **Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)**

»Takrat, ko sva imela z mamo kakšen konflikt, v času moje pubertete, ker moja mami je imela včasih res prav, ker me je puberteta kar dost metala in ji dam čist prav, da je včasih znorela in ne vem, kaj mi rekla, ampak, kdaj pa tudi ni imela prav. In takrat, ko ni imela kdaj prav, vem, da je meni bilo zelo hudo, sem odreagirala tako, da sem se zjokala, pokazala. Meni jokati nikoli ni bilo težko, mogoče sem celo izpadla kdaj cmera, in takrat je on rekel mami »Zdaj pa nehi, zdaj pa ima ona prav!«

### **Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrjnena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,..)**

»Sprejeta, občudovana ja, mi je dal tudi to vedeti. To so bili sicer redki trenutki, ni bilo glih, da bi mi zdaj vsak dan komplimente dajal. Znal je ob tekem pravem trenutku oziroma v trenutku, ko nisem pričakovala, pa sem v bistvu rabila kakšen tak kompliment, pa mi je izrekel. Recimo pri šoli, če sem kaj dobro naredila, namreč eno obdobje sem imela šolo res katastrofalno, seveda takrat nič ni rekel, ampak potem, ko mi je šlo dobro me je pohvalil. Takrat, ko je pil, me je znal tudi užaliti, kontra poteza. »Ničesar ne delaš dobro! Itak brezveze, kar ti počneš! Kaj bo s tabo!« Počutila sem se zavrjneno, kot da ne verjame vame, da itak iz mene nič ne bo zato, ker sem odsotna preveč.«

### **Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu,...?**

»Ravno tega pitja, kakšen bo prišel domov iz službe. To vem, ko je, ko sem slišala ključ, sem prav tako v sebi, mogoče se nisem tisti trenutek to zavedala, da sem to počela, sem v sebi vedno tako potihom molila, da bo trezen, da bo v redu, da bomo v redu komunicirali. Tisti pozdrav, ko je pol sledil oziroma godrnjanje, sem takoj vedla, koliko je ura in takrat ti pol vse dol pade. V takih trenutkih niti nisem bila rada toliko doma, sem iskala ene svoje poti, sem šla ven. Sem pa človek, ki sem rada doma in mi je bilo včasih hudo, ko sem morala pač iti ven, da sem pobegnila od teh njegovih žaljivih besed, negativizma.«

### **Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?**

»Ko ni pil, to, ko nas je zabaval, govoril anekdote, vice. Ima zelo dober smisel za humor, ko je razpoložen. Ima sposobnost, ko govori, da te pritegne. Jaz sem ga zelo rada poslušala, se je dalo z njim zelo fajn pomeniti.«



## 2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA

### Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?

»Sem v eni fazi s prijateljem, bom kar ime uporabila z Gregorjom. Poznava se 5 let in sva bila prej samo prijatelja, zdaj pa recimo je to ene dva meseca nazaj, je pa nekak se mi zdi začetek sveže veze. Bila sva na enem podaljšanem vikendu v Italiji in takrat se je začel nekaj več tko iz tega. S tem, da sem jaz z njegove strani čutila naklonjenost že dalj časa, jaz pa sem pač skoz govorila »ne ne ne, jaz ga vidim samo kot prijatelja.« Ne vidim ga tako kot partnerja, recimo me ni privlačil. Moram pa reči, da sem pa skozi eno tako naklonjenost, ki sem jo čutila z njegove strani, da sem se tudi jaz vedno omehčala in sem ga začela sprejemati nekaj več kot prijatelja. S tem, da se je v enem tednu zadeva malo, mejčkan sva se odtujila, ker sem imela jaz prejšnji petek en izpad, ki ni bil prvi, bil pa je do zdaj v bistvu najhujši. To je izpad, ki je prišel kar iz lepega, imela sva se lepo. Najprej pri meni sva naredila eno večerjo lahko, potem sva šla v kino, me je zapeljal nazaj. Nekaj sva se pač pogovarjala, in ta pogovor, sem jaz, ...nekaj sem se razburila, skratka ne vem zakaj je do tega prišlo, a sem hotla nekaj od njega, da mi pokaže, tako kot sem jaz hotla, kot sem si jaz to predstavljala. Mogoče je to ta predstava, kot jo imam nečesa kot je bilo v preteklosti z bivšim partnerjem. Da bo tiste trenutke, ko sva se imela v redu, da bo bolj ognjevit, da bo bolj pokazal. On zelo pokaže, vendar na en drug način, ki meni je meni še zmeraj malo tuj. Mogoče jaz tega načina ne sprejemam, kot bi bilo dobro, da bi ga, ampak gledam še ene vzorce za nazaj, ki sem jih bila vajena in pričakujem, da bo on tako to delal. Ne sicer slabih stvari, ampak dobre stvari, ki jih je recimo imel moj bivši partner.«

### Kako sta se spoznala?

»Spoznala sva se na eni zabavi, od ene kolegice, praznovala je 30 let, to je bilo 5 let nazaj. Tako, da tam sva se spoznala, zakomunicirala in takrat sem mu dala svojo telefonsko številko, da se kdaj slišiva. Pogovarjala sva se vse mogoče, tudi sva prišla na temo, da sva oba dva v bistvu samska. Malo en pove drugemu kako je tisto bilo, tista zadnja veza, ki se je končala in sva naredila štos iz tega, čeprav nama verjamem ni bilo smešen pač prej, ko sva to doživljala, ampak takrat tisti pogovor najin, pa je bil tako bolj v smehu. Tako, da mi je bil zelo prijazen, prijeten fant. Sam res, potem pač sam ta leta jemala ga kot samo kolega.«

### Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?

»Tudi on je dosti naredil na tem, da se je stik ohranil, je bil pozoren. Če on sam ne bi bil takšen, tudi jaz ne vem če bi sama ohranila to, ...mislim, mora biti obojestransko, da se pač kontakt toliko časa ohrani.«

### Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?

»Bom začela, kaj mi je všeč, da bo bolj prijazno za slišati, ...všeč mi je to, da je zelo razumevajoč, dober poslušalec, da se z njim o sto in eni stvari pogovoriti, razgledan je, odgovoren, sam živi, mislim samostojen. To da je zelo pedanten, mi je v redu, samo me včasih zmoti. Kar me pa moti, mi ni všeč, da še malo preveč naivno gleda na svet, preveč da je samo vse dobro, ker ni. Jaz že gledam to je dobro to je slabo, imam že te ločnice, medtem ko on, pa še vedno, čeprav vidi, da je stvar slaba, jo še vedno hoče narediti za dobro. Mogoče si noče priznati, da je nekaj slabo, da ga to ne bo v slabo voljo spravilo. Vse hoče prikazati dobro. Ta njegova krhkost, občutljivost, me zmoti...jaz še vedno moškega sprejemam, vidim, da vseeno nudi eno zavetje ženski, če ne drugače s svojim objemom pa tudi lastnostmi. In recimo, včasih mi pri njemu tega zmanjka. Pozornosti je veliko, to ne, manjka mi moč mogoče, tista moška moč. Jaz sem zelo občutljiva, sej mogoče me zato moti, ker vidim, kot da bi bil on »ogledalo« mene. Bi pa rada, da bi pa mogoče bil moški malo bolj tako flegma, ...po tej plati, intimni, je zelo občutljiv. Takrat, ko sva bila kolega, ga res nisem spoznala s te plati, kot ga zdaj spoznavam. Pač v manjšem obsegu druženja, lahko zakriješ tudi tiste slabe stvari, ki so se ti zgodile, ne pokažeš občutljivosti, nisi ranljiv. Zdaj pa je to začelo prihajati na dan, seveda tudi zaradi mojih izpadov. Kakšni trenutki niso takšni kot bi oba hotla, da so ali pričakovala kdaj tudi jaz nisem odprta za to najino skupno, na čem gradiva, se še vedno umaknem vase. On dostikrat ostane brez tiste moči in da ne ve, kaj bi naredil. Tudi priznal mi je, da je on zelo ranljiv in se boji, da bo spet razočaran, ker je bil tudi on večkrat razočaran v vezah. Ravno mogoče zaradi tega, teh njegovih lastnosti, ker se mi zdi, da je takšen, občutljiv, mogoča za kakšne punce, ni bil zadosti dovolj moški, priznam, da tudi včasih mene to zmoti. Po drugi strani pa rečem, da je tako v redu, da kakšen, ki pa je »moški«, pa pogrešaš tisto bolj nežno plat pri njemu, pa bolj sočustvajoče, pa recimo ni. Tukaj pa je, treba je stvari tako gledati, ali je časa na pol polna, ali pa je na pol prazna.«

### **Kako bi opisala vajino komunikacijo?**

»Lahko je zelo v redu takrat, ko sem jaz zelo sproščena, ne čutim nobenih pritiskov. Ko pa čutim kakšne pritiske, ne najdem pravih besed, zaprem se vase, ni mi toliko do komunikacije in takrat pač on veliko govori, ker bi rad eno dost v redu vzdušje vseeno obdržal pri nama. Vendar pa mu ni nič pri tem jaz ne pomagam.«

### **Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)**

»Mogoče ne čustveno, ampak to glede spolnosti, ko je on rekel, da bi počasi šla v odnos. Ampak to nima zveze po moje s čustvenostjo, bolj za moj ego. Takrat ja, se počutim odvrnjeno, mogoče malo mi je čudno, da moškemu ne paše, hoče bolj počasi.«

### **Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju,...?**

»Spominjam se enkrat, ko sva se pripeljala domov in sem v avtu imela čustveni izpad. Nekaj sem se spomnila iz preteklosti, neprijetnega, sem se zjokala in takrat me je on nekako znal potolažiti. Rekel je, da on ne gre nikamor, da bo ob meni, to je meni zelo pomenilo. Me je zelo res potolažil in sem se počutila sprejeto.«

## **3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

### **Kaj je oče rekel o partnerju?**

»Ni ga še spoznal v živo, težko kaj reče. Po moje, noben se me ne upa nič vprašati zaradi tega, ker sta nazadnje starša mojo sestro spraševala, kakšen je Grega, ko sva šla na podaljšan vikend v Italijo. Moja sestra ga tudi pozna, že nekaj časa. Ona jim je povedala, da je zelo v redu in da sta lahko pomirjena.«

### **Kako je gledal na tvoje prejšnje partnerje?**

»Z mojim bivšim, tem dolgoletnim sta nekaj časa službeno sodelovala. Oba sta bila v teh komercialnih vodah, sicer v različnih podjetjih, ampak sta nekako imela skupne interese, službene poti. Nekaj časa ga je v redu gledal, ampak potem pa, ko je videl mene dostikrat, sem nesrečna, je pa seveda tudi on svoje spremenil.«

### **Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?**

»Za Gregorja ni še nič rekel, ker ga ne pozna. Smatram pa pod pomembno, da mojega partnerja oče sprejme in mi to pomeni, ampak po drugi strani, če mu moj partner ne bo všeč, pa da bom jaz v sebi ob njem dobro se počutila, bom pa rekla, njemu pa ni simpatičen. Takšno je življenje. Ne bom sedaj dala vse na njegovo mnenje.«

### **Kako se je oče s partnerjem ujel?**

»Trenutno je tako, midva sva na začetku veze, oče partnerja še ni spoznal v živo, ni bilo srečanja med njima.«

### **Ali v svojem odnosu s partnerjem prepoznaš nekaj podobno, kot je bil tvoj odnos z očetom?- opiši**

»Skozi stvari, ki mi jih je govoril oče, da jih treba tako delati, da so prav, mogoče se te stvari ne nanašajo ali pa se niso še pokazale, neke pomembne v tej vezi. Ampak, težko bi rekla, da najdem kakšne povezave,...razen mogoče to, da sem malo alergična, če vidim recimo, če se ga fant napije. Grega na srečo, prej ne kot ja. Za same podobnosti ne morem reči, ker niso še tako izražene.«

### **Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,...)**

»Ta občutljivost, oče in partner, sicer vsak po svoje to kaže, ampak oba dva imata tako močno ranljivo človeško plat. Na primer, če sem jaz imela izpad, se je Gregorju videlo in na obrazu, glas spremenjen, ta skrušenost. Rad bi meni pomagal v tistem trenutku, šla čez to, ko ni vedel, kako pomagati. Se je mogoče znašel v takem položaju, ko je bil nemočen in ranljiv. Oče pa tudi v zvezi, če so bili kakšni problemi, da je videl, da me nekaj zelo žre, mi je hotel pomagati, ampak recimo mi tisti trenutek ni mogel, ni znal.«

### **Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?**

»Grega je zelo na tem intelektualnem področju bolj vztrajal, kot moj oče. Se mi zdi, da je oče moj podlegel oviram. S partnerjem pa se razlikujeta v tem, ker se mi zdi Grega tak izpolnjuje svoje cilje, ne bo si pustil, da ga nekdo ali nekaj ovira pri tem, vztrajen. Razlika je tudi v pitju, ni nagnjen k alkoholu, ni agresije.«

## Intervju B: Nisa, 26 let

### 1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU

#### Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?

»Moj oče je bil zelo družaben, izhaja iz velike družine. V mojem otroštvu sva se bolj družila, zdaj pa, ko si malo starejši ni isto, niti nismo toliko skupaj. Že sam po sebi je tudi strog, je visok. Kdorkoli ga vidi, ga opiše »tvoj oče je sigurno zelo strog«, samo rad se heca, ko ga spoznaš vidiš, da je kul.«

#### S čim se je ukvarjal?

»Dela na železnici kot mehanik (popravljanje vlakov) več kot 30 let.«

#### Kaj je za tebe bil oče?

»Ne vem,...oče je bil. Predstavljal je avtoritativni lik v naši družini. Zdi se mi, da sem bolj njemu tako podobna po karakterju, mogoče se zardi tega dostikrat skregava.«

#### Kako si ga doživljala?

»V bistvu imam zelo malo v glavi o tem kako sem ga doživljala,...To njegovo strogost sem si razlagala, vedla sem, da je pač tak, malo sem se ga bala. Pa tudi to, imam občutek, da sem vedno njihova mala punčka, čeprav mi tega ne pokaže, recimo tudi, ko povem, da počasi bi se selila, kot da bi se ustrašil.«

### ODNOS OČE-HČI

#### Kako bi opisala vajin odnos z očetom?

»Res se nisem nikoli poglobljala v najin odnos, čeprav včasih sem bolj hodila z njim v naravo, zdaj pa ne. Sem doma s starši, ampak oče ima svoje opravke, jaz svoje, bolj malo se družimo.«

#### Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)

»Najbolj sva s ujela pri kartanju (žandar). Pa tudi to za naravo, midva sva bila vedno taka in mami, ko je šla z nami na hrib, pač ni mogla več, se je ustavila na sredini. Midva z očetom pa sva šla dlje še za dve uri.«

#### Kakšna je bila komunikacija z očetom?

»Slaba zelo, moj oče je bolj zaprt. Včasih mu tudi z bratom to hočeva dopovedati, da se on sploh ne zna pogovarjati, on je ali živčen, ni pa nikoli, da bi prišel, se usedel in lepo pogovarjali. Vedno je tako, da ko smo kaj začel, se skregali in to je bilo konec. Ima tudi tak glas, ko govori zgloda kot, da se dere in mene to začne motiti. Mogoče pa tudi on ni bil navajen v svojem otroštvu neke komunikacije, bilo je veliko otrok, drugačna vzgoja.«

#### Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)

»To mi je bilo najlepše, ko sem naredila šolo in mi je kupil masažno mizo. Počutila sem, da mu ni vseeno, čeprav je to material, meni bi veliko več bolj pomenilo kakšen objem. Mogoče on ne zna, nikoli nismo imeli tega. Znal je biti zaščitniški, stal mi je ob strani, ko sem se eno obdobje zelo počutila depresivno zaradi iskanja službe. Sem bila razočarana in takrat me je oče spodbujal, dal zagon za naprej.«

#### Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrjnena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,..)

»Sej zna povedati, da sem pridna, čeprav me zna bolj kritizirati. Kritike poudari kot kaj drugega, ne vem, a je hotel s tem povedati, da bi lahko bilo še boljše. Sprejeto sem se počutila, ko sem imela valetu in vsak je mogel odplesati s svojim očijem, to mi je bilo zelo lepo, da sva plesala. Ko sem pa bila mlajša, sem bila bolj močna, sem zelo rada jedla. To mi je zelo ostalo v spominu,...enkrat je rekel: »Dej malo smiri se, ne toliko jesti, glej kake noge imaš kot jaz!« To mi je bilo čudno s strani mojega očeta, kaj je rekel, je smotan, nesramen.«

#### Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu,...?

»Zelo mi je šel na živce, ko je pil. Tudi včasih, ko je prišel domov tak, sem raje šla ven, ker zna biti »dosadan«. Že tako se ne zna pogovarjati, takrat pa sploh neki, godrnjanje. To mi je bilo bedno. Včasih je veliko bolj pil, s tem tudi agresiven, z mami pa sta se kregala. Ravno teh, z alkoholom povezanih situacij sem slabo in z bojaznijo prenašala.«

#### Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?

»V redu mi je, ko me heca, je šaljivec, ko govori me spravi me v smeh.«

## **2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA**

### **Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?**

»Trenutno sem samska, zato bom govorila o vezi z bivšim partnerjem, ki mi je bil pomemben. Najino zvezo bi opisala bolj prijateljsko in tudi šla sva na tak način narazen. Čutila sem, da me ima rad, z njim sem začela žurati, veliko ljudi preko njega spoznala. Tako, da še vedno je v mojem življenju, sva prijatelja imava stike. Sva se seveda tudi kregala, zaradi njegove ljubosumnosti.«

### **Kako sta se spoznala?**

»Spoznala sva se, ko sem delala poleti preko študentskega servisa v Sladolednem vrtu. On je takrat nehal delati, čez dva dni je prišel po delavsko knjižico, takrat je mene zagledal, vsak dan je prihajal, vztrajal za pijačo. In potem sva šla, kasneje tudi na en žur skupaj, od takrat mi je ratal bolj luštan, kot na začetku, ko me ni nekaj posebno privlačil.«

### **Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?**

»Ker je bil tak luškan, všeč mi je, da je bilo vse spontano. Zelo sva se družila, vedno, ko sva se videla, me je znal nasmejati. To meni zelo pomeni, da me fant zna nasmejati.«

### **Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?**

»To mi je bilo všeč, skoz se je znal hecati, motilo me je da je bil pesimist, na vse je gledal črno, kadil travo. Vmes me ni motilo, sem vse skupaj spoznavala. Nekako sem to sprejela, ampak potem vidiš, da te to vedno bolj moti. Znal je isto dosti piti alkohol, kar me je motilo.«

### **Kako bi opisala vajino komunikacijo?**

»To najino, ... če sva imela kakšen problem sva se pogovorila. Je pa bil tak, je govoril, da ženske smo itak čudne, da bi se skoz nekaj pogovarjale, da delamo probleme iz enega majhnega problemčka. Imam občutek, da se moškimi ne zdi to tako pomembno. To je vplivalo na najino komunikacijo, čeprav tako sva vedno bila še skupaj. Ni se znal pogovarjati, to je sigurno tudi prispevalo k najinemu razhodu, imam pa tudi take izkušnje okrog komunikacije z drugimi fanti.«

### **Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)**

»To mi je pa s tem pokazal, da mi ni zaupal. Kako bi rekla, ... ljubosumen je bil. To me je motilo in sem se počutila zavrnjeno, ker se mi je zdelo, kot da mu nič ne pomeni to kar sva imela, kot da ne naredim dosti za najino vezo.«

### **Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju,...?**

»Bil je zaščitniški, sprejeto sem se počutila, da me je vedno peljal med svoje prijatelje, sprejel me je, veliko smo bili skupaj v družbi.«

## **3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

### **Kaj je oče rekel o partnerju?**

»Ni mu bilo všeč, da ni iste vere. Je bil Slovenec, to mojemu očetu ni bilo v redu in je rekel, da ga tudi noče spoznati.«

### **Kako je gledal na tvoje prejšnje partnerje?**

»U bistvu en drug, s katerim sva bila leto skupaj, ... je pa bil pri meni, tudi ko je oče bil zraven. Takrat je bil oče bil smešen, normalen. Kljub temu, da pa je tudi ta bil Slovenec, se je sprijaznil z leti in nekako sprejel, ni pa nikoli pokazal velikega zanimanja, da bi ga rad bolje spoznal. Povedala sem mu tudi, mi živimo tukaj, in pač ne morem zdaj izbirati.«

### **Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?**

»To se mi je zdelo, ... ko je rekel, kaj se boš zdaj v Cerkvi poročila, kaj mi je gleda na to, da smo muslimanske vere. Od takrat sem se jaz zaprla, to mi je dalo misliti, ker nisem potem določene stvari govorila doma, bolj smo imeli zaprt odnos, več prikrievanja.«

### **Kako se je oče s partnerjem ujel?**

»Nista se mogla ujeti, ker tudi oče ni želel, da ga spozna. Sama pa tudi nisem vztrajala k temu, moj oče je pač takšen.«

### **Ali v svojem odnosu s partnerjem prepoznaš nekaj podobno, kot je bil tvoj odnos z očetom?- opiši**

»Z mojim bivšim omenjenim partnerjem, sva imela bolj prijateljski odnos, bolj blizu, več stvari sem mu lahko zaupala recimo, ki jih očetu ni bi nikoli. Bolj z drugimi fanti, ki sem jih spoznavala vidim podobnosti, kot je alkohol, zaprt odnos.«

### **Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,...)**

»To, da sta oba dva bolj šaljivca, družabna, zaščitniška. Bolj to je prišlo do izraza. In, ko je rad spil, je bil dost agresiven, na živce mi je šel, tako kot oče.«

## **Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?**

»Vsak po svoje je imel različno vzgojo v mladosti. Partner je odraščal brez stika s svojim očetom, sta se z mamo bila ločila tako, da ga ni niti poznal.«

### **Intervju C: Živa, 30 let**

#### **1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU**

##### **Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?**

»Moj oče je bil odsoten, zelo veliko delal, borec za življenje, zafustriran. Ko sem bila majhna, nisem takrat analizirala najinega odnosa oz. njegovega vedenja, pač nič mi ni pustil, nadzor je hotel imeti nad mojim življenjem. Imel je huda pričakovanja, blazno je nekak želel mene usmerjati v vero oz. vse v duhu krščanstva. Živel je po nekih pravilih kaj je družbeno sprejemljivo, družbeno nesprejemljivo, kaj bodo sosede rekli, ... zelo je bil usmerjen v te družbene vrednote. Jaz sem pa bila taka, zelo premišljala s svojo glavo in posledično, glede na to, da je bil on kontrolski tip, me je hotel nadzorovati, sem bila jaz zelo, zelo uporniška. Velikokrat sva se našla v konfliktnih zaradi tega, ker me je hotel okolupit v tista njegova prepričanja in vrednote, jaz pa sem se zelo branila tega.«

##### **S čim se je ukvarjal?**

»Dela še vedno kot vodja izmene v kuhinji.«

##### **Kaj je za tebe bil oče?**

»Ko sem bila čisto majhna je bil zame »Bog in batina«, potem pa je bil zelo omejujoč zame, zelo me je omejeval in itak je bil zame človek »ti mene ne razumeš!«. Niti se tudi ni spuščal v to, da bi me spoznaval, kdo zares sem jaz, ampak ne zato, ker ne bi tega želel, enostavno ni poznal, samo svoja pričakovanja je »fural« in živel v svojih iluzijah, kdo jaz sem. Živel je v tistih fantazijah, kjer sem jaz tisto, kar je on želel, da bi tisto bila v prihodnosti.«

##### **Kako si ga doživljala?**

»...ni, ful ni spomina o tem kako sem to najino sceno doživljala. Mogoče zaradi tega, ker je veliko delal, mene pa je mama imela v varstvu. Ampak zdaj razumem, zakaj se je to dogajal, je pač mogel naju z mamo vzdrževati, službo je pač tako imel, so bile tri izmene in ni bilo druge variante.«

#### **ODNOS OČE-HČI**

##### **Kako bi opisala vajin odnos z očetom?**

»Ja, samo v tem je bilo v najinem odnosu, da je on imel neka svoja pričakovanja, ki jih je meni hotel vsiljevati, jaz pa jih nisem sprejela zaradi tega, ker sem nekako intuitivno doživljala svet. Tiste stvari, ki jih on mene učil in govoril, če meni niso tu notri klapale, jih pač nisem sprejela. Zato so konflikti prihajali, ker seveda nisem živela po njegovih pričakovanjih oz. po predstavi, kakšna naj bi jaz bila. Jaz imam tak spomin od njega, da je verski fanatik, da me silil v Cerkev, na romanje, nimam spomina, da bi mi se midva sproščeno pogovarjala ali kakšen sprehod.«

##### **Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)**

»Ujela sva se, ko je njegova maska padla, ker je bil med sodelavci čisto druga pojava, drugačna, kakor je bila. Takrat sva se znala dejansko oba dva spontano pohecati To se je tudi recimo parkrat zgodilo, ko je bil s svojimi brati, je spet ta maska padla. Vedno, ko je bil v družbi nekoga drugega, se je on kot oseba spremenil.«

##### **Kakšna je bila komunikacija z očetom?**

»Ni je bilo, drla sva se en na drugega. Jaz sem bila uporniška in sem hotla obdržati in obvarovati svoj prav, to je seveda obudilo njegove interese.«

##### **Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)**

»Mogoče se je parkrat zgodilo, da sem imela s partnerjem konflikt (midva imava tudi dva majhna otroka) in je on, enako razmišljal kot jaz in se postavil za mene.«

##### **Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrjnena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,...)**

»On je mene znal zelo hitro zavrniti, samo po moje nezavestno, s temi svojimi izjavami. Tipičen primer pri njem je, da jaz kadim in on tega blazno ne odobrava, okrog tega se midva še vedno kregava, on to poskuša zmanipulirati na tak način »aha, mama, ki kadi je slaba mama«, to je način s katerim mi pokaže zavračanje. Ponosen je pa ne moje kakšne dosežke, npr. diploma v roki, me pohvali.«

### **Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu?**

»Bala sem se situacije, ko sem bila še najstnica in se zunaj družila z ljudmi, da ne bi prišel težit, ker je on blazno rad prihajal zunaj težit in meni delati sramoto pred njimi. Bala sem se ja, ker sem vedno gledala, kje je zdaj on, od kje bo zdaj prišel.«

### **Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?**

»Vedla sem, da kljub temu kolikor sem se počutila neodobravano, nesprejeto, sem čutila, da bo pa vedno vse za mene naredil, da bo za mene dobro, se odločil ne glede na najin krhek odnos.«

## **2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA**

### **Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?**

»Ja se razumeva, še najbolj, kadar se imava rada in sva sočutna drug do drugega, kadar sva od življenja na sploh pod stresom, se malo manj razumeva.«

### **Kako sta se spoznala?**

»On je delal v enem lokalu, ki je bil v bližini, kjer sem jaz živela. In sem potem enkrat šla s svojim prijateljem na pijačo in je on mene opazil. Je pa bila ena dobra gesta z njegove strani, jaz sem komaj se na novo vselila in sem vprašala, če ima kakšen kozarec. Ko sem odhajala takrat s pijače, mi je dal ta kozarec z vodo. Jaz sem pa tudi delala v enem drugem lokalu in je on prišel iz ene druge službe, si me je zapomnil. Takrat sva se zmenila, da bova šla skupaj na eno juhi in tako se je začelo. Res sva šla na juho, to me je fasciniralo, da me ni povabil na pijačo, ampak na juho.«

### **Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?**

»Nisem se odločila, tako je nanoslo. O tem sem velikokrat razmišljala, kaj je bilo takrat, da se jaz nisem nič odločila. Jaz sem se odločila samo, da bom takrat šla na juho. To je bila edina odločitev, ki sem jo jaz v tej zvezi naredila, vse ostalo je šlo kar tako spontano. In sem dostikrat razmišljala v zvezi s tem, zakaj nisem nič razmišljala. Recimo, zdaj ne bi nikoli tega naredila, zdaj je preveč,...zdaj razmišljam, kaj jaz želim, a to paše s tem, kar jaz želim.«

### **Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?**

»Po moje to, da je muzičar, me je privleklo. Zdaj, ko imamo družimo, me moti, da je ful odsoten in zaposlen. In da, bo prej najdel čas za vaje, kakor za družino. Všeč mi je njegova spontanost, ustvarjalnost, je blazno organiziran, pošten, dobro se mi je z njim pogovarjati.«

### **Kako bi opisala vajino komunikacijo?**

»Midva se trudiva pogovarjati, ko sva oba prisotna. Imava zelo malo časa za komunikacijo, ker če je nekdo skoz odsoten, se je težko pogovarjati. Tukaj je ovira, se počutim prikrajšano, bi rada se pogovorila o čist praktičnih stvareh, organizacija, družina, otroci in je težko, ker je ful malo z menoj. Tisti čas, ki ga nameniva komunikaciji, pride spontano, se o marsičem pogovarjava, tudi o globljih stvareh.«

### **Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)**

»Tudi to se počutim,... glih to, da me ni poslušal, ignoriral, zavračal to, kako se jaz počutim in kaj se meni dogaja. On je blazno razumski tip človeka in vse proba analizirati. Da ni bilo tega spoštovanja v njem do mene, da bi to sprejel, kaj jaz njemu govorim oz. kaj želim, da se spremeni. Na primer, bom rekla, ful sem utrujena, ne bo on tega dojel: »Joj, Živa je rekla, da je ful utrujena, ji bom verjel, dej kaj lahko naredimo,...pejd počivat, bom sprejel. Ne, on bo začel analizirati: »lej sej, danes si samo to pa to delala, kako si lahko utrujena«. Ob njemu sem se počutila kot »zadnji vagon«. Prvo je bila vedno služba, drugo prijatelji, tretjo otroci, jaz sem pa bila tista ta zadnja.«

### **Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju,...?**

»Takrat, ko me poslušša in me sliši, upošteva. To se redki trenutki, kadar se poglobljeno pogovarjava.«

## **3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

### **Kaj je oče rekel o partnerju?**

»Na začetku ga ni sprejemal, potem pa ob moji nosečnosti, takrat pa ga je u bistvu že nekako mogel.«

### **Kako je gledal na tvoje prejšnje partnerje?**

»Jih tudi na začetku ni maral, je pa spoznal samo enega prej bivšega partnerja, s katerim sva imela tri leta resno vezo. Zanimivo pa je, ko sva tudi midva končala in ko sem jaz z Tomažem začela, pa Tomaža ni maral, pa je ta prvega v nebesa peljal. Sedanja situacija mu ni bila prava, preteklost pa ni več dosegljiva.«

### **Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?**

»Nič se mi ni zdelo pomembno. Zdavnaj sem se jaz od staršev odselila, odcepila in mi je pomembno, kar jaz mislim, ostalo pa kritično prečenim.«

### **Kako se je oče s partnerjem ujel?**

»Na začetku ga je pošiljal v vse možne kraje (v pm-je), ni imel zadržkov o njem, pred njim govoriti. Je pa bil partner »nakuliran«. Stike imava sedaj izključno zaradi otrok, ker sem želela da se otrok in stari starši poznajo. Stike smo začeli usmerjati v to smer, zavedal se je vedno bolj tega, da imamo neka svoja pravila in živimo ob svojih pravilih, bolj ko se bo on vmešaval v naša pravila, bolj se bo oddaljeval. Rabili pa smo ves čas, do zdaj in še jih, da smo postavili meje.«

### **Ali v svojem odnosu s partnerjem prepoznaš nekaj podobno, kot je bil tvoj odnos z očetom?-opiši**

»O tem sem jaz že večkrat začela razmišljati, pa nikoli nisem dokončno premislila. In so podobnosti, definitivno so. Moj oče je bil zelo odsoten in tudi on (partner) je odsoten. To se pravi, da imajo najini otroci manj očeta na podoben način, kot ga nisem jaz imela. In spet v imenu službe, treba delati. Tudi to, kot sem prej omenila je zelo razumski in se dostikrat dogaja »da on namesto tebe ve«, nastopa kot, da on namesto mene ve, ali sem jaz res utrujena ali nisem. Isto je moj oče delal. Recimo tudi, če sem se ob svojem očetu počutila, da je neka situacija brezizhodna, da je samo še obup, sem se sesula in jokala. V najinem odnosu sem tudi to delala par let nazaj, ko se mi je zdela situacija brezizhodna, sem se sesula in zjokala. Tu sem zelo začutila, isto sem se počutila.«

### **Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,..)**

»Oba dva rada pomagata ljudem, oba sta prepričana v svoj prav, brihtna.«

### **Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?**

»Partner se ukvarja s športom, oče nič športa, partner pozitivno gleda na svet, on totalno negativno. Partner je uspešen, oče stoji, stagnira na točki.«

## **Intervju D: Ana, 32 let**

### **1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU**

#### **Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?**

»Za svojega očeta lahko rečem, da je bil zelo strog pri vzgoji. U bogati ga je bilo potrebno, do srednje šole sem se ga, tako strogega, kar bala. Zanj je bilo najpomembnejše, da končam šolanje uspešno oz. čim boljše ter, da pridem do dobrega poklica. Bil je zelo tradicionalen oz. staromodni pri moji vzgoji, bolj kot pri bratovi (npr. po šoli sem morala najprej narediti nalogo, potem sem šele lahko šla s prijateljicami ven in tudi zelo kmalu sem morala biti tudi doma.). V srednji šoli, če sem želela ven oz. na zabavo, je moral vedeti, kam grem, s kom grem in potem sem šele lahko šla. Seveda sem morala biti, ob petkih in sobotah ob desetih zvečer doma.«

#### **S čim se je ukvarjal?**

»Bil je delavec v skladišču, kasneje je naredil izpit za voznika viličarja in delala na tem delovnem mestu in na koncu je delal na carini kot varnostnik (nekaj podobnega). Ob prostem času je zelo rad delal na vrtu, prav tako je zelo rad ribaril.«

#### **Kaj je za tebe bil oče?**

»Za mene je bil moj oče starš, ki je meni in za svojo želel vse najboljše v življenju. Skrbel je za nas. Bil je človek, ki je s trebuhom za kruhom prišel v Slovenijo, da bi lahko delal si ustvaril družino in boljše živel kot bi živel, če bi ostal doma. Imel je končano osnovno šolo. Tudi sam ni imel, ne vem kakšno vzgojo, zato tudi sam ni znal vzgajati drugače.«

#### **Kako si ga doživljala?**

»Doživljala sem ga večkrat bolj negativno, nisem razumela, zakaj je tako strog in sem bila zaradi tega tudi zelo jezna nanj in sem mu to tudi zamerila. Vendar danes, kot odrasla oseba, gledam na vse skupaj precej bolj zrelo in razumem, kaj je želel. Želel je, da bi bolje živela kot on in mami, da bi imela dobro izobrazbo in da bi se zaposlila in bila finančno priskrbljena. Prav tako, se je tudi vedno bal, da ne bi imela fanta, ki me nebi imel rad in nebi znal poskrbeti za mene. Mogoče ga zdaj doživljam bolj pozitivno in mi je tudi težko misliti oz. se spomniti na slabe dneve, saj je tri leta od kar je umrl in ne želim misliti nanj kot na negativno osebo.«

### **ODNOS OČE-HČI**

#### **Kako bi opisala vajin odnos z očetom?**

»Najin odnos ni bil kot v pravljici, vendar kot sem že prej omenila, tak je pač bil, kot je bil. Do mene in brata je bil zelo zaščitniški, tako kot vsak starš. Če sem bila žalostna, me je poslušal, znal tudi potolažiti. Vedno se mi je zdelo, da mu je nerodno izkazati svoja čustva do mene. Vem, da je bil name ponosen in s tem se je tudi znal pohvaliti pred prijatelji, ampak meni to ni zadosti krat pokazal. To sem

najbolj pogrešala, pohvalo, čustva z njegove strani. Šele, ko sem diplomirala na visoki šoli mi je povedal, da je zelo ponosen name. Zanj je bila vedno najpomembnejša moja izobrazba. Kar, šele danes dobro razumem. Res, da se z njim nisem pogovarjala o svojih pubertetniških problemih, zato je bila mami ampak glede šole, problemov s strani učenja, sem mu lahko vse zaupala. Prav tako je poskrbel in gledal, da sem poleg šole lahko obiskovala krožke v sklopu šole (plesni, pevski, rokomet...).«

**Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)**

»Druženje z mojim očetom ni bilo tako, da bi se ves čas dogajalo. Mogoče so to bili posamezni trenutki: učil me je voziti kolo, naučil me je plavati, vozil me je k dedku mrazu, z bratom naju je vozil v vrtec. Ker je mama delala večkrat popoldan je moral skrbeti za naju z bratom, peljal naju je v gledališče, v park Tivoli, bil z nama doma in naju nadzoroval pri učenju,....«

**Kakšna je bila komunikacija z očetom?**

»Komunikacija med nama je bila večkrat končana s preprirom, zaradi mojega pubertetniškega kljubovanja, kar pa on ni razumel, niti dovoljeval. Ko sem bila že starejša sva se pogovarjala o stvareh, ki se posredno nanašajo na našo družino. Tudi o mojih partnerjih, ki sem jih imela. Predvsem pa se je rad pogovarjal z menoj o mojem poklicu, ali sem zadovoljna pri delu. Med nama je bila vedno ena črta, ki naju je ločevala, da bi si povedala stvari, ki so bila pomembna za najin odnos.«

**Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)**

»Največjo podporo sem čutila s strani očeta, ko sem prekinila zadnji partnerski odnos s fantom, s katerim sem skupaj živela. Ko sem prekinila zvezo, mu nisem takoj povedala, ampak vedel je, da se je nekaj zgodilo in da mi je hudo. Čez nekaj tednov sem mu povedala in takrat sva se prvič, res dolgo pogovarjala, poslušal me je, ni dajal nobenih očitkov ali pripomb. Takrat sem videla, da me ima rad in da mu ni vseeno kaj se z menoj dogaja v življenju.«

**Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrjnena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,..)**

»Skozi posamezne faze mojega življenja sem seveda občutila vse to s strani očeta; so bili dnevi, ko sem vedela da me sprejema takšno kot sem, da sem občudovana, če mi je uspela določena stvar, ki sem si jo zadala v življenju in seveda sem čutila tudi, da sem zavrjnena z njegove strani. Mogoče ni ravno zavrnil mene ampak, ko sem imela zadnjega fanta, ga nikakor ni mogel sprejeti in zato se je začel odmikati tudi od mene. Ni želel komunicirati z njim, ker je imel slabo mnenje o njemu. Ampak s časoma se je tudi to uredilo, ni bilo ravno super ampak smo spet komunicirali.«

**Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu,...?**

»Zelo je bil strog, če nisem prišla pravi čas domov, kadar sem bila zunaj čez vikend. Takrat, je bil zelo hud, samo grdo me je pogledal in bilo mi je vse jasno ( do nadaljnega nič izhodov čez vikend.).«

**Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?**

»Kljub vsemu bi se nanj lahko zanesla in tudi finančno varnost nam je kolikor je lahko, nudil. V času njegove bolezni se najraje spominjam pogovorov z njim, kar jih prej ni bilo nikoli takih. Pogovor med dvema odraslima osebama, pogovor med očetom in hčerko. Takrat sva si končno povedala vse, kar je ležalo nad najinim odnosom, res da komaj na koncu njegovega življenja, samo to mi zelo veliko pomeni in to mi bo ostalo tudi najbolj v spominu.«

## **2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA**

**Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?**

»Moja zadnja zveza s partnerjem je bila na začetku krasna, vse je bilo super, dokler je trajala začetna zaljubljenost. Kasneje pa so različni dogodki, situacije, odnos med nama, njegova družina in moja mogoče začele krhati najin odnos. Verjetno, če bi se medsebojno bolj spoštovala in si zaupala ter se seveda imela bolj rada bi tudi to lahko preživela. Ampak sporazumno sva se odločila, da v tej zvezi ne moreva ostati skupaj, ker si to ne želiva.«

**Kako sta se spoznala?**

»Spoznala sva se na morju in sicer sem na društvu mišično obolelih delala preko počitnic. Tudi on je bil tam zaposlen.«

**Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?**

»Na začetku niti ni bila to velika ljubezen ampak počasi sem ga spoznavala in ugotovila, da fant sploh ni slab. Bil je zelo pozoren, spoštljiv, preveč ustrezljiv, izkazoval mi je ljubezen z besedami...«



### **Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?**

»Njegova skrb do brata, ki je bil prav tako invalidna oseba s potrebami. Všeč mi je bil njegov odnos do mene. Motilo pa me je, da se ni znašel v življenjsko, zelo pomembnih situacijah. S časoma sem ugotovila, da si z njim ne bi upala, niti si nisem želela ustvariti družine.«

### **Kako bi opisala vajino komunikacijo?**

»Najina komunikacija je bila bolj enostranska, več sem govorila jaz kot on, kar nisva znala vzpostaviti komunikacijo, kar me na začetku sploh ni motilo, kasneje pa vedno bolj.«

### **Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)**

»Imel je brata, s katerim je skupaj živel in zanj skrbel, potem pa sem se pojavila jaz in sledile so same neprijetne stvari s strani njegove družine in sorodnikov. Nihče nama ni privoščil, da sva skupaj, saj jih je skrbelo kdo bo skrbel za brata, če bo z menoj. Včasih so bili v pogovoru z menoj žaljivi in takrat sem pričakovala njegovo podporo, ki pa jo nisem nikoli dobila. Raje je prizadel mene kot svojo družino.«

### **Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju...?**

»Sprejeto sem se počutila, ko mi je pomagal pri izdelavi diplomske naloge, pomagal mi je moralno, finančno. Takrat sem mu bila zato zelo hvaležna in takrat se mi je zdelo, da mu nekaj pomenim.«

## **3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

### **Kaj je oče rekel o partnerju?**

»Prvo srečanje med njim in mojim očetom je bilo zelo negativno. Oče mu je zameril, da se ni predstavil, ko je prvič prišel k nam in to mu je zameril. Potem pa so bile še druge stvari. Moji mami je vedno govoril, da je on z menoj, samo zaradi denarja in nič drugega.«

### **Kako je gledal na tvoje prejšnje partnerje?**

»Do vseh mojih fantov, ki naj jih ne bi imela, ampak sem jih imela je bil zelo kritičen, najprej jih je moral spoznati, potem pa sem lahko bila z njim. Zelo mu je bil simpatičen fant s katerim sem plesala na maturantskem plesu, ker je bil prijazen in lepo vzgoje fant.«

### **Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?**

»Takrat nič, ker sem zelo trmasta tako kot on, se nisem kaj preveč menila za njegovo mnenje. Res pa je, da je zadnjega fanta, na žalost dobro ocenil in to sem spoznala prepozno. Verjetno starši res bolje vidijo.«

### **Kako se je oče s partnerjem ujel?**

»Ni se ujel do zadnjega leta preden sva se razšla. Takrat se je z njim pogovarjal, celo na vrtu sta skupaj delala. Oče mu je na začetku pač povedal določene stvari, ki so ga motile.«

### **Ali v svojem odnosu s partnerjem prepoznaš nekaj podobno, kot je bil tvoj odnos z očetom?- opiši**

»Slaba komunikacija, moja ne toleranca do njegovih mnenj, nasvetov. Na koncu je obveljala moja...mogoče tudi to, da sem se do njega obnašala tako, kot sem se do očeta. In spet sem mu lahko zaupala svoje probleme pri delu in me je poslušal.«

### **Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,...)**

»Oba sta kadila, kar me je zelo motilo. Oba sta igrala igre na srečo, kar me je vedno motilo pri očetu in kasneje pri partnerju. Nobeden od njiju se ni preveč znašel v življenju. Tako kot je mojega očeta mami opozarjala, kaj je treba narediti, tako sem jaz fanta.«

### **Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?**

»Moj oče je bil bolj finančno odgovoren, položnice so bile plačane, za jesti in obleči smo imeli...medtem, ko se mojemu bivšemu, ni zdelo tako pomembno, da se plačajo položnice, kupijo stvari pomembne za dom, bolj pomembno je bilo, da je šel na izlete, v gostilno na kosilo, položnice pa se že bodo plačale. Moj oče bi se vedno potegnil zame, moj bivši pa tega ni bil pripravljen v šestih letih, zame niti enkrat narediti.«

## **Intervju E: Lidija, 28 let**

### **1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU**

#### **Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?**

»Hmm...moj oče, bi lahko rekla je »močan«, strog, s tem mislim na njegov karakter. Je vedno zvest svojim življenjskim načelom. Čustev nikoli ne pokaže, je hladen. On je zagovornik tega, da ima človek to, kar si sam ustvari. Je zelo aktiven, že od nekdaj. Poleg službe ima še vrsto hobijev, rad dela

kaj okrog hiše, ki jo je pred leti v veliki meri sam zgradil. Je tudi konzervativen, kar se vzgoje tiče, to pomeni, da naju je z mnogo mlajšim bratom vzgajal v dobri veri, da bi postala čim boljša človeka, to je bilo predvsem v puberteti zame moteče, vendar sem kmalu spoznala, da ima zelo prav, predvsem, ko je vztrajal, da si pridobim dobro izobrazbo. Zato sem mu hvaležna, ker je kljub kakšnim mojim napakam, vedno verjel vame.«

### **S čim se je ukvarjal?**

»Po poklicu je inženir strojništva, dela kot delovodja (tehnolog) v večjem podjetju kovinske industrije. V tej firmi je že od njene ustanovitve in tam bo zгледа ostal do upokojitve, ker mu je delo, ki ga opravlja všeč, saj se lahko dokazuje v svoji inovativnosti.«

### **Kaj je za tebe bil oče?**

»Zame je bil na prvem mestu oče. Znal je biti »moški«, udariti po mizi, načelen, nasprotje mame. Bil je nek moj vzor, človek ki ga je treba spoštovati, ne samo, ker je moj oče, ampak ker si je to spoštovanje prislužil s svojim zgledom. V marsičem sem mu zelo podobna.«

### **Kako si ga doživljala?**

»Doživljala sem ga kot človeka, kot zaveznika, ki vedno stoji za svojimi besedami, na kogar se lahko kadarkoli obrneš, pa naj bo to finančna ali kakršnakoli druga vrsta pomoči. Kot človeka, ki je bil (poleg mame seveda), dolga leta na prvem mestu v mojem življenju in kot človeka, ki ogromno zna in ve. Ni kazal svoja čustva, pa sem vseeno vedno vedela, da sem mu pomembna.«

### **ODNOS OČE-HČI**

#### **Kako bi opisala vajin odnos z očetom?**

»Kot oče mi je bil vedno na razpolago. Sicer čustev mi ni nikoli kazal, me objel ali kaj podobnega, potolažil me je samo z distanco.«

#### **Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)**

»Že v otroštvu sva vedno kaj počela skupaj. V puberteti sva se potem sicer malo odtujila, vendar sva se zdaj spet našla in se druživa. Na primer, ujela sva se najbolj, ko sem pri kakšnih dvanajstih letih hodila skupaj z njim v njegovo službo, kjer je imel popoldansko obrt. Spomnim se, da me je naučil barvati nože in mi tudi dajal pošteno plačilo za moje delo. Vsak na svoji »mašini« sva barvala te nože in takrat se mi zdi, da sva se res ujela, še posebej, ko sva tekmovala, kdo bo postavil višjo normo. Znal je pohvaliti moje delo in čeprav sem bila še majhna, sem takrat spoznala, kako pomembno je delo, pa naj bo kakršnokoli. Ko sedaj pomislim na to, se zavem, da je bil namen tega dela, naučiti me ceniti delo.«

#### **Kakšna je bila komunikacija z očetom?**

»V naši družini je bilo že od nekdaj »prepovedano« preklinjati. V bistvu oče in mama nista nikoli preklinjala, ker sta bila tako vzgojena in niti jaz se nisem tega nikoli navadila. Komunikacija je pristna, temelji na spoštovanju. Ogromno sva in še zdaj včasih debatirava o politiki, ki je očetova najljubša tema.«

#### **Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)**

»Podporo sem čutila skozi vso srednjo šolo in tudi med študijem, konkretno pa najbolj, ko me je spodbujal naj grem delat voziški izpit, ker ni hotel, da sem glede mobilnosti odvisna od drugih, kot je moja mama, ki nima voziškega izpita, ampak me je spodbujal, da bi bila potem bolj samostojna.«

#### **Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrnjena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,..)**

»Že od rojstva sem bila zelo sprejeta, tudi ko se je rodil brat, se ta sprejetost ni zmanjšala. Občudovana ne bi ravno mogla reči, da sem bila, ker je pogosto rekel, da imam preveč kilogramov, ampak sedaj vem, da je to govoril zato, da jih ne bi imela še več. Na ta način me je nekako varoval, ker je vedno vedel, da rada in preveč jem. Odkar sem shujšala, pa mi večkrat reče, da zdaj sem pa ravno prave postave. Drugače pa sem bila občudovana recimo, ko sem naredila maturo, ali pa še v osnovni šoli, ko sem osvojila na tekmovanjih kakšna priznanja. Ne bi mogla reči, da me je oče kdaj zares zavrnil.

»Nobene situacije se pri očetu nisem nikoli bala. Spoštovanje do njega je bilo vedno tako veliko, da se mi pri njem ni bilo potrebno ničesar bati. Ali pač. Ko sem takrat v srednji šoli neko obdobje dobivala slabe ocene, sem se vedno malo bala, ko je prišel iz govorilnih ur, ker, sem vedela da me takrat čaka dolga pridiga, če sem kakšno oceno zamolčala. Bala sem se bolj zanj, v smislu, da bi ga kdaj preveč razočarala.«

### **Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?**

»Vse mi je bilo v redu v najinem odnosu, najini pogovori, podpora. Da me je naučil enih takih vrednot, da je bil vse življenje ob meni in je še vedno. Da znam začutiti sočloveka zaradi njega, čeprav midva se nisva dosti čutila, če sva imela hladen odnos, ampak naučil me je tega. V redu mi je tudi to, da me je veliko stvari naučil, predvsem kar se manjših tehničnih opravil tiče. Tudi to je bilo v redu, da ni delal razlik med nama z bratom. Jaz sem bila zanj vedno najljubša hči in moj brat je bil zanj vedno najljubši sin. Obema pa je nudil enako, pač po svojih najboljših zmožnostih.«

### **2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA**

#### **Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?**

»Moja zveza s partnerjem je posebna. Zelo gor in zelo dol. Vmesne poti ni, da bi bila umirjen par, to ni nikoli. Sva zelo energična in trmasta. Se znava burno skregati zaradi kakšnih problemov, ampak na koncu se vedno opravičiva drug drugemu in tako nobena zamera ne traja dolgo. To mi je všeč, ker se vedno veliko pogovarjava in sproti razčistiva vse. Sicer sva zelo srečen par. Zveza traja že 6 let in kljub temu, da živiva na »koruzi«, oba veva, da bova ostala skupaj. Imava tudi zelo podobne hobije, rada imava iste stvari. Imava pa par dogovorov, recimo on ne pleše in jaz ne smučam in tako teh dveh stvari nikoli ne počneva.«

#### **Kako sta se spoznala?**

»Spoznala sva se na sosedovi zabavi, kamor sva bila oba povabljena. Bil mi je všeč takoj na prvi pogled in opazila sem ga, že ob vstopu v tisti prostor, ker se mi je zdelo, da prav nekako izstopa izmed drugih. On, ki je bil takrat s svojo moško klapo, pa mene niti opazil ni. Potem sem skupnega prijatelja prosila za njegovo telefonsko številko in ga po štirinajstih dnevih zbiranja poguma, končno poklicala po telefonu in ko se je spomnil, kdo sploh sem, sva se dogovorila za prvi zmenek in na tistem zmenku (mi je kasneje priznal), se je tudi on zelo zatrapal vame.«

#### **Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?**

»Še sedaj po tolikih letih, se vprašam, če je to tisto pravo. Če se ne bi tega spraševala, bi najina zveza stagnirala in ne bi nikoli napredovala. Pač, ko je minilo obdobje zaljubljenosti in ene par kriz, sem našla pri njem pomembne kvalitete in spoznala, da je takšen človek, ki bi se skupaj z njim dalo zelo lepo živeti.«

#### **Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?**

»Najprej mi je bil seveda všeč vizualno. Imel je dolge lase in to. Še vedno mi je všeč. Ima zelo lepe vpadljive oči, dobro postavo. Všeč mi je, da rad in veliko govori, tako kot jaz. Da je pošten, zelo delaven. V bistvu občudujem njegov optimizem. Všeč mi je, da se zna prilagoditi, da najdeva konsenz, kadar se najina mnenja razhajajo. Moti me predvsem to, da je včasih preveč uslužen, to pomeni, da določenim ljudem ne zna reči ne, kadar ga prosijo za uslugo. Moti me tudi to, da me komandira, kadar jaz vozim njega, ker kot poklicni voznik, pač misli, da je najboljši voznik na svetu. Moti me tudi to, da prevečkrat poudari svoj strah, ker imam dosti višjo stopnjo izobrazbe kot on in ga potem težko prepričam, da to ne igra bistvene vloge v najini zvezi.«

#### **Kako bi opisala vajino komunikacijo?**

»Vedno ogromno govoriva, vse na dolgo in široko razpredava in premlevava. Imava iskreno komunikacijo, nihče od naju ne prenese laži, vse si zaupava.«

#### **Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)**

»Samo enkrat sem se počutila čustveno odvrnjeno. Bilo je na enem pikniku, še na začetku najine zveze in mi je eden od njegovih kolegov nekaj grdega rekel. Takrat sem pričakovala, da bo moj parter odreagirjal, ker sama nisem upala ugovarjati temu kolegu, pa ni storil nič. Takrat sem se počutila razočarano, ker se ni potegnil zame, vendar sva se po tistem dogodku pogovorila in mi je pojasnil, da tiste situacije z njegovim kolegom še opazil ni.«

#### **Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju,...?**

»Vedno se počutim sprejeto pri njem. Ker se bolj malo vidiva, mi, ko sva skupaj pogosto pove, da sem lepa, opazi tudi, če shujšam ali spremenim pričesko. Pogosto mi pove, da me ima rad in da mu pomenim vse na svetu.«

### **3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

#### **Kaj je oče rekel o partnerju?**

»Oče je rekel, da sem premlada za zvezo. Potem je rekel, da naj razmislim, kako se bova ujela, ker imam višjo izobrazbo kot on. Rekel mi je tudi, če sem zadovoljna, da med tednom zaradi njegove službe nisva skupaj in se torej tako malo vidiva.«

### **Kako je gledal na tvoje prejšnje partnerje?**

»Prejšnjih partnerjev ni poznal. Z nobenim nisem bila tako dolgo skupaj, da bi se mi zdelo vredno predstaviti ga doma.«

### **Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?**

»O vsem kar je oče rekel, sem dosti premišljevala, vem da je imel deloma prav. A ko sem pretehtala vse možnosti najine zveze in ko sva se prilagodila drug drugemu, sem spoznala, da tisto kar je oče rekel niti ni toliko pomembno.«

### **Kako se je oče s partnerjem ujel?**

»Dobro sta se ujela. Oče rad govori, moj partner pa rad posluša. Se spoštujeta in moj parter dostikrat reče, da ga občuduje, ker toliko ve o vsem. Ker je bil parterjev oče bolj slab – alkoholik in torej večinoma odsoten v njegovem življenju, je v mojem našel novega očeta.«

### **Ali v svojem odnosu s partnerjem prepoznaš nekaj podobno, kot je bil tvoj odnos z očetom? - opiši**

»Z obema ima spoštljiv odnos, vendar je s parterjem bolj čustven in buren. Oba odnosa sta tudi dosti zaupljiva.«

### **Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,..)**

»Recimo, ko se moj oče česa loti, mora to zelo natančno izpeljati. Moj parter prav tako. Včasih je to prav moteče, ker oba pretiravata v svoji natančnosti in je potem, če kaj ne uspe, razočaranje zanju tako veliko. Oba sta si tudi vizualno kar podobna, po postavi. Oba sta tudi trmasta, iskrena.«

### **Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?**

»Razlike so seveda najbolj v poklicih, ki jih opravljata. Pomembna razlika je tudi ta, da je moj partner mnogo bolj čustven in da ta čustva tudi pokaže. Nisem se toliko poglobljala v te razlike. Dosti je že to, da sta različni osebi. Vsak od njiju ima svoje dobre in svoje slabe značilnosti. Moj parter recimo bolj rad potuje. Zelo rad ima morje, tako kot jaz, moj oče pa ne mara vročine in namakanja v vodi. Moj partner ima tudi zelo rad živali, oče ne toliko, ali pa ne pokaže. Razlika je tudi ta, da moj oče bolj zdravo živi, se bolj zdravo prehranjuje, rekreira, moj partner pa zaenkrat še ne, ker mu poklic to ne dopušča.«

## **10.3 IZPIS RELEVANTNIH DELOV BESEDILA IN KODIRANJE**

### **Intervju A: Marijana, 35 let**

#### **2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA**

##### **Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?**

A/15 s tem, da sem jaz z njegove strani čutila naklonjenost že dalj časa, jaz pa sem pač skoz govorila »ne ne ne, jaz ga vidim samo kot prijatelja«. Ne vidim ga tako kot partnerja, recimo me ni privlačil. Moram pa reči, da sem pa skozi eno tako naklonjenost, ki sem jo čutila z njegove strani, da sem se tudi jaz vedno omeščala in sem ga začela sprejemati nekaj več kot prijatelja

(ODNOS S SEDANJIM PARTNERJEM: postopnost v razvijanju odnosa - na izboljšanje)

A/16 nekaj sva se pač pogovarjala, in ta pogovor, sem jaz, ...nekaj sem se razburila, skratka ne vem zakaj je do tega prišlo, a sem hotla nekaj od njega, da mi pokaže, tako kot sem jaz hotla, kot sem si jaz to predstavljala. Mogoče je to ta predstava, kot jo imam nečesa kot je bilo v preteklosti z bivšim partnerjem. Da bo tiste trenutke, ko sva se imela v redu, da bo bolj ognjevit, da bo bolj pokazal. On zelo pokaže, vendar na en drug način, ki meni je meni še zmeraj malo tuj. Mogoče jaz tega načina ne sprejemam, kot bi bilo dobro, da bi ga, ampak gledam še ene vzorce za nazaj, ki sem jih bila vajena in pričakujem, da bo on tako to delal. Ne sicer slabih stvari, ampak dobre stvari, ki jih je recimo imel moj bivši (ZAVEDANJE VZORCEV IZ PRETEKLOSTI: odnos z bivšim partnerjem)

##### **Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?**

A/17 on je dosti naredil na tem, da se je stik ves čas ohranil, je bil pozoren ( VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: pozornost partnerja)

##### **Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?**

A/18 da je zelo razumevajoč (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: razumevanje)

A/19 dober poslušalec (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: poslušanje)

A/20 da se z njim o sto in eni stvari pogovoriti (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: pogovarjanje)

- A/21 razgledan je (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: razgledanost)
- A/22 odgovoren (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: odgovornost)
- A/23 sam živi, mislim samostojen (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: samostojnost)
- A/24 to da je zelo pedanten, mi je v redu, samo me včasih zmoti (NEVTRALNE LASTNOSTI PARTNERJA: pedantnost)
- A/25 da še malo preveč naivno gleda na svet, preveč da je samo vse dobro (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: naivnost)
- A/26 on, pa še vedno, čeprav vidi, da je stvar slaba, jo še vedno hoče narediti za dobro (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: naivnost)
- A/27 mogoče si noče priznati, da je nekaj slabo, da ga to ne bo v slabo voljo spravilo. Vse hoče prikazati dobro (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: poskus razlage naivnosti)
- A/28 ta njegova krhkost (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: krhkost)
- A/29 občutljivost, me zmoti...jaz še vedno moškega sprejemam, vidim, da vseeno nudi eno zavetje ženski, če ne drugače s svojim objemom pa tudi lastnostmi. In recimo, včasih mi pri njemu tega zmanjka (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: občutljivost)
- A/30 manjka mi moč mogoče, tista moška moč (NEVTRALNE LASTNOSTI PARTNERJA: pomanjkanje »moškosti«)
- A/31 jaz sem zelo občutljiva, sej mogoče me zato moti, ker vidim, kot da bi bil on »ogledalo« mene. Bi pa rada, da bi pa mogoče bil moški malo bolj tako flegma,...po tej plati, intimni, je zelo občutljiv. Takrat, ko sva bila kolega, ga res nisem spoznala s te plati, kot ga zdaj spoznavam. Pač v manjšem obsegu druženja, lahko zakriješ tudi tiste slabe stvari, ki so se ti zgodile, ne pokažeš občutljivosti, nisi ranljiv. Zdaj pa je to začelo prihajati na dan, seveda tudi zaradi mojih izpadov. Kakšni trenutki niso takšni kot bi oba hotla, da so ali pričakovala kdaj tudi jaz nisem odprta za to najino skupno, na čem gradiva, se še vedno umaknem vase. On dostikrat ostane brez tiste moči in da ne ve, kaj bi naredil (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: »zaslon«)
- A/32 mogoče zaradi tega, teh njegovih lastnosti, ker se mi zdi, da je takšen, občutljiv, mogoča za kakšne punce ni bil zadosti dovolj moški, priznam, da tudi včasih mene to zmoti. Po drugi strani pa rečem, da je tako v redu, da kakšen, ki pa je »moški«, pa pogrešaš tisto bolj nežno plat pri njemu, pa bolj sočustvajoče, pa recimo ni. Tukaj pa je, treba je stvari tako gledati, ali je časa na pol polna, ali pa je na pol prazna (NEVTRALNE LASTNOSTI PARTNERJA: poskus razlage pomanjkanje »moškosti«)

#### **Kako bi opisala vajino komunikacijo?**

A/33 lahko je zelo v redu takrat, ko sem jaz zelo sproščena, ne čutim nobenih pritiskov. Ko pa čutim kakšne pritiske, ne najdem pravih besed, zaprem se vase, ni mi toliko do komunikacije in takrat pač on veliko govori, ker bi rad eno dost v redu vzdušje vseeno obdržal pri nama. Vendar pa mu ni nič pri tem jaz ne pomagam (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: ocena komunikacije: variacija - odvisnost od počutja partnerke)

#### **Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)**

A/34 mogoče ne čustveno, ampak to glede spolnosti, ko je on rekel, da bi počasi šla v odnos. Ampak to nima zveze po moje s čustvenostjo, bolj za moj ego. Takrat ja, se počutim odvrnjeno, mogoče malo mi je čudno, da moškemu ne paše, hoče bolj počasi (ČUSTVENO ZAVRNJENA S STRANI PARTNERJA: zavračanje spolnosti)

#### **Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju,...?**

A/35 sem se spomnila iz preteklosti, neprijetnega, sem se zjokala in takrat me je on nekako znal potolažiti. Rekel je, da on ne gre nikamor, da bo ob meni, to je meni zelo pomenilo. Me je zelo res potolažil in sem se počutila sprejeto (ČUSTVENO SPREJETA S STRANI PARTNERJA: čustvena opora)

### **3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

#### **Kako je gledal na tvoje prejšnje partnerje?**

A/36 z mojim bivšim, tem dolgoletnim sta nekaj časa službeno sodelovala. Oba sta bila v teh komercialnih vodah, sicer v različnih podjetjih, ampak sta nekako imela skupne interese, službene poti (PODOBNOST Z OČETOM IN BIVŠIM PARTNERJEM: skupni službeni interesi)

#### **Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?**

A/37 smatram pa pod pomembno, da mojega partnerja oče sprejme in mi to pomeni, ampak po drugi strani, če mu moj partner ne bo všeč, pa da bom jaz v sebi ob njem dobro se počutila, bom pa rekla, njemu pa ni simpatičen. Takšno je življenje. Ne bom sedaj dala vse na njegovo mnenje (VPLIV NA

ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: upoštevanje očetovega mnenja glede partnerja - pogojno upoštevanje negativnega mnenja)

**Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,...)**

A/38 ta občutljivost, oče in partner, sicer vsak po svoje to kaže, ampak oba dva imata tako močno ranljivo človeško plat. Na primer, če sem jaz imela izpad, se je Gregorju videlo in na obrazu, glas spremenjen, ta skrušenost. Rad bi meni pomagal v tistem trenutku, šla čez to, ko ni vedel kako pomagati. Se je mogoče znašel v takem položaju, ko je bil nemočen in ranljiv. Oče pa tudi v zvezi, če so bili kakšni problemi, da je videl, da me nekaj zelo žre, mi je hotel pomagati, ampak recimo mi tisti trenutek ni mogel, ni znal (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: občutljivost)

**Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?**

A/39 Grega je zelo na tem intelektualnem področju bolj vztrajal kot moj oče. Se mi zdi, da je oče moj podlegel oviram. S partnerjem pa se razlikujeta v tem, ker se mi zdi Grega tak izpolnjuje svoje cilje, ne bo si pustil, da ga nekdo ali nekaj ovira pri tem, vztrajen (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: partner bolj vztrajen na intelektualnem področju kot oče)

A/40 je tudi v pitju, ni nagnjen k alkoholu, ni agresije (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: oče bolj nagnjen k alkoholu kot partner)

**Intervju B: Nisa, 26 let**

**1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU**

**Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?**

B/1 v mojem otroštvu sva se bolj družila (ODNOS Z OČETOM: druženje prej - veliko)

B/2 zdaj pa, ko si malo starejši ni isto, niti nismo toliko skupaj (ODNOS Z OČETOM: druženje sedaj - malo)

B/3 sam po sebi je tudi strog, je visok (DOŽIVLJANJE OČETA: avtoriteta)

**Kaj je za tebe bil oče?**

B/4 predstavljal je avtoritativni lik v naši družini (DOŽIVLJANJE OČETA: avtoriteta)

**Kako si ga doživljala?**

B/5 njegovo strogost sem si razlagala, vedla sem, da je pač tak, malo sem se ga bala (STRAH OB OČETU: strogost)

**ODNOS OČE-HČI**

**Kako bi opisala vajin odnos z očetom?**

B/6 včasih sem bolj hodila z njim v naravo (ODNOS Z OČETOM: druženje prej - veliko)

B/7 zdaj pa ne (ODNOS Z OČETOM: druženje sedaj - malo)

B/8 oče ima svoje opravke, jaz svoje, bolj malo se družimo (ODNOS Z OČETOM: druženje sedaj - malo)

**Kakšna je bila komunikacija z očetom?**

B/9 slaba zelo, moj oče je bolj zaprt (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: ocena komunikacije – slaba: oče zaprt)

B/10 ni pa nikoli, da bi prišel, se usedel in lepo pogovarjali. Vedno je tako, da ko smo kaj začel, se skregali in to je bilo konec. Ima tudi tak glas, ko govori zgleđa kot da se dere in mene to začne motiti (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: konfliktna komunikacija)

B/11 mogoče pa tudi on ni bil navajen v svojem otroštvu neke komunikacije, bilo je veliko otrok, drugačna, vzgoja (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: ocena komunikacije - slaba: ponavljanje vzorcev; v očetovi družini ni bilo komunikacije med njim in svojim očetom)

**Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)**

B/12 mi je bilo najlepše, ko sem naredila šolo in mi je kupil masažno mizo (ČUSTVENA POPORA OČETA: nagrada)

B/13 počutila sem, da mu ni vseeno (ČUSTVENA SPREJETOST S STRANI OČETA: dajanje občutka pomembnosti)

B/14 meni bi veliko več bolj pomenilo kakšen objem (OČETOVA ODSOTNOST: čustvena - ni objemov)

B/15 mogoče on ne zna, nikoli nismo imeli tega (OČETOVA ODSOTNOST: čustvena - ni izražanja čustev)

B/16 znal je biti zaščitniški, stal mi je ob strani, ko sem se eno obdobje zelo počutila depresivno zaradi iskanja službe (ČUSTVENA PODPORA OČETA: zaščitniška vloga)

B/17 sem bila razočarana in takrat me je oče spodbujal, dal zagon za naprej (ČUSTVENA PODPORA OČETA: spodbuda)

**Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrnjena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,..)**

B/18 zna povedati, da sem pridna (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI OČETA: pohvala)

B/19 ko sem imela valetu in vsak je mogel odplesati s svojim očijem, to mi je bilo zelo lepo, da sva plesala (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI OČETA: ples z očetom)

B/20 ko sem pa bila mlajša, sem bila bolj močna, sem zelo rada jedla. To mi je zelo ostalo v spominu,...enkrat je rekel: »dej malo smiri se, ne toliko jesti, glej kake noge imaš kot jaz!« (ČUSTVENA ZAVRNITEV S STRANI OČETA: izjava)

**Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu,...?**

B/21 zelo mi je šel na živce, ko je pil (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: slab- alkoholiziranost)

B/22 je veliko bolj pil, s tem tudi agresiven, z mami pa sta se kregala (DOŽIVLJANJE OČETA: oče kot nasilnež)

B/23 z alkoholom povezanih situacij sem slabo in z bojznejšo prenašala (STRAH OB OČETU: alkohol)

**Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?**

B/24 v redu mi je, ko me heca, je šaljivec, ko govori me spravi me v smeh (ODNOS Z OČETOM: humor)

## **2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA**

**Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?**

B/25 najino zvezo bi opisala bolj prijateljsko in tudi šla sva na tak način narazen (ODNOS S PARTNERJEM: bivši partner - prijateljstvo)

B/26 čutila sem, da me ima rad (ČUSTVENA SPREJETOST S STRANI PARTNERJA)

B/27 sva se seveda tudi kregala, zaradi njegove ljubosumnosti (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: konfliktna komunikacija)

**Kako sta se spoznala?**

B/28 potem sva šla, kasneje tudi na en žur skupaj, od takrat mi je ratal bolj luštan kot na začetku, ko me ni nekaj posebno privlačil (ODNOS S PARTNERJEM: bivši partner: postopnost v razvijanju odnosa - na izboljšanje)

**Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?**

B/29 je bil tak luškan (VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: vizualnost)

B/30 da je bilo vse spontano (VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: spontanost v zvezi)

B/31 vedno ko sva se videla me je znal nasmejati. To meni zelo pomeni, da me fant zna nasmejati (VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: smisel za humor)

**Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?**

B/32 skoz se je znal hecati (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: smisel za humor)

B/33 da je bil pesimist, vse je gledal na črno (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: pesimizem)

B/34 vmes me ni motilo, sem vse skupaj spoznavala. Nekako sem to sprejela, ampak potem vidiš, da te to vedno bolj moti (ODNOS S PARTNERJEM: bivši partner: postopnost v razvijanju odnosa - na poslabšanje)

B/35 znal je isto dosti piti alkohol, kar me je motilo (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: alkoholiziranost)

**Kako bi opisala vajino komunikacijo?**

B/36 če sva imela kakšen problem sva se pogovorila (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: komunikacija ob problemih - reden pogovor)

B/37 je govoril, da ženske smo itak čudne, da bi se skoz nekaj pogovarjale, da delamo probleme iz enega majhnega problemčka. Imam občutek, da se moškimi ne zdi to tako pomembno. To je vplivalo na najino komunikacijo, čeprav tako sva vedno bila še skupaj. Ni znal pogovarjati, to je sigurno tudi prispevalo k najinemu razhodu (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: količina - malo)

B/38 imam pa tudi take izkušnje okrog komunikacije z drugimi fanti (ZAVEDANJE VZORCEV IZ PRETEKLOSTI: zavestno ponavljanje vzorcev komunikacije v preteklosti)

**Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)**

B/39 mi je pa s tem pokazal, da mi ni zaupal (ČUSTVENA ZAVRNJENA S STRANI PARTNERJA: nezaupanje)

B/40 ljubosumen je bil (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: ljubosumnost)

B/41 se mi je zdelo, kot da mu nič ne pomeni to kar sva imela, kot da ne naredim dosti za najino vezo (ČUSTVENA ZAVRNITEV S STRANI PARTNERJA: omalovažuje prizadevanja partnerke v partnerski zvezi)

**Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju,...?**

B/42 bil je zaščitniški (ČUSTVENA SPREJETOST S STRANI PARTNERJA: zaščitniška vloga)

B/43 me je vedno peljal med svoje prijatelje (ČUSTVENA SPREJETOST S STRANI PARTNERJA: vključenost v njegovo prijateljsko skupino)

B/44 veliko smo bili skupaj v družbi (ČUSTVENA SPREJETOST S STRANI PARTNERJA: vključenost v njegovo prijateljsko skupino)

**3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

**Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?**

B/45 ko je rekel, kaj se boš zdaj v Cerkvi poročila, kaj mi je gleda na to, da smo muslimanske vere (VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: upoštevanje očetovega mnenja glede partnerja - oče izrazil neodobravanje)

**Ali v svojem odnosu s partnerjem prepoznaš nekaj podobno, kot je bil tvoj odnos z očetom?- opiši**

B/46 z drugimi fanti, ki sem jih spoznavala vidim podobnosti, kot je alkohol, zaprt odnos (PODOBNOСТИ Z OČETOM IN BIVŠIMI PARTNERJI: alkohol, zaprt odnos)

**Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,...)**

B/47 da sta oba dva bolj šaljivca (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: šaljivost)

B/48 družabna (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: družabnost)

B/49 zaščitniška (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: zaščitniška vloga)

B/50 ko je rad spil je bil dost agresiven, na živce mi je šel, tako kot oče (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: nasilno vedenje)

**Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?**

B/51 vsak po svoje je imel različno vzgojo v mladosti. Partner je odraščal brez stika s svojim očetom (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: razlika v vzgoji očeta in partnerja)

**Intervju C: Živa, 30 let**

**1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU**

**Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?**

C/1 je bil odsoten, zelo veliko delal (OČETOVA ODSOTNOST: fizična – služba)

C/2 nič mi ni pustil (DOŽIVLJANJE OČETA: avtoriteta)

C/3 nadzor je hotel imeti nad mojim življenjem (DOŽIVLJANJE OČETA : avtoriteta)

C/4 imel je huda pričakovanja, blazno je nekak želel mene usmerjati v vero oz. vse v duhu krščanstva. Živel je po nekih pravilih kaj je družbeno sprejemljivo, družbeno nesprejemljivo, kaj bodo sosede rekli,...zelo je bil usmerjen v te družbene vrednote (DOŽIVLJANJE OČETA: verski fanatik)

C/5 sva se našla v konfliktih zaradi tega, ker me je hotel okolupit v tista njegova prepričanja in vrednote, jaz pa sem se zelo branila tega (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: konfliktna komunikacija)

**Kaj je za tebe bil oče?**

C/6 je bil zame »Bog in batina« (DOŽIVLJANJE OČETA: avtoriteta)

C/7 zelo me je omejeval (ODNOS Z OČETOM: omejevanje)

C/8 je bil zame človek »ti mene ne razumeš!«. Niti se tudi ni spuščal v to, da bi me spoznaval kdo zares sem jaz (ODNOS Z OČETOM: nepripravljenost k spoznavanju hčerke)

C/9 samo svoja pričakovanja je »fural« in živel v svojih iluzijah, kdo jaz sem. Živel je v tistih fantazijah, kjer sem jaz tisto, kar je on želel, da bi tisto bila v prihodnosti (DOŽIVLJANJE OČETA: naredil idealizirano sliko hčerke)

**Kako si ga doživljala?**

C/10 zaradi tega, ker je veliko delal, mene pa je mama imela v varstvu. Ampak zdaj razumem, zakaj se je to dogajal, je pač mogel naju z mamo vzdrževati, službo je pač tako imel, so bile tri izmene in ni bilo druge variante (OČETOVA ODSOTNOST: fizična - služba)



## **ODNOS OČE-HČI**

### **Kako bi opisala vajin odnos z očetom?**

C/11 je on imel neka svoja pričakovanja, ki jih je meni hotel vsiljevati, jaz pa jih nisem sprejela zaradi tega, ker sem nekako intuitivno doživljala svet. Tiste stvari, ki jih on mene učil in govoril, če meni niso tu notri klapale, jih pač nisem sprejela. Zato so konflikti prihajali, ker seveda nisem živela po njegovih pričakovanjih oz. po predstavi, kakšna naj bi jaz bila (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: konfliktna komunikacija)

C/12 da je verski fanatik, da me silil v Cerkev, na romanje (DOŽIVLJANJE OČETA: verski fanatik)

### **Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)**

C/13 ujela sva se, ko je njegova maska padla, ker je bil med sodelavci čisto druga pojava, drugačna, kakor je bila. Takrat sva se znala dejansko oba dva spontano pohecata To se je tudi recimo parkrat zgodilo, ko je bil s svojimi brati, je spet ta maska padla. Vedno, ko je bil v družbi nekoga drugega, se je on kot oseba spremenil (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: variacija - razlog: družba)

### **Kakšna je bila komunikacija z očetom?**

C/14 ni je bilo, drla sva se en na drugega (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: ocena komunikacije - slaba: kreganje)

C/15 sem bila uporniška in sem hotla obdržati in obvarovati svoj prav, to je seveda obudilo njegove interese (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: konfliktna komunikacija)

### **Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)**

C/16 se je parkrat zgodilo, da sem imela s partnerjem konflikt (midva imava tudi dva majhna otroka) in je on enako razmišljal kot jaz in se postavil za mene (ČUSTVENA PODPORA OČETA: zaščitniška vloga)

### **Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrjnena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,...)**

C/17 on je mene znal zelo hitro zavrniti, samo po moje nezavestno, s temi svojimi izjavami. Tipičen primer pri njem je, da jaz kadim in on tega blazno ne odobrava, okrog tega se midva še vedno kregava, on to poskuša zmanipulirati na tak način »aha, mama, ki kadi je slaba mama« (ČUSTVENA ZAVRNITEV S STRANI OČETA: izjave)

C/18 ponosen je pa ne moje kakšne dosežke, npr. diploma v roki (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI OČETA: ob uspehu)

C/19 me pohvali (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI OČETA: pohvala)

### **Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu?**

C/20 bala sem se situacije, ko sem bila še najstnica in se zunaj družila z ljudmi, da ne bi prišel težit, ker je on blazno rad prihajal zunaj težit in meni delati sramoto pred njimi. Bala sem se ja, ker sem vedno gledala, kje je zdaj on, od kje bo zdaj prišel (STRAH OB OČETU: sramota pred družbo)

### **Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?**

C/21 vedla sem, da kljub temu kolikor sem se počutila neodobravano, nesprejeto, sem čutila, da bo pa vedno vse za mene naredil, da bo za mene dobro, se odločil ne glede na najin krhek odnos (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: srednje dober - stalna opora)

## **2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA**

### **Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?**

C/22 se razumeva, še najbolj, kadar se imava rada in sva sočutna drug do drugega, kadar sva od življenja na sploh pod stresom, se malo manj razumeva (ODNOS S PARTNERJEM: sedanji partner: variacija - razlog: stres)

### **Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?**

C/23 nisem se odločila, tako je nanoslo. O tem sem velikokrat razmišljala, kaj je bilo takrat, da se jaz nisem nič odločila. Jaz sem se odločila samo, da bom takrat šla na juho. To je bila edina odločitev, ki sem jo jaz v tej zvezi naredila, vse ostalo je šlo kar tako spontano (VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: sedanji partner - spontanost v zvezi)

### **Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?**

C/24 da je muzičar, me je privleklo (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: muzičar)

C/25 da je ful odsoten in zaposlen (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: fizična odsotnost - služba)

C/26 da bo prej najdel čas za vaje, kakor za družino (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: delo pomembnejše od družine)

C/27 njegova spontanost (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: spontanost)

C/28 ustvarjalnost (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: ustvarjalnost)

C/29 je blazno organiziran (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: organiziranost)

C/30 pošten (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: poštenost)

C/31 dobro se mi je z njim pogovarjati (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: pogovarjanje)

#### **Kako bi opisala vajino komunikacijo?**

C/32 se trudiva pogovarjati, ko sva oba prisotna (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: ocena komunikacije: variacija - razlog: odvisnost od prisotnosti partnerjev)

C/33 imava zelo malo časa za komunikacijo, ker če je nekdo skoz odsoten, se je težko pogovarjati (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: ocena komunikacije: količina - malo)

C/34 čas, ki ga nameniva komunikaciji, pride spontano, se o marsičem pogovarjava, tudi o globljih stvareh (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: teme)

#### **Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)**

C/35 da me ni poslušal, ignoriral, zavračal to kako se jaz počutim in kaj se meni dogaja. On je blazno razumski tip človeka in vse prouba analizirati. Da ni bilo tega spoštovanja v njem do mene, da bi to sprejel, kaj jaz njemu govorim oz. kaj želim, da se spremeni. Na primer, bom rekla, ful sem utrujena, ne bo on tega dojel: »Joj, Živa je rekla, da je ful utrujena, ji bom verjel, dej kaj lahko naredimo,...pejd počivat, bom sprejel. Ne, on bo začel analizirati: »lej sej, danes si samo to pa to delala, kako si lahko utrujena (ČUSTVENA ZAVRNITEV S STRANI PARTNERJA: ob partnerjevem analiziranju njene situacije)

C/36 ob njemu sem se počutila kot »zadnji vagon«. Prvo je bila vedno služba, drugo prijatelji, tretjo otroci, jaz sem pa bila tista ta zadnja (ČUSTVENA ZAVRNITEV S STRANI PARTNERJA: »zadnji vagon«)

#### **Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju,...?**

C/37 ko me posluša in me sliši (ČUSTVENO SPREJETA S STRANI PARTNERJA: ob poslušanju)

C/38 upošteva (ČUSTVENO SPREJETA S STRANI PARTNERJA: upoštevanje)

### **3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

#### **Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?**

C/39 nič se mi ni zdelo pomembno. Zdavnaj sem se jaz od staršev odselila, odcepila in mi je pomembno, kar jaz mislim, ostalo pa kritično prečenim (VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: upoštevanje očetovega mnenja glede partnerja - neupoštevanje)

#### **Ali v svojem odnosu s partnerjem prepoznaš nekaj podobno, kot je bil tvoj odnos z očetom?- opiši**

C/40 oče je bil zelo odsoten in tudi on (partner) je odsoten. To se pravi, da imajo najini otroci manj očeta na podoben način, kot ga nisem jaz imela. In spet v imenu službe, treba delati (PODOBNOСТИ V ODNOSU S PARTNERJEM IN OČETOM: fizična odsotnost)

C/41 je zelo razumski in se dostikrat dogaja »da on namesto tebe ve«, nastopa kot, da on namesto mene ve, ali sem jaz res utrujena ali nisem. Isto je moj oče delal (PODOBNOСТИ V ODNOSU S PARTNERJEM IN OČETOM: razumsko dojetanje situacije)

C/42 če sem se ob svojem očetu počutila, da je neka situacija brezizhodna, da je samo še obup, sem se sesula in jokala. V najinem odnosu sem tudi to delala par let nazaj, ko se mi je zdela situacija brezizhodna, sem se sesula in zjokala. Tu sem zelo začutila, isto sem se počutila (PODOBNOСТИ V ODNOSU S PARTNERJEM IN OČETOM: ista reakcija partnerke na brezizhodno situacijo)

#### **Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,...)**

C/43 oba dva rada pomagata ljudem (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: pomoč ljudem)

C/44 oba sta prepričana v svoj prav (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: prepričana v svoj prav)

C/45 brihtna (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: brihtnost)

#### **Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?**

C/45 partner se ukvarja s športom, oče nič športa (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: šport)

C/46 partner pozitivno gleda na svet, on totalno negativno (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: pogled na svet)

C/47 partner je uspešen, oče stoji, stagnira na točki (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: uspešnost)

## **Intervju D: Ana, 32 let**

### **1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU**

#### **Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?**

D/1 je bil zelo strog pri vzgoji (DOŽIVLJANJE OČETA: avtoriteta)

D/2 ubogati ga je bilo potrebno (DOŽIVLJANJE OČETA: avtoriteta)

D/3 do srednje šole sem se ga tako strogega kar bala (STRAH OB OČETU: strogost)

D/4 je moral vedeti kam grem, s kom grem in potem sem šele lahko šla (DOŽIVLJANJE OČETA: avtoriteta)

#### **Kaj je za tebe bil oče?**

D/5 tudi sam ni imel ne vem kakšno vzgojo, zato tudi sam ni znal vzgajati drugače (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: slaba - poskus razlage stroge vzgoje)

#### **Kako si ga doživljala?**

D/6 doživljala sem ga večkrat bolj negativno, nisem razumela zakaj je tako strog in sem bila zaradi tega tudi zelo jezna nanj in sem mu to tudi zamerila (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: slab - stroga vzgoja)

#### **Kako bi opisala vajin odnos z očetom?**

D/7 je bil zelo zaščitniški (ČUSTVENA PODPORA S STRANI OČETA: zaščitniška vloga)

D/8 če sem bila žalostna me je poslušal znal tudi potolažiti (ČUSTVENA PODPORA S STRANI OČETA: poslušanje)

D/9 mu je nerodno izkazati svoja čustva do mene. Vem, da je bil name ponosen in s tem se je tudi znal pohvaliti pred prijatelji ampak meni to ni zadosti krat pokazal. To sem najbolj pogrešala, pohvalo, čustva z njegove strani (OČETOVA ODSOTNOST: čustvena - ni izražanja čustev)

D/10 ko sem diplomirala na visoki šoli mi je povedal, da je zelo ponosen name (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI OČETA: ob uspehu)

D/11 glede šole, problemov s strani učenja sem mu lahko vse zaupala (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: teme)

D/12 je poskrbel in gledal, da sem poleg šole lahko obiskovala krožke v sklopu šole (plesni, pevski, rokomet...) (ČUSTVENA PODPORA OČETA: skrb za izven šolske dejavnosti)

#### **Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)**

D/13 nadzoroval pri učenju (DOŽIVLJANJE OČETA: avtoriteta)

#### **Kakšna je bila komunikacija z očetom?**

D/14 med nama je bila večkrat končana s prepirom zaradi mojega pubertetniškega kljubovanja, kar pa on ni razumel, niti dovoljeval (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: konfliktna komunikacija)

D/15 sva se pogovarjala o stvareh, ki se posredno nanašajo na našo družino. Tudi o mojih partnerjih, ki sem jih imela. Predvsem pa se je rad pogovarjal z menoj o mojem poklicu, ali sem zadovoljna pri delu (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: teme)

D/16 med nama je bila vedno ena črta, ki naju je ločevala, da bi si povedala stvari, ki so bila pomembna za najin odnos (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: poglobljenost - nepoglobljenost)

#### **Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)**

D/17 sva se prvič, res dolgo pogovarjala, poslušal me je, ni dajal nobenih očitkov ali pripomb. Takrat sem videla, da me ima rad in da mu ni vseeno kaj se z menoj dogaja v življenju (ČUSTVENA PODPORA OČETA: spodbuda - občasna spodbuda)

#### **Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrnjena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,..)**

D/18 so bili dnevi, ko sem vedela da me sprejema takšno kot sem (ČUSTVENA SPREJETOST S STRANI OČETA)

D/19 če mi je uspela določena stvar, ki sem si jo zadala v življenju (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI OČETA: ob uspehu)

D/20 ni ravno zavrnil mene ampak, ko sem imela zadnjega fanta ga nikakor ni mogel sprejeti in zato se je začel odmikati tudi od mene (ČUSTVENA ZAVRNITEV S STRANI OČETA: ob zavrnitvi partnerja)

### **Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu,...?**

D/21 je bil strog, če nisem prišla pravi čas domov, kadar sem bila zunaj čez vikend. Takrat je bil zelo hud, samo grdo me je pogledal in bilo mi je vse jasno (do nadaljnega nič izhodov čez vikend) (STRAH OB OČETU: strogost)

### **Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?**

D/22 kljub vsemu bi se nanj lahko zanesla (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa: srednje dober - stalna opora)

D/23 v času njegove bolezni se najraje spominjam pogovorov z njim, kar jih prej ni bilo nikoli takih. Pogovor med dvema odraslima osebama, pogovor med očetom in hčerko. Takrat sva si končno povedala vse kar je ležalo nad najinim odnosom, res da komaj na koncu njegovega življenja, samo to mi zelo veliko pomeni in to mi bo ostalo tudi najbolj v spominu (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: pogovori v času umirajočega)

## **2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA**

### **Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?**

D/24 moja zadnja zveza s partnerjem je bila na začetku krasna, vse je bilo super dokler je trajala začetna zaljubljenost, kasneje pa so različni dogodki, situacije, odnos med nama, njegova družina in moja mogoče začele krhati najin odnos (ODNOS S PARTNERJEM: bivši partner: škodljiv vpliv - vpletanje družine v odnos)

### **Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?**

D/25 na začetku niti ni bila to velika ljubezen ampak počasi sem ga spoznavala in ugotovila, da fant sploh ni slab. Bil je zelo pozoren, spoštljiv, preveč ustrezljiv, izkazoval mi je ljubezen z besedami...(ODNOS S PARTNERJEM: bivši partner: postopnost v razvijanju odnosa - na izboljšanje)

### **Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?**

D/26 njegova skrb do brata, ki je bil prav tako invalidna oseba s potrebami (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: skrb za brata)

D/27 všeč mi je bil njegov odnos do mene (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: odnos do partnerke)

D/28 se ni znašel v življenjsko zelo pomembnih situacijah (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: neiznajdljivost)

D/29 s časoma sem ugotovila, da si z njim ne bi upala, niti si nisem želela ustvariti družine (ODNOS S PARTNERJEM: bivši partner: postopnost v razvijanju odnosa - na poslabšanje)

### **Kako bi opisala vajino komunikacijo?**

D/30 je bila bolj enostranska, več sam govorila jaz kot on (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: enostranska)

D/31 nisva znala vzpostaviti komunikacijo, kar me na začetku sploh ni motilo kasneje pa vedno bolj (ODNOS S PARTNERJEM: bivši partner: postopnost v razvijanju odnosa - na poslabšanje v komunikaciji)

### **Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)**

D/32 v pogovoru z menoj žaljivi in takrat sem pričakovala njegovo podporo, ki pa jo nisem nikoli dobila. Raje je prizadel mene kot svojo družino (ČUSTVENA ZAVRNITEV S STRANI PARTNERJA: ni podpore)

### **Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju...?**

D/33 mi je pomagal pri izdelavi diplomske naloge, pomagal mi je moralno (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI PARTNERJA: pomoč pri študiju)

## **3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

### **Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?**

D/34 takrat nič, ker sem zelo trmasta tako kot on, se nisem kaj preveč menila za njegovo mnenje (VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: upoštevanje očetovega mnenja glede partnerja - neupoštevanje)

### **Ali v svojem odnosu s partnerjem prepoznaš nekaj podobno, kot je bil tvoj odnos z očetom?- opiši**

D/35 slaba komunikacija (PODOBNOSTI V ODNOSU S PARTNERJEM IN OČETOM: slaba komunikacija)

D/36 moja ne toleranca do njegovih mnenj, nasvetov. Na koncu je obveljala moja (PODOBNOSTI V ODNOSU S PARTNERJEM IN OČETOM: ne toleranca partnerke)

D/37 da sem se do njega obnašala tako kot sem se do očeta. In spet sem mu lahko zaupala svoje probleme pri delu in me je poslušal (PODOBNOSTI V ODNOSU S PARTNERJEM IN OČETOM: isto obnašanje partnerke do obeh)

**Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,...)**

D/38 oba sta kadila (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: kajenje)

D/39 oba sta igrala igre na srečo (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: igranje iger na srečo)

D/40 nobeden od njiju se ni preveč znajdel v življenju (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: neiznajdljivost)

**Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?**

D/41 oče je bil bolj finančno odgovoren, položnice so bile plačane, za jesti in obleči smo imeli mojemu bivšemu ni zdelo tako pomembno, da se plačajo položnice, kupijo stvari pomembne za dom, bolj pomembno je bilo, da je šel na izlete, v gostilno na kosilo, položnice pa se že bodo plačale (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: oče bolj finančno odgovoren kot partner)

D/42 moj oče bi se vedno potegnil zame, moj bivši pa tega ni bil pripravljen v šestih letih zame niti enkrat narediti (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: s strani očeta je bila podpora, s strani partnerja pa ne)

## **Intervju E: Lidija, 28 let**

### **1.) SPLOŠNA SLIKA O OČETU**

**Kako bi opisala svojega očeta? Kakšen je bil tvoj oče?**

E/1 je »močan«, strog, s tem mislim na njegov karakter (DOŽIVLJANJE OČETA: avtoriteta)

E/2 čustev nikoli ne pokaže, je hladen (OČETOVA ODSOTNOST: čustvena- hladen odnos)

E/3 kljub kakšnim mojim napakam, vedno verjel vame (ČUSTVENA PODPORA S STRANI OČETA: stalna opora)

**Kaj je za tebe bil oče?**

E/4 znal je biti »moški«, udariti po mizi, načelen (DOŽIVLJANJE OČETA: avtoriteta)

E/5 je nek moj vzor, človek ki ga je treba spoštovati, ne samo, ker je moj oče, ampak ker si je to spoštovanje prislužil s svojim zgledom (DOŽIVLJANJE OČETA: vzor)

**Kako si ga doživljala?**

E/6 kot človeka, kot zaveznika, ki vedno stoji za svojimi besedami, na kogar se lahko kadarkoli obrneš, pa naj bo to finančna ali kakršnakoli druga vrsta pomoči (DOŽIVLJANJE OČETA: oče kot zaveznik)

E/7 ni kazal svoja čustva (OČETOVA ODSOTNOST: čustvena - ni izražanja čustev)

E/8 sem vseeno vedno vedela, da sem mu pomembna (ČUSTVENA SPREJETOST S STRANI OČETA: občutek pomembnosti)

### **ODNOS OČE-HČI**

**Kako bi opisala vajin odnos z očetom?**

E/9 oče mi je bil vedno na razpolago (ČUSTVENA PODPORA OČETA: stalna opora)

E/10 čustev mi ni nikoli kazal, me objel ali kaj podobnega, potolažil me je samo z distanco (OČETOVA ODSOTNOST: čustvena - ni objemov)

**Sta se ujela skozi druženje, kdaj sta se ujela? (primer, opis konkretne situacije)**

E/11 v otroštvu sva vedno kaj počela skupaj (ODNOS Z OČETOM: druženje prej - veliko)

E/12 v puberteti sva se potem sicer malo odtujila (ODNOS Z OČETOM: druženje prej - malo)

E/13 sva se zdaj spet našla in se druživa (ODNOS Z OČETOM: druženje sedaj - veliko)

E/14 znal je pohvaliti moje delo in čeprav sem bila še majhna, sem takrat spoznala, kako pomembno je delo, pa naj bo kakršnokoli. Ko sedaj pomislim na to, se zavem, da je bil namen tega dela, naučiti me ceniti delo (ODNOS Z OČETOM: učenje vrednot - ceniti delo)

**Kakšna je bila komunikacija z očetom?**

E/15 komunikacija je pristna, temelji na spoštovanju (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: ocena komunikacije - dobra)

E/16 ogromno sva in še zdaj včasih debatirava o politiki, ki je očetova najljubša tema (KOMUNIKACIJA Z OČETOM: teme)

**Kdaj si najbolj čutila podporo z očetove strani? (konkreten primer)**

E/17 konkretno pa najbolj, ko me je spodbujal naj grem delat vozniški izpit, ker ni hotel, da sem glede mobilnosti odvisna od drugih, kot je moja mama, ki nima vozniškega izpita, ampak me je spodbujal, da bi bila potem bolj samostojna (ČUSTVENA PODPORA OČETA: spodbuda)

**Ali si se čutila sprejeta, občudovana, zavrnjena? Na kakšen način te je oče zavrnil? (situacija osrečitve, zavrnitve,..)**

E/18 odkar sem shujšala, pa mi večkrat reče, da zdaj sem pa ravno prave postave (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI OČETA: kompliment)

D/19 če mi je uspela določena stvar, ki sem si jo zadala v življenju (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI OČETA: ob uspehu)

**Situacije, ki si se jih bala pri svojem očetu,...?**

E/20 ko sem takrat v srednji šoli neko obdobje dobivala slabe ocene, sem se vedno malo bala, ko je prišel iz govorilnih ur, ker, sem vedela da me takrat čaka dolga pridiga, če sem kakšno oceno zamolčala. Bala sem se bolj zanj, v smislu, da bi ga kdaj preveč razočarala (STRAH OB OČETU: trud po ugajanju, sprejetosti)

**Kaj ti je bilo v odnosu z očetom v redu v tvojem življenju?**

E/21 vse mi je bilo v redu v najinem odnosu, najini pogovori, podpora (ODNOS Z OČETOM: ocena odnosa - dober)

## **2.) OPIS IN ZNAČILNOSTI PARTNERJA**

**Kako bi opisala vajino zvezo s partnerjem?**

E/22 zveza s partnerjem je posebna. Zelo gor in zelo dol. Vmesne poti ni, da bi bila umirjen par, to ni nikoli. Sva zelo energična in trmasta (ODNOS S PARTNERJEM: sedanji partner: ocena odnosa: variacija- razlog: odvisnost od značaja)

E/23 se znava burno skregati zaradi kakšnih problemov, ampak na koncu se vedno opravičiva drug drugemu in tako nobena zamera ne traja dolgo (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: komunikacija ob problemih - opravičilo)

E/24 se vedno veliko pogovarjava in sproti razčistiva vse (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: količina - veliko)

E/25 imava tudi zelo podobne hobije, rada imava iste stvari (ODNOS S PARTNERJEM: sedanji partner - skupna zanimanja)

E/26 imava pa par dogovorov, recimo on ne pleše in jaz ne smučam in tako teh dveh stvari nikoli ne počneva (ODNOS S PARTNERJEM: sedanji partner - dogovor)

**Kaj je bilo tisto, da si se odločila, da boš ostala z njim?**

E/27 sedaj po tolikih letih, se vprašam, če je to tisto pravo. Če se ne bi tega spraševala, bi najina zveza stagnirala in ne bi nikoli napredovala. Pač, ko je minilo obdobje zaljubljenosti in ene par kriz, sem našla pri njem pomembne kvalitete in spoznala, da je takšen človek, ki bi se skupaj z njim dalo zelo lepo živeti (ODNOS S PARTNERJEM: sedanji partner: postopnost v razvijanju odnosa - na izboljšanje)

**Kaj te je privleklo na njem? Kaj ti je všeč oz. moti pri partnerju?**

E/28 mi je bil seveda všeč vizualno. Imel je dolge lase in to. Še vedno mi je všeč. Ima zelo lepe vpadljive oči, dobro postavo (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: vizualnost)

E/29 da rad in veliko govori (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: komunikativnost)

E/30 je pošten (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: poštenost)

E/31 zelo delaven (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: delavnost)

E/32 občudujem njegov optimizem (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: optimizem)

E/33 se zna prilagoditi, da najdeva konsenz, kadar se najina mnenja razhajajo (POZITIVNE LASTNOSTI PARTNERJA: prilagodljivost)

E/34 je včasih preveč uslužen, to pomeni, da določenim ljudem ne zna reči ne, kadar ga prosijo za uslugo (NEVTRANE LASTNOSTI PARTNERJA: ustrežljivost)

E/35 me komandira, kadar jaz vozim njega (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: komanda ob vožnji partnerke)

E/36 prevečkrat poudari svoj strah, ker imam dosti višjo stopnjo izobrazbe kot on in ga potem težko prepričam da to ne igra bistvene vloge v najini zvezi (MOTEČE LASTNOSTI PARTNERJA: pripisovanje večje stopnje izobrazbe partnerki)

**Kako bi opisala vajino komunikacijo?**

E/37 vedno ogromno govoriva. Vse na dolgo in široko razpredava in premlevava (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: količina - veliko)

E/38 imava iskreno komunikacijo, nihče od naju ne prenese laži, vse si zaupava (KOMUNIKACIJA S PARTNERJEM: ocena komunikacije - dobra)

**Kdaj se počutiš čustveno odvrnjeno? (primer situacije,...)**

E/39 sem pričakovala, da bo moj parter odreagirajal, ker sama nisem upala ugovarjati temu kolegu, pa ni storil nič. Takrat sem se počutila razočarano, ker se ni potegnil zame (ČUSTVENA ZAVRNITEV S STRANI PARTNERJA: ni podpore)

**Situacija, ko se počutiš sprejeto pri partnerju,..?**

E/40 vedno se počutim sprejeto pri njem. Ker se bolj malo vidiva, mi ko sva skupaj pogosto pove, da sem lepa, opazi tudi, če shujšam ali spremenim pričesko. Pogosto mi pove, da me ima rad in da mu pomenim vse na svetu (ČUSTVENA SPREJETOST, OBČUDOVANOST S STRANI PARTNERJA: redna pozornost)

**3.) PRIMERJAVA ODNOS Z OČETOM/ ODNOS S PARTNERJEM**

**Kaj se ti je zdelo pomembno od tega, kar je oče rekel?**

E/42 o vsem kar je oče rekel, sem dosti premišljevala, vem da je imel deloma prav (VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: upoštevanje očetovega mnenja glede partnerja - upoštevanje pozitivnega mnenja)

E/43 sem spoznala, da tisto kar je oče rekel niti ni toliko pomembno (VPLIV NA ODLOČITEV OSTATI S PARTNERJEM: upoštevanje očetovega mnenja glede partnerja - neupoštevanje)

**Ali v svojem odnosu s partnerjem prepoznaš nekaj podobno, kot je bil tvoj odnos z očetom?- opiši**

E/44 z obema imam spoštljiv odnos (PODOBNOSTI V ODNOSU S PARTNERJEM IN OČETOM: spoštljiv odnos)

E/45 oba odnosa sta tudi dosti zaupljiva (PODOBNOSTI V ODNOSU S PARTNERJEM IN OČETOM: zaupljiv odnos)

**Če prepoznaš kakšne podobnosti med tvojim partnerjem in očetom? (situacije, primeri,..)**

E/46 ko se moj oče česa loti, mora to zelo natančno izpeljati. Moj parter prav tako. Včasih je to prav moteče, ker oba pretiravata v svoji natančnosti in je potem, če kaj ne uspe, razočaranje zanju tako veliko (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: natančnost)

E/47 oba sta si tudi vizualno kar podobna, po postavi (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: vizualnost)

E/48 oba sta tudi trmasta (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: trma)

E/49 iskrena (ELEMENTI PODOBNOSTI OČE/PARTNER: iskrenost)

**Če prepoznaš razlike med tvojim partnerjem in očetom?**

E/50 razlike so seveda najbolj v poklicih (oče inženir strojništva, partner poklicni voznik), ki jih opravljata (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: poklic)

E/51 da je moj partner mnogo bolj čustven in da ta čustva tudi pokaže (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: čustvenost)

E/52 moj parter recimo bolj rad potuje. Zelo rad ima morje, tako kot jaz, moj oče pa ne mara potovanja po vročini in namakanja v vodi (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: potovanje)

E/53 razlika je tudi ta, da moj oče bolj zdravo živi, rekreira, moj partner pa zaenkrat še ne, ker mu poklic to ne dopušča (ELEMENTI RAZLIK OČE/PARTNER: šport)